

Pignitzkyné Lugos Ilona, Paic Róbert

Az aktív iskola koncepciójának megvalósulása a gyakorlatban

A Klaszter iskolafejlesztő pilot program módszere és eredményei

Pignitzkyné Lugos Ilona, Paic Róbert

Az aktív iskola koncepciójának megvalósulása a gyakorlatban

A Klaszter iskolafejlesztő
pilot program módszere
és eredményei

MOZGÁS. ÉLET. MINŐSÉG.

Pignitzkyné Lugos Ilona, Paic Róbert:

Az aktív iskola koncepciójának megvalósulása a gyakorlatban – A klaszter iskolafejlesztő pilot program módszere és eredményei

Javasolt hivatkozás:

Pignitzkyné Lugos Ilona, Paic Róbert (2021): *Az aktív iskola koncepciójának megvalósulása a gyakorlatban – A Klaszter iskolafejlesztő pilot program módszere és eredményei.* Magyar Diáksport Szövetség, Budapest.

A kiadásért felel: Balogh Gábor, elnök

Olvasószerkesztő: Velkey György László

Fotók: Ombodi Gergő

Illusztrációk: KMH Print Kft.

Arculat: Benedict & Helfer Kft. és KMH Print Kft.

Tördelés: KMH Print Kft.

Nyomda: KMH Print Kft.

Ügyvezető igazgató: Dr. Erdős Dániel

ISBN 978-615-5518-21-8

© Magyar Diáksport Szövetség

A kiadvány akár részben, akár egészben történő sokszorosítása, fénymásolása, mindennemű egyéb felhasználása, terjesztése, digitalizált közzététele jogszabályokba ütközik, és csak a Magyar Diáksport Szövetség írásos engedélyével lehetséges.

Ez a kiadvány az EFOP-3.2.10-16-2016-00001 kódjelű kiemelt projekt keretében valósult meg.

Printed in Hungary

2021

MAGYAR DIÁKSPORT SZÖVETSÉG

1063 Budapest, Munkácsy Mihály utca 17.

E-mail: mdszok@mdsz.hu

Telefon: +36 1 273 3570

www.mdsz.hu

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
BEVEZETÉS	6
AZ ELSŐ IDŐSZAK: SZAKMAI FELKÉSZÜLÉS, A MODELL KIDOLGOZÁSA.....	10
Időszerű-e a testmozgásokra épülő iskolafejlesztés?	11
Milyen korábbi MDSZ-fejlesztések alapozták meg a szakmai felkészülést?	12
Mi a jelen pályázat szakmai felkészülésének sorvezetője?	12
Mit jelent a klaszter szó?	13
Mi a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt célja?	13
Milyen időbeosztás szolgálja a pályázati időszak során a célok elérését?	14
Milyen nemzetközi és hazai modellprogramokat tanulmányoztunk?	15
Mit tartalmaz a SWOT-elemzés?	16
Hogyan alakult ki a Klaszter iskolafejlesztő program modellje?	16
Milyen alkotóelemekből állnak a dimenziók?	17
Miként történt a Klaszter iskolafejlesztő alprojektet megvalósító iskolák kiválasztása?	20
Milyen szerepekben tevékenykedtek a Klaszter iskolafejlesztő projekt szakértői, megvalósítói?	20
A MÁSODIK IDŐSZAK: AZ ELŐKÉSZÍTŐ ÉV (2017/2018. TANÉV)	24
Hogyan találtak rá az iskolák a legfontosabb fejlesztési, beavatkozási pontokra?	25
Miből állt az Iskolaszervezet dimenzió helyzetének feltárása?	25
Hogyan lehet elemezni a Minőségi testnevelés dimenziót?	28
Hogyan alakult a Diáksport-önkéntesség dimenzió, az önkéntesség iskolai kultúrában elfoglalt helyének feltárása?	30
Milyen lépések során alakultak ki a beavatkozási pontokat bemutató specifikus fejlesztési javaslatok, feladatleírások?	31
Milyen fejlesztő beavatkozások mellett döntöttek az iskolák az Iskolaszervezet dimenzióban?	31
Mi befolyásolta a Minőségi testnevelés dimenzió fejlesztő beavatkozásainak választását?	32
Hogyan lehetett a kevés tapasztalat ellenére a DSÖ-ben beavatkozásokat előirányozni?	33
Miként készültek fel a megvalósító pedagógusok a pilot évi feladataikra?	33
A HARMADIK IDŐSZAK: A PILOT ÉV (2018/2019. TANÉV)	38
Hogy indult a pilot év?	39
Milyen változásokat, programokat, együttműködéseket eredményeztek az ISZ fejlesztései?	39
Hogyan alakult az MT fejlesztése, a megvalósítás közben a testnevelők hozzáállása?	42
Érdemes volt-e a DSÖ-tárgykört külön dimenzióként fejleszteni?	44

UTÓMUNKÁLATOK: EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSEK	48
1. NETFIT® IFI	49
2. A kérdőívek eredményei	50
2.1. Nevelőtestületi kérdőíves felmérés	50
2.2. Szülői kérdőíves felmérés	52
2.3. A testnevelést tanító pedagógusok kérdőíveinek pilot évi eredményei	54
2.4. A tanulói kérdőívek pilot évi eredményei	56
3. Az interjúk összefoglalása	58
3.1. Vezetői, koordinátori interjúk	58
3.2. Interjúk testnevelést tanító pedagógusokkal	60
3.3. DSÖ pedagógus- és diákinterjúk	61
ZÁRSZÓ: A KLASZTER ISKOLAFEJLESZTŐ MODELL ÉS EREDMÉNYÉRTÉKELÉSÉNEK FELHASZNÁLHATÓSÁGA A QM ÉPÍTÉSÉBEN. . . .	65
IRODALOMJEGYZÉK.	66
LETÖLTHETŐ MELLÉKLETEK.	67
SZERZŐK.	68

ELŐSZÓ

A Magyar Diáksport Szövetség az elmúlt években a tehetséggondozás mellett az iskolai testnevelés, valamint az egészségfejlesztő és közösségépítő iskolai testmozgásprogramok területén is számos fejlesztést valósított meg. Középtávú célunk egy olyan országos iskolai modellprogram, úgynevezett védjegyrendszer kialakítása, amely ösztönző és támogató szerepet tölt be az iskolai egészség- és személyiségfejlesztés hatékony megvalósításában. Konkrétabban fogalmazva: szeretnénk minél több iskolát elérni, minél több pedagógust, szülőt és diákot megszólítani annak érdekében, hogy közösen képesek legyenek olyan mozgásban gazdag, egészségtudatos iskolai környezetet kialakítani, ahol a mindennapos, minőségi testnevelés és diáksport megvalósításán keresztül fittebbé és egészségesebbé válhatnak a tanulók.

Ahhoz, hogy a program országosan bevezethető legyen, szükséges volt egy olyan „pilot” megvalósítása, amelynek során a különböző beavatkozási területek szerepét, hatékonyságát és jelentőségét mérni, értékelni tudtuk.

A kiadványban ennek a pilot programnak a tartalmáról és eredményeiről kap átfogó képet a kedves olvasó.

Biztosak vagyunk benne, hogy a programunk tanulmányai és eredményei nem csupán a későbbi védjegyrendszer kialakítását alapozzák meg, hanem ötleteket adnak az iskolák számára is saját pedagógiai programjuk fejlesztéséhez, új innovatív ötletek beépítéséhez.

Dr. habil. Csányi Tamás PhD
egyetemi docens
a Magyar Diáksport Szövetség
szakmai főtanácsadója

BEVEZETÉS

Magyarországon a mindennapos iskolai testnevelés bevezetése egyedülálló lehetőségeket kínál az egészségtudatos, konstruktív életvezetés kialakítása terén, ugyanakkor kihívást jelentő, változásra kényszerítő hatással bír a köznevelési rendszerben szereplő valamennyi résztvevőre. Az egyik legmagasabb óraszámú tantárgy – a testnevelés – oktatása a köznevelés 12 évfolyama alatt több mint 2000 tanórás lehetőséget biztosít a pedagógusok számára, hogy munkájuk során a két értékteremtő tevékenység – a nevelési és az egészségügyi – komplex hatását érvényesítsék. A transzverzális készségek (kognitív, emocionális, társas és pszichomotoros készségek) fejlesztésével a személyiségfejlődési folyamatok is fontos szempontot képeznek a korszerű (minőségi) testnevelés oktatása során (Csányi és mtsai., 2018). Ez a modell hungarikum, annak pedagógiai módszertani sajátosságaival és sportszakmai (sportági) preferenciáival együtt (Tóth és mtsai., 2019).

A Magyar Diáksport Szövetség az elmúlt években a tehetséggondozás mellett az iskolai testnevelés és az egészségfejlesztő és közösségépítő iskolai testmozgásprogramok területén valósított meg fejlesztéseket. Az **EFOP-3.2.10-16-2016-00001** azonosítójelű, „Tehetséggondozás sport által” című projekt többek között rámutat arra, hogy az iskola és a helyi, térségi szereplők tudatos és hangsúlyos együttműködése hogyan járulhat hozzá az iskolai egészség- és személyiségfejlesztő munka minőségének emeléséhez, azon keresztül pedig az egészségtudatos, aktív életvezetéshez, valamint a hatékony tehetséggondozáshoz. A Projekt részeként működő 2.3. jelzőszámmal hivatkozott *Iskolai pilot programok egészségvédő testmozgásklaszterek kialakításával* című alprojekt (röviden: Klaszter alprojekt) kifejezetten az iskolai mindennapokhoz igazodik elsősorban azért, hogy a diákok jobban szereszenek iskolába járni.

A Klaszter alprojekt komplex testmozgásprogramokra épülő, a tanulók és környezetük tudatos egészségmagatartása kialakítását, fenntartását szolgáló, módszertani megújuláson alapuló, egészségfejlesztő modellprogram. Egy, a sport és a tehetséggondozás keresztmetszetében, de egészség- és személyiség-

fejlesztési alapokon nyugvó szolgáltatás, amely az iskolarendszer szereplőit, különösen a pedagógusokat, az iskolához kapcsolódóan ellátást, szolgáltatást nyújtó szolgáltatókat, továbbá – elsősorban – a tanulókat és a szülőket is az egészségtudatos iskolai kultúra, a sportos iskola kialakítására, az abban való aktív részvételre ösztönzi. A továbbiakban fenti jellegét hangsúlyozva a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt elnevezést használjuk.

A Klaszter iskolafejlesztő alprojekt az egészségtudatos iskolai kultúra, a sportos iskola kialakítása részeként többek között azzal a céllal jött létre, hogy megismeresse és megszervezze az iskola szervezeti szintjén a korszerű oktatás módszertani keretrendszerét. Ez a komplex keretrendszer magában foglalja (1) a változtatás iránti elkötelezettséget és jövőorientáltságot, (2) a tantárgyközi kapcsolatokon keresztül az egészséges életmód és a sportolás iránti szükségletek tantárgyi tematikákban (tanmenetekben) történő megjelenését, (3) a diáksport-önkénstességet, amely a diákok autonóm, az egészséges életmódot népszerűsítő és sportprogramokat szervező-lebonyolító tevékenysége, (4) a sportszervezeti kapcsolatokat és informális tanulási színtereket, amelyek összekötik az iskola formális tevékenységrendszerét a gyermekek szükségleteihez bizonyos esetekben jobban illeszkedő, más szervezeti szabályrendszerrel működő színterekkel.

A pilot programok hat iskolában valósultak meg. A részt vevő intézmények közül kettő kistelepülésen, kettő közepes, 5000 - 20000 lakosságú városban és kettő 20000-nél több lakost számláló járási központban működik. A tanulói összlétszám 1873 fő volt. A hat iskola között szerepelt négy általános iskola, egy szakképző és szakiskola és egy gimnázium. Közülük négyet az állam, egyet az egyház, egyet alapítvány tart fenn. Az intézmények a konvergenciarégióból származnak, kedvezményezett járásokból. A gyermekek, tanulók fittségi állapota a 2015/2016. tanévi adatai alapján több profilban kívül esett az egészségszónán. Az iskolákban a közneveléshez kapcsolódó egyes ellátások, (köz)szolgáltatások megszervezése hiányt szenvedett. Az alprojekt-időtábla 2016 ősztől 2019 ősziig három fő szakaszból áll. Az első évben a szakmai felkészülés,

a modell kidolgozása, a 2017/18. tanévben az iskolai előkészítés, a 2018/19. tanévben pedig a modell pilotja zajlott. A kitűzött feladatok közül a legmeghatározóbb a felek folyamatos konzultációja, egyeztetése közepe a hat kiválasztott iskola számára a beavatkozási pontokat bemutató specifikus fejlesztési javaslat és feladatleírás elkészítése volt. A Klaszter iskolafejlesztő alprojekt legfontosabb időszakát a pilot év és annak tevékenységei jelentették. A tárgyi feltételek gazdagítására az MDSZ a projekt keretében sporteszközöket és más, a pedagógusok módszertani munkáját támogató eszközöket biztosított a hat megvalósító iskola számára.

A beavatkozások hatékonyságát interjúkkal és kérdőíves eljárással mértük. Több alkalommal kérdeztünk meg testnevelő tanárokat, tanulókat, szülőket és az iskolák tantestületeinek tagjait. Az első mérést az alprojekt előkészítő évében végeztük. Ennek során a kérdéseket, kérdőíveket pontosítottuk, és beazonosítottuk a vizsgálati faktorokat, valamint a beavatkozási területeket. A második alkalommal a pilot év elején, a harmadik alkalommal pedig a pilot év végén mértük fel kérdőívekkel a fent említett szereplőket azért,

hogy az alprojekt hatását számszerű adatokkal is meg tudjuk vizsgálni. Az alprojekt utolsó szakaszában interjúkat is készítettünk, valamint a testnevelő tanárok írásos és audiovizuális reflexióit is elemeztük.

A tantestületi kérdőívek eredményeiből kiderült, hogy az iskolák pedagógusai szerint az alprojekt pozitív változásokat hozott az intézmények életébe, főleg a szemléletformálás, az elkötelezettség és a jövőorientáltság területén. A szülők nem minden esetben tudják megerősíteni ezeket az eredményeket, mert válaszaikból kiderült, hogy nem volt minden alprojektet érintő információ megfelelően kommunikálva feléjük. A testnevelő tanárok nagyívű fejlesztési folyamaton haladtak végig a projekt időtartama alatt. A játékra fektetett hangsúly, amely minden intézményben beavatkozási pontként szerepelt, a testnevelők saját bevallása alapján is erősödött, fejlődött. Ez azt jelentette, hogy megpróbálták a testnevelésőrai feladatokat élményszerűbben megoldani, az órákat nagyobb arányú játékossgal tervezni. A pedagógusok szemléletváltásának bizonyítéka a másik nagyon fontos eredmény: az autokratikus, klasszikus megközelítés, órátartás drasztikus csökkenése, ami a tanulók észlelt autonómiaérzetét és

érzelmi biztonságát is közvetlenül javítja. Változás az is, hogy a tanárok a minőségi testnevelésórát egyre kevésbé látják sportágcentrikusnak: egyre több olyan módszerrel rendelkeznek, amelyek túllépnek a klaszszikus sportágak oktatásának keretein. A tanulók válaszai mindezt olyan formában támasztják alá, hogy azok a csoportok, akiknél a minőségi testnevelés beavatkozási pontjait végrehajtották, sokkal pozitívabb válaszokat adtak minden vizsgált területen és faktorban mind a pilot év elején, mind pedig a végén, mint azok a tanulók, akik a testnevelésórán nem találkoztak a minőségi testnevelés beavatkozásaival.

Az interjúkból kiderült, hogy a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt pozitív hatásai között az iskola vezetői azt is megemlítették, hogy a projekt következtében személyesen is sokkal jobban megismerték az iskola életében fontos szerepet játszó mozgásos tevékenységek rendszerét, amelyre korábban kevésbé láttak rá. A testnevelők és tanítók körében felvett interjúk azt tanúsítják, hogy valamennyi kolléga pozitív eredményként könyvelte el a szemléletváltást. Az újszerű módszertani, gyakorlati és elméleti ismereteket be tudták építeni mindennapi munkájukba, sőt néhányan

más tantárgyak óráin is alkalmazták az itt tanultakat. Rájöttek, hogy mennyire fontos az állandó megújulás, önképzés, fejlődés. Többen kiemelték, hogy a programnak köszönhetően a többi kollégával való együttműködés, a mindennapi munkakapcsolat is jelentősen javult. Szinte mindenki, aki részt vett az alprojekt munkájában megemlítette, hogy mennyire hasznos volt számára az a segítség (szakmai, módszertani, emberi), amelyet a szakértőktől kaptak.

Az eredmények alapján következtethetünk arra, hogy a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt nagy hatással volt a részt vevő intézményekre az iskolaszervezet szintjén: szemléletformálás, újszerű módszertani ismeretek, hozzáállás és minden résztvevő számára pozitív élmények sokasága. Azoknak a területeknek a beazonosítása, ahol fejlesztés szükséges, amely alapján a hasonló jövőbeni kezdeményezések létjogosultsága szilárd alapokon nyugszik, a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben való részvétellel együtt jár.

AZ ELSŐ IDŐSZAK: SZAKMAI FELKÉSZÜLÉS, A MODELL KIDOLGOZÁSA

Időszerű-e a testmozgásokra épülő iskolafejlesztés?	11
Milyen korábbi MDSZ-fejlesztések alapozták meg a szakmai felkészülést?	12
Mi a jelen pályázat szakmai felkészülésének sorvezetője?	12
Mit jelent a klaszter szó?	13
Mi a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt célja?	13
Milyen időbeosztás szolgálja a pályázati időszak során a célok elérését?	14
Milyen nemzetközi és hazai modellprogramokat tanulmányoztunk?	15
Mit tartalmaz a SWOT-elemzés?	16
Hogyan alakult ki a Klaszter iskolafejlesztő program modellje?	16
Milyen alkotóelemekből állnak a dimenziók?	18
Miként történt a Klaszter iskolafejlesztő alprojektet megvalósító iskolák kiválasztása?	20
Milyen szerepekben tevékenykedtek a Klaszter iskolafejlesztő projekt szakértői, megvalósítói?	20

2016 novemberében az MDSZ szakmai csapata műhelymunkák során készült fel a projektgazda felelős szakmai képviselőjére a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben. A közös munka folyamata egymásra épülő kérdésekre adott válaszokként foglalható össze.

Időszerű-e a testmozgásokra épülő iskolafejlesztés?

A digitális technológiai fejlődés erőteljes hatással van a felnövekvő generációk fizikai aktivitási és sportolási szokásaira. Egy kutatás szerint például a gyerekek nehézségekbe ütköznek, amikor önállóan és önmaguknak kell mozgásos játékokat játszaniuk. A sporttevékenységüket egyre gyakrabban vonatkoztatják digitális játékokra, és a mozgásélményt virtuálisan – nem a valóságban élik meg.¹ Erre a helyzetre olyan intervenciós beavatkozások javasoltak, amelyek komplexek és több oldalról segítik a fizikailag aktív tevékenységekbe történő bekapcsolódást.

A gyermekek, fiatalok testi, lelki és szellemi egészségének fenntartásában és fejlesztésében a rendszeres, mennyiségileg és minőségileg is megfelelő testmozgás kulcsfontosságú. Mivel a köznevelésben a tanulók idejük nagy részét az iskolában töltik, fontos, hogy a testnevelésórák mellett is megfelelő mennyiségű és minőségű fizikai aktivitásban legyen lehetőségük részt venni (Csányi és Révész, 2015). A szakirodalom szerint kapcsolat van a fizikai aktivitás és a fokozott kognitív funkciók között, beleértve a memóriát, a figyelmet és a koncentrációt is. További kutatások bizonyítják, hogy napi extra 10 perc mozgásidő az általános iskolás gyerekeknél fokozott kognitív funkciókkal, javuló osztálytermi magatartással és javuló tanulmányi eredményességgel jár

(PE & Sport in Primary Schools – Department of Education, PE and Sport Strategy for young people, é.n.). A testnevelésóra nélkülözhetetlen, de önmagában nem elegendő mozgásforrás a gyermekek egészséges fejlődéséhez. Az aktuális szakirodalom és a nemzetközi ajánlások alapján a gyermekeknek legalább napi 60 perc közepes és magas intenzitású mozgásos aktivitásra (MVPA) van szükségük. (Physical Activity Guidelines for Americans, 2008; WHO, 2010).

A (mozgás)tanulás konstruktív, aktív folyamat, melyben a tanuló teljes személyiségével vesz részt, és amelynek hatása a teljes személyiségre, annak kognitív, affektív, társas és pszichomotoros szférájának fejlődésére is hatással van. A különböző tanulási szinterek fokozzák, segítik a tanulási folyamat hatékonyságát a tanulási és a belső indíttatású (intrinzik) motiváció fenntartásával. Így a formális, informális és nemformális tanulási szinterek adják az eredményes tanulás környezeti tényezőjét, transzkontextuális összetevőjét. A különböző tanulási szinterek kiváló lehetőséget teremtenek a kereszttantervi tartalmak oktatásához, és így a transzverzális készségek, mint pl. a problémamegoldó gondolkodás, a kreativitás vagy a kritikai gondolkodás fejlesztéséhez. Ezek a kontextusfüggetlen készségek vagy kulcskompetenciák alapozzák meg a komplex személyiségfejlesztést.

Tehát megállapíthatjuk, hogy a korszerű pedagógiai felfogások szerint a testnevelés, a testmozgás túlnőtte egy tantárgy kereteit. A fenti szempontok igazolják az iskolai testmozgásprogramok fejlesztésének időszerűségét, érvekkel támasztják alá a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt célkitűzéseit.

¹ Nike, Inc. kutatása a gyermekek fizikai aktivitásának attitűdjeiről és tapasztalatairól melyet Kínában, Brazíliában, az Egyesült Királyságban és az Amerikai Egyesült Államokban végeztek 2011-ben és 2012-ben.

Milyen korábbi MDSZ-fejlesztések alapozták meg a szakmai felkészülést?

Az MDSZ iskolafejlesztő szándékát az vezeti, hogy a köznevelési törvényben hangsúlyossá vált az egészséges életmódra nevelés szükségessége: „A köznevelés egészét a tudás, az igazságosság, a rend, a szabadság, a méltányosság, a szolidaritás erkölcsi és szellemi értékei, az egyenlő bánásmód, valamint a fenntartható fejlődésre és az egészséges életmódra nevelés határozzák meg” (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 1. § (2) bekezdés).

A TÁMOP 3.1.13.-12-2013-0001 kiemelt projekt keretében a szervezet már kidolgozta a minőségi testnevelés oktatási gyakorlatának kialakítását és fejlesztését megalapozó stratégiai dokumentumot, a Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedéseket (továbbiakban T.E.S.I. 2020), amit az Emberi Erőforrások Minisztériumában, az érintett államtitkárságokkal történt egyeztetések után a kormány 1376/2016. (VII. 21.) Korm. határozatban törvényerőre emelt. Szintén a fent említett projekt során készült el a NETFIT® mérési rendszer (<http://www.mdsz.hu/netfit/>), és születtek meg a honlapról ingyenesen letölthető módszertani kiadványok (<https://shop.mdsz.hu/>).

A fentiek egyenes következménye a jelen projekt-időszak pályázati anyagának, fejlesztéseinek megválasztása, a T.E.S.I. 2020 projektben megvalósított produktumok és eljárások forrásként szolgáltak a szakmai felkészüléshez.

Mi a jelen pályázat szakmai felkészülésének sorvezetője?

Az MDSZ szakmai vezetése fejlesztő tevékenysége során különös figyelmet fordít az egészségtudatos, fizikailag aktív életvezetésre, a minőségi testnevelés-oktatás feltételeinek kialakításához kapcsolódó szolgáltatások területére. Mindezekre koncentrálni kezdte a következő, 2016-tól 2020-ig tartó időszak pályázati anyagát. A szakmai fejlesztések tervezésénél minden esetben szem előtt tartja, hogy a korszerű pedagógiai rendszerek a gyermek szükségleti igényeire építenek. A mozgás, az alkotás,

a játék, a társas kapcsolatok és a kötődés szükséglete azok a motivációs rétegek, melyek figyelembevétele támogatja a nevelési-oktatási folyamat eredményességét.

A szakmai felkészülés irányát közvetlenül az **EFOP-3.2.10-16-2016-00001 Tehetséggondozás sport által** projekt megvalósíthatósági tanulmánya határozza meg. A 40–42. oldalon az *Iskolai pilot programok egészségvédő testmozgás-klubok kialakításával*, röviden Klubok iskolafejlesztő alprojektet, annak fő jellemzőit, a megvalósítás irányait, kötelező elemeit foglalja össze. A legfontosabb gondolatok a következők:

*„E projektelelem középpontjába ekként azt a célkitűzést helyeztük, hogy egy a sport és a tehetséggondozás keresztmetszetében, de egészség- és személyiségfejlesztési alapokon nyugvó szolgáltatást fejlesszünk ki, amely az iskolarendszer szereplőit, különösen a pedagógusokat, az iskolához kapcsolódóan ellátást, szolgáltatást nyújtó szolgáltatókat, továbbá – elsősorban – a tanulókat és a szülőket is az **egészségtudatos iskolai kultúra, a sportos iskola** kialakítására, az abban való aktív részvételre ösztönzi.”*

*„Cél, hogy olyan klubok modell kerüljön kidolgozásra, mely a projekt fizikai befejezését követően alkalmas arra, hogy a kormányzat e modell mentén programokat dolgozzon ki, kezdeményezéseket indítson, és **minősítési rendszerként/márkaként bevezethetővé váljon hazánkban, és akár az Európai Unióban.**”*

„A modell alapvetően értékközpontú, így annak egészét áthatja a társadalmi befogadás biztosítása, az önkéntesség, az aktív állampolgársággal összefüggő kompetenciák, valamint a transzverzális készségek fejlesztése.”

A megnevezett dokumentum meghatározza az elvárt eredményeket, melyek az alábbiak:

- 1 db problémafeltáró dokumentum (SWOT);
- 1 db (iskola) kiválasztási szempontrendszer
- 6 db kiválasztott iskola számára beavatkozási pontokat bemutató specifikus fejlesztési javaslat és feladatleírás
- 1 db felkészítő tréning
- 6 db iskolai pilot program
- 1 db kézikönyv

- 1 db hatásvizsgáló dokumentum (monitoring)
A dokumentum megnevezi a megvalósítandó műszaki-szakmai eredményeket is:
- 6 db Magyarország egymástól gazdasági és társadalmi fejlettség szempontjából különböző területein – kistélepülés / város /járás; 2-2-2 pilot iskolai klaszter projekt megvalósítás
- 1500 fő gyermek, tanuló, akik a létrehozott egészségvédő testmozgásklaszterek szolgáltatásaiban, ellátásaiban részesülnek a projekt megvalósítási időszaka alatt
- 6 db a minőségi testnevelés oktatás szakmai feltételeinek biztosítását támogató informális és formális együttműködés

A kézikönyv, mint projektem kidolgozására való szakmai felkészülés legfontosabb sorvezetője a *Tehetség gondozás sport által* projekt megvalósíthatósági tanulmánya. Több további kérdésfeltevés innen ered.

Mit jelent a klaszter szó?

Napjainkban a klaszter szót igen sokan, sokféle értelmezéssel használják. A *Tehetség gondozás sport által* projekt a fogalomhasználatra megvalósíthatósági tanulmánya 50. oldalán pontos meghatározást ad:

„A klaszter jelen felhívás tekintetében olyan – a pedagógiai feladatokat, pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat, a pedagógiai szakszolgálati feladatokat, a pedagógiai-szakmai ellenőrzést, az intézményfenntartást és működtetést, az iskola-egészségügyi ellátásokat, és a sportszolgáltatásokat ellátó, illetve biztosító – természetes személyek és szervezetek hálózata és együttműködése, akik az iskolai testnevelés, a tanulók fizikai állapotának mérése, a komplex intézményi mozgásprogramok és a diáksport területén valamilyen kölcsönösen előnyös tevékenységet látnak el.”

Mi a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt célja?

A Klaszter iskolafejlesztő alprojekt az egészségtudatos iskolai kultúra, a sportos iskola kialakítása érdekében azzal a céllal jött létre, hogy megismer-

tesse és megszervezze az iskola szervezeti szintjén a korszerű oktatás módszertani keretrendszerét. Ez a komplex keretrendszer magában foglalja (1) a változtatás iránti elkötelezettséget és jövőorientált-ságot, (2) az egészséges életmód és a sportolás iránti szükségletek tantárgyi tematikákban (tanmenetekben), a tantárgyközi kapcsolatokon keresztül történő megjelenését, (3) a diáksport intézményét, amely a diákok önkéntes, autonóm az egészséges életmódot népszerűsítő és sportprogramokat szervező-lebonyolító tevékenysége, (4) a sportszervezeti kapcsolatokat és informális tanulási színtereket, amelyek összekötik az iskola formális tevékenységrendszerét a gyermekek szükségleteihez bizonyos esetekben jobban illeszkedő, más szervezeti szabályrendszerrel működő színterekkel.

A szülői szerepvállalás minden tekintetben új és átalakult jelenség az iskolai működés szervezeti világában. A korszerű iskola cél- és eszközrendszerének erős pillére lehet a szülők erőteljesebb bevonása a gyermekeiket érintő pedagógiai folyamatokba az iskola formális, informális és nemformális tanulási színterein belül. Az alprojekt ezt a területet is fejleszteni kívánja.

A Klaszter iskolafejlesztő alprojekttel a projektgazda elsődleges célja, hogy a sport és a tehetség gondozás keresztmetszetében egészség- és személyiségfejlesztési alapokon nyugvó szolgáltatást fejlesszen ki. Ennek segítségével szeretné ösztönözni az iskola-rendszer szereplőit, a tanulókat, a pedagógusokat, a szülőket és az iskolához kapcsolódó ellátást, szolgáltatást nyújtó külső partnereket az aktív részvétellel az egészségtudatos iskolai kultúra és a sportos iskola kialakításában. A kapcsolatrendszer építése és a szemléletformálás mellett a minőségi testnevelés és a diáksport-önkéntesség fejlesztése is a program része. A megvalósíthatósági tanulmányban megjelölt további cél, hogy a jelenleg (2016) tapasztalható passzivitást, az érdeklődés nagyfokú hiányát² és a testneveléssel, gyermekkori testmozgással kapcsolatos felnőttkori negatív asszociációkat megváltoztassuk.

² Jelenleg a NETFIT® rendszerben 8000 ezer tanuló fitességi adata található meg, ehhez képest az aktív felhasználó tanulók száma 16 és félezer, a regisztrált szülők száma pedig alig haladja meg a 3600 főt.

Ehhez az ágazatközi megközelítést vesszük alapul, és ennek segítségével olyan iskolacentrikus helyi közösségeket kívánunk építeni, amelyek tagjai a megfelelő segítségnyújtásért, jól összehangolt szolgáltatásokért cserébe aktívan tesznek azért, hogy a gyerekek rendszeresen sportoljanak. Szintén cél egy minőségbiztosítási rendszer alapú modell próbája (pilotja), amelynek tapasztalatai később hozzásegíthetnek egy hasonló jellegű, önértékelésen alapuló minőségirányítási rendszer bevezetéséhez.

A célok tudatában, a célállapot elérése érdekében tisztázni kellett a feladatokhoz csatolt időkereteket, arányosan elosztani a teljesítésekre fordítható három (tan)évet.

Milyen időbeosztás szolgálja a pályázati időszak során a célok elérését?

A 2017. októbertől 2019. szeptemberig a projekt három időszakaszban más-más feladatokat megoldva haladt előre.

Első időszak: A 2016/2017. tanév során a megvalósíthatósági tanulmány megismerésével a projekt időtervét és az abban leírt tevékenységeket is elemeztük. Az alprojektre vonatkozó fő tevékenységcsoportok adottak voltak: (1) az iskolai pilot programok szakmai koncepciójának kialakítása, kutatás, elemzés; (2) az iskolai pilot programokat támogató szakmai program fejlesztése; (3) hatásvizsgálat és monitoring. Az első műhelymunkákkal párhuzamosan külső szakértő bevonásával egy SWOT-elemzés készült a projekt megvalósíthatóságáról. Az időszak elejétől kezdve célunk volt, hogy a nemzetközi szakirodalomra és a hazai gyakorlatra fókuszáló elemzőmunkával olyan indikátorrendszert hozzunk létre, amely törekszik a fő dimenziók kiválasztására, részletes lefedésére. Rögzítettük a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben részt vevő iskolák kiválasztási szempontrendszerét mint az előírt outputok egyikét. Ezután következett az iskolák kiválasztása. A projektidőszak ezen szakaszában a kiválasztott és a megvalósítást vállaló hat iskola (a fenntartók jóváhagyása mellett) megállapodást kötött az MDSZ-szel arra vonatkozóan, hogy konkrét lépéseket tesz a közoktatásban kitűzött korszerű

stratégiai célok megvalósítása érdekében. A tanévet követő nyári szünet és a következő tanévet megelőző munkanapok a szereplők kiválasztásával telt el.

Második időszak: A 2017/2018. tanév mint előkészítő év alatt alakult ki minden klaszter iskola pilot programjának szakmai koncepciója. Ekkor határozta meg az MDSZ által delegált szakmai team az iskolák belső szakmai csoportjával karöltve a fejlesztést támogató beavatkozási pontokat. A pedagógiai programok és a mindennapi működési jellemzők alapján ekkor készültek el a helyzetelemzések, az intézményspecifikus fejlesztési javaslatcsomagok és a pilot év intézkedési tervei. Erre az időszakra világossá váltak a megvalósítók lehetőségei, feladatai, felelősségi körei, az MDSZ szakértői pedig felkészítették az iskolákat és a részt vevő pedagógusokat a pilot programokra.

Harmadik időszak: A 2018/2019. tanévben, a pilot évében valósultak meg a modellezett iskolai programok. A sikeres és hatékony megvalósítás érdekében szakmai támogatás és mentoráció kísérte az időszakot. A projekt keretében a projektgazda MDSZ a megvalósító felelősöknek egyénileg megkötött szerződésekben rögzített anyagi ellentételezéssel, az intézmények számára pedig eszközcsomagok biztosításával nyújtott további motiváló támogatást. A pilot évet két napos konferencia keretében iskolai önértékelések zárták, elhangzottak a fenntartásra vonatkozó megállapítások, vállalások.

Ahogy korábban utaltunk rá, az első időszakban, a 2016/2017. tanév során az Magyar Diáksport Szövetség Országos Központjának (továbbiakban MDSZ OK) a szakértői csoportjában célirányos szakmai felkészülés kezdődött. 2017. januárban, a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt időtervének első szakaszában, az MDSZ-ben elemző team alakult az egészségvédő testmozgásklaszterekkel összefüggő helyzet többoldalú bemutatására. Megalakult a három főbőll álló Központi Klaszter Team (továbbiakban KKT). A Klaszter iskolafejlesztő projekt munkájának tervezéséhez a nemzetközi modellek és a hazai tapasztalatok szakirodalma egyaránt meghatározó elméleti háttérrel biztosítottak.

Az utómunkálatokat a KKT végezte egy-egy SZKT (Szakmai Klaszter Team, lásd később) tagot bevonva az egyes szakaszok megírásába. A Hatékonyságvizsgálat és a Kézikönyv 2.0 mint előírt output a pilot évet követően készül el.

Milyen nemzetközi és hazai modellprogramokat tanulmányoztunk?

A szakmai felkészülés kezdetén megvizsgáltuk a releváns hazai és nemzetközi modelleket. Elsősorban az egészségtudatos iskolai kultúra minőségjegyeit fejlesztő Quality Mark (QM) rendszer³ céljait kívántuk feltárni. Négy külföldi és egy hazai modell elemzése során arra lehetett következtetni, hogy az ilyen rendszerek céljaik elérése érdekében egy önértékelési és értékelési folyamat után határozzák meg, és az adott szinthez igazítva jellemzik az iskolai, egészségközpontú komplex testmozgásprogramok, a testnevelés és a sport erősségét, minőségét. Ezúton nyílhat lehetőség az iskola számára, hogy lokálisan és nemzeti szinten is hatást gyakorolva erősítse az iskolarendszer egészségvédő (egészségfejlesztő), mozgásfejlesztő profilját, és felhívja a figyelmet az elvégzett minőségi munkára. Az elemzett rendszerek közül a Nagy-Britanniában fellelhető Youth Sport Trust (YST) és Association for Physical Education (afPE) rendszerét találtuk a legjobban használhatónak.

A YST védjegyrendszere szerint az iskolai testnevelésnek és sportnak három értéket kell közvetítenie. Ezek közül az első a testi (mozgás)műveltség javítása, annak érdekében, hogy a fiatalok magabiztosan mozogjanak. A második, hogy a sport megszerettetése, a részvétel a hagyományos és nem hagyományos sportágakban, a vezetés és az önkéntesség összekapcsolódásával történjen meg. A harmadik érték pedig a fizikai aktivitás egész életen át tartó volta.

A rendszer három területen fejti ki a hatását. Ezek az oktatás, az egészségvédelem és a sport. Az oktatás területén a cél, hogy minél több idő jusson a magasabb minőségű testnevelésórákra, így pedig fejlődjön a gyermekek mozgásműveltsége: a tanulók magabiztosan és kompetens módon mozogjanak, használják

a mozgásformákat. Az egészségvédelem szempontjából a legfontosabb a gyermekek hozzászoktatása az aktív és egészséges életvitelhez. Ez a fizikai aktivitás lehetőségeinek biztosításával, a mindennapi iskolai tevékenységekbe való beépítésével történik. A versenyzési lehetőségek iskolai környezetben minden gyermek számára biztosítanak, hogy a sport értéke megmaradjon.

Az afPE rendszere kizárólag az iskolai testnevelésórákra vonatkozik. Egy olyan önértékelési rendszer, mely az iskolai testnevelés és sport tantárgy minőségét méri fel az alábbi négy területen: a testnevelés és sport minősége, a tanítás/oktatás minősége, a testnevelés és sport tantárgy tantervi megjelenése, valamint a testnevelés vezetése és menedzselése.

Az iskolai pilot programok szakmai koncepciójának kialakítását további rendszerek áttekintése is segítette.

Az Ontario Physical and Health Education Association (Ophea) egy kanadai pedagógiai szervezet és annak rendszere, amely hat lépésen keresztül hivatott biztosítani és fejleszteni az iskola egészségmegőrző és formáló szerepét. A hat lépés: az iskolai „team” megalakítása, az iskolai közösség igényeinek és lehetőségeinek felmérése, a lehetséges témák beazonosítása és kiválasztása, az akcióterv kidolgozása, az akcióterv végrehajtása, a hatások megfigyelése és az elért sikerek megünneplése. A bizonyítványt csak az iskola kapja meg, amely végrehajtja a saját tervét és megfelelőképpen dokumentálja azt.

A Comprehensive School Physical Activity Program (CSPAP) egy észak-amerikai iskolai keretrendszer, amely annak érdekében jött létre, hogy biztosítsa a WHO ajánlása szerinti napi minimum 60 perc testmozgást a gyerekek számára (WHO, 2010). A rendszer öt összetevőre helyezi a hangsúlyt, amely együttes hatásával megteremtheti az egészségtudatos, a fizikai aktivitást előtérbe helyező szemléletet. Az öt összetevő: az iskolai testnevelés és sport tantárgy, az iskola előtti és utáni fizikai aktivitás, az iskolában (órák alatt, között) történő fizikai aktivitás, a családi és közösségi szerepvállalás, valamint az iskolai dolgozók szerepvállalása, példamutatása.

³ Minőségi védjegyrendszer

A hazai Ökoiskola Hálózat egy jól megtervezett és felépített oktatási-nevelési programkeret, amely sikeres „márkanévként” bonyolult részvételi feltételrendszere ellenére és direkt támogatás nélkül is egyre növekvő taglétszámmal van jelen számos magyarországi nevelési intézményben. A rendszer 15 éves hazai alkalmazásának tapasztalatait nagymértékben felhasználtuk a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt tervezési munkálatai során.

Az előírt vizsgálódás összefoglalására a projekt megvalósíthatósági tanulmánya outputként a SWOT-elemzés formát határozta meg. Ez az elemzés 2017. áprilisban el is készült.

Mit tartalmaz a SWOT-elemzés?

A SWOT-elemzés a modellprogram hatékony működtetése érdekében egyrészt egy védjegyprogram bevezethetőségét, másrészt a Klaszter iskolafejlesztő projektre fókuszálva a köznevelési rendszer mindennapos testneveléshez köthető célspecifikus működési összetevőit tárta fel. Beazonosította a hiányosságokat, és feltárta a problémákat. Az elemzés fejezetei az alprojekt célrendszerének más-más időbeli kiterjesztésére koncentráltak (1. sz. melléklet).

A kötelezően előírt dokumentum három részből áll. Az első rész hosszú távra összpontosít, egy testmozgásra fókuszáló védjegyrendszer bevezetésének lehetőségeit, esélyeit, vázolja fel, mely tapasztalatokat elsősorban a köznevelésben egyetlen hazai környezetben működő védjegyrendszer, az Ökoiskola Hálózat működéséből merítette.

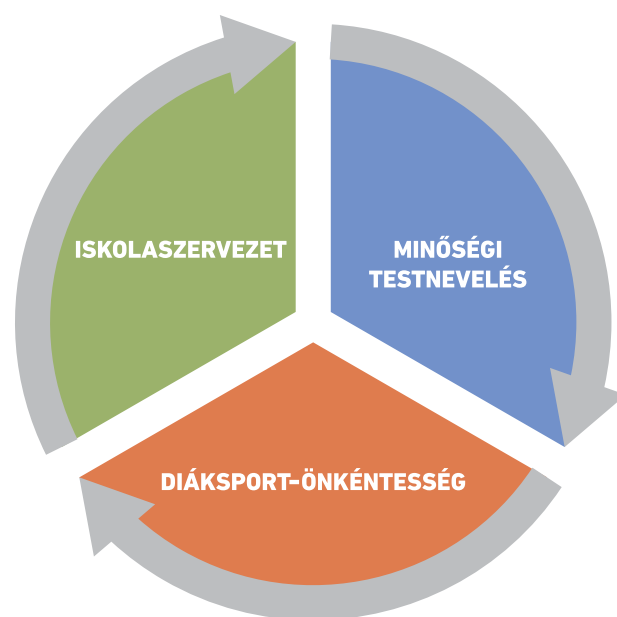
A második rész a közvetlen projekttevékenységekre, a Testnevelés és sport műveltségi területre és az intézményi egészségfejlesztő testmozgásprogramok jelenlegi helyzetére fókuszál, a modellprogramot előkészítő, problémaorientált elemzést tartalmaz.

A harmadik rész legfőbb tapasztalatait az MDSZ TE IS diáksport-önkéntességi program keretében elvégzett tevékenységek és módszertani fejlesztések, illetve az MDSZ tevékenységeihez kapcsolódó diáksport-önkéntességgel összefüggő előzmények adják.

A SWOT-elemzés alapján megerősítést nyert, hogy van létjogosultsága egy modellprogramnak.

A minőségirányítási rendszerre szükség van a hazai köznevelés rendszerében, mindazonáltal a minőségalapú, hangsúlyosan az önértékelésre, önkéntességre is hagyatkozó Klaszter iskolafejlesztő program megvalósítását körültekintően és több tényező pilotálásával kell majd indítani, elvégezni.

Az MDSZ OK szakmai csapata, köztük a KKT, műhelymunkák keretében kialakította a modell holisztikus ábráját, megnevezte az alkotórészeket.

1. ábra: A modell holisztikus ábrája

Hogyan alakult ki a Klaszter iskolafejlesztő program modellje?

Az előkészületek során, a szakirodalmi tanulmányok és a SWOT információit is figyelembe véve, műhelymunkák keretében a szakmai csapat feltérképezte az iskola működésében fontos szerepet játszó tényezőket, területeket. Több körös szakértői konzultációk segítségével megalkotta a működés optimális szintjeit mérő indikátorokat. A projekt teljes területére és minden elemére kiterjedő indikátorrendszer kidolgozásának célja az volt, hogy az iskola egészségfejlesztő testmozgásainak, kapcsolatrendszerének és szemléletének fejlesztése, alakítása átlátható, mérhető legyen. A véglegesített változatban olyan indikátorok szerepelnek, amelyek jól mérik a kívánt hatást. Az indi-

kátorokhoz kapcsolódott a mérési eszközként szolgáló kérdőív, amellyel a változásokat, a hatásokat kívántuk mérni az Iskolaszervezet dimenzióban a fejlesztés során. A faktorelemzés ezen a kérdőíven alapul.

Az iskolaszervezetre vonatkozó kérdőívek kérdéseit a 31 indikátor alapján állította össze az MDSZ Országos Központjában a szakértői, fejlesztő csapat, a kibővített Központi Klaszter Team. A mérési eszközökkel részletesen a következő fejezet foglalkozik.

A szakmai felkészülés eredményeként a szakértők véglegesítették a Klaszter iskolafejlesztő modell három tárgykörét, dimenzióját. A projekt ezeken a területeken kíván kedvező változásokat elérni:

Iskolaszervezet dimenzió (rövidítve: ISZ), amely magába foglalja a szervezeti és működési tényezőket, az iskola külső és belső kapcsolatrendszerét, a kommunikációt, valamint a testnevelésórán kívüli mozgásprogramokat, a nevelőtestület és a szülők véleményét a programról.

Minőségi testnevelés dimenzió (rövidítve: MT), amely magába foglalja az iskolai testnevelés oktatásának módszertani megújítását, az élményközpontúság és játékosság hangsúlyos beépítését az oktatás folyamatába.

Diáksport-önkéntesség dimenzió (rövidítve DSÖ), amely magába foglalja a tanulók által részleges önállósággal, mentortanár támogatásával tervezett és szervezett iskolai mozgásprogramokat.

Milyen alkotóelemekből állnak a dimenziók?

Iskolaszervezet dimenzió

Az ISZ átfogja a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt szempontjából legfontosabb iskolaszervezeti részterületek működését, a partnerekkel való kapcsolatot, a mindennapi testmozgásokhoz viszonyuló szemléletet, a jövőről való vélekedést. A már említett pedagógus-kérdőívek alapján feltáró faktoranalízist végzett a kutatásban jártas MDSZ-szakértő. Az elemzés célja az volt, hogy egy olyan kérdőívstruktúrát használjunk, amely bizonyos tulajdonságok mentén hasonló kérdéscsoportokat tartalmaz. A statisztikai elemzés az alábbi hét faktort különítette el:

1. elkötelezettség és jövőorientáltság,
2. tantárgyközi kapcsolatok,
3. informális tanulási szinterek,
4. sportszervezeti kapcsolatok,
5. NETFIT®,
6. szülői szerepvállalás,
7. diáksport-önkéntesség.

Amint látható, a hetedik faktor, a diáksport-önkéntesség, az iskolaszervezet és a minőségi testnevelés mellett önálló dimenzióként is a fejlesztések színtere, a harmadik dimenziója az iskolafejlesztő modellnek. Az egyes faktorok tartalmát az iskolai helyzetelemzésekhez kapcsolódó kérdőíves mérések bemutatásakor ismertetjük.

Az ISZ része még az iskolai tanügyigazgatási dokumentáció áttekintése, a mindennapi működésről való tájékozódás, valamint a szubjektív szakértői véleményalkotás.

Minőségi testnevelés dimenzió

Az MT alapelvekből, mérési eszközökből és a minőségi testnevelésórával kapcsolatos elvárásokból áll. Az MDSZ a TÁMOP 3.1.13.-12-2013-0001 kiemelt projekt keretében már kidolgozta a minőségi testnevelés oktatási gyakorlatának hat módszertani (pedagógiai) alapelvét, amelyeknek érvényesülniük kell az iskolai testnevelés oktatási gyakorlatában. Az alapelvek érvényesülése biztosítja azt, hogy az egészség- és személyiségfejlesztést középpontba helyező, az iskolai testnevelést támogató Nemzeti alaptanterv és a ráépülő kerettantervek értelmében a tanulók által elsajátítandó tartalmak minden gyermek számára hozzáférhetőek legyenek. Az alábbi MT-alapelvek tanórán való megjelenése elősegíti az eredményes MT-oktatást.

Fejlettségközpontú testnevelés: a gyermekek közötti – természetszerű – fejlődésbeli különbségekből fakadó egyéni sajátosságok figyelembevétele.

Fejlődés- és tanulásközpontú testnevelés: a minőségi testnevelés megvalósítása során a tanuló önmagához mért fejlődése és nem az abszolút értelemben vett teljesítménye az irányadó.

Inkluzív és interkulturális testnevelés: az oktatás során a pedagógusnak gondoskodnia kell a differenciálásról, minden tanuló azonos esélyekkel történő fejlesztéséről, amely a tanuló fejlettségi szintjéhez alkalmazkodó feladatokban, feladatmegoldásban és a kapcsolódó értékelésben is megnyilvánul. Az interkulturális szemlélet a szociokulturális és nemzeti értékek mellett a különböző nemzetiségek testkulturális értékeit is figyelembe veszi.

Pozitív tanulási környezetben zajló testnevelés: a pedagógus minden gyermek számára olyan körülményeket és légkört teremt, amelyben megvalósul a hatékony tanulás és fejlődés lehetősége, és kialakulhat a kedvező érzelmi és szociális légkör.

Egészség- és személyiségközpontú testnevelés: az alapelv figyelembevételével a jelenlegi, döntően a személyiség motoros dimenzióját fejlesztő és ellenőrző köznevelési gyakorlatban megjelenik a személyiség komplex – kognitív, affektív és szociális – dimenzióinak a tudatos fejlesztése és a fejlesztés tudatos tervezése.

Reflektív oktatási környezetben zajló testnevelés: A szakmai reflexió szándékos, céltudatos, strukturált, az elméletet és a gyakorlatot összekapcsoló, tanúlással kapcsolatos, a változást és a fejlődést célzó, egy bizonyos cél elérésére irányuló gondolkodás. A tevékenység utáni vagy a tevékenységre vonatkozó reflexió pedig arra szolgál, hogy a megvalósult folyamatot elemezzük, értékeljük.

Az MT alkalmaz mind a tanulóknak, mind a testnevelést tanító pedagógusoknak készült kérdőíves felméréseket. A tanulói kérdőívet egy korábbi tanulmány (Boronyai, Vass és Csányi, 2015) mérőeszköze és tapasztalatai alapján hoztuk létre. Ez a kutatás a tanulók mozgásos cselekvésekkel és testnevelésórával kapcsolatos jelenlegi és jövőbeni attitűdjét vizsgálta. A kérdőív alapján faktoranalízissel az alábbi faktorok (területek) kerültek meghatározásra a testnevelésórát illetően:

1. kreativitás
2. személyiségközpontúság
3. egészségközpontúság
4. dicséret és pozitív visszajelzés
5. játékhangsúly

A testnevelő tanárok önreflexiók kérdőíve is a fent említett tanulmányban (Boronyai, Vass és Csányi, 2015) található. A tanulói kérdőíveknél már alkalmazott faktoranalízissel hét faktor jött létre:

1. játékellesség
2. sportági megközelítés
3. egészségközpontú, attitűdformáló megközelítés
4. autokratikus, klasszikus megközelítés
5. alternatív megközelítés
6. autonómiatámogató megközelítés
7. játékközpontúság

A felsorolt faktorok részletes tartalmát az iskolai helyzetelemzések kérdőíves mérései bemutatásakor, a 29. oldalakon ismertetjük.

Az MT a Testnevelés és sport műveltségi területet és azon belül az iskolai testnevelésóra megítélését, az iskolai szervezetben elfoglalt helyét is áttekinti. Egyéb adatokat a tanügyigazgatási dokumentumokból, személyes beszélgetéseken keresztül, helyszínbemjárással, mindennapos megoldások megfigyelésével, a pedagógusok karrier-történetéből, testnevelő pedagógusok írásos önreflexióiból, és az óralátogatások alkalmával jegyezték fel a szakértők. Az óralátogatások megbeszélései az Oktatási Hivatal irányelveit követték.

Diáksport-önkéntesség dimenzió

A DSÖ, mint láttuk, az ISZ hetedik faktora, de a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt modelljében önálló tárgykörként kiemelt szerepet kap. Az MDSZ korábbi TE IS programjában az önkéntességről szerzett tapasztalatok, kutatási eredmények alapján biztos állíthatjuk, hogy a diáksport-önkéntességet érdemes az iskolai komplex sportprogramok és a személyiségfejlesztés szolgálatába állítani. Külön erőforrásként, a jövőorientáció tényezőjeként is számolni kell vele.

A DSÖ meghatározása érdekében először általánosságban szükséges az iskolai önkéntesség fogalmát tisztázni. Az igazi önkéntesség belülről, az iskolai közösség irányából építkező folyamat eredménye. A tanórákon kívül eső időszakban, de szervezett keretek között folyó tevékenység, amelynek kezdeményezői, működtetői az iskola diákjai, pedagógusai és az

iskola életében szerepet játszó más partnerek (szülők, fenntartó, civil szervezetek, sportegyesületek stb.). Az önkéntesség meghatározó jellemzője, hogy a résztvevők saját elhatározásból, önálló döntések alapján kapcsolódnak be. Ez az attitűd a másokért is tevékenykedő ember és az aktív polgár nevelési ideáljának fontos alkotóeleme.

Az iskolai önkéntesség eszköz, amely értéket teremt a helyi közösség számára; lehetőséget ad a közös élményeken keresztüli tanulásra; kapcsolatokat, közösséget épít. Arra is lehetőséget ad, hogy a résztvevők az iskola formális, tanórai kereteitől élesen eltérő helyzetekben próbálják ki magukat és ismerjék meg egymást, így új minőségű kapcsolatok jöhetnek létre. Az iskolai önkéntességre tehát nem statikus fogalomként, hanem folyamatosan alakuló, változatos megvalósulási formájú tevékenységként tekintünk, amelyben a felkészülés, az aktivitás és a visszajelzés állandó hármast alkot.

Az önkéntesség meghatározó jellegén, tartalmán kívül annak gyakorisága, időtartama, célcsoportja, a résztvevők száma csak néhány azon tényező közül, amelyek befolyásolják az önkéntesség alakulását egy közösség életében. Az önkéntesség egy adott iskolán belül is különböző meghatározók szerint formálódhat, változhat a közösség lehetőségeinek, igényeinek függvényében. Ilyen lehet például az iskola típusa, a tanulók létszáma, az önkéntesek motivációja. A felkészülés időszakában fontos, hogy az iskola saját maga számára kijelölje azt az utat, amelyen elindul és halad, vagyis meghatározza a saját önkéntessége céljait, kereteit, irányvonalait.

Ha az iskolai önkéntességben érintettek köréről beszélünk, akkor egy szélesebb kört látunk, mint az aktív önkénteseké, hiszen az iskola minden tagja találkozik valamilyen formában az önkéntesek megmozdulásaival. Az iskolai környezet az önkéntesek befogadó közegévé válik, ami azt jelenti, hogy az önkéntesek tevékenységének értékeiből mindenki részesül.

Az iskolai közösség egyik legfontosabb feladata, hogy érzelmileg és fizikailag is biztonságos környezetet biztosítva támogassa az iskolai önkéntesség működését. Egyfelől szükséges erőforrásokat, időt és teret

adjon az aktivitásokhoz. Másfelől – kevésbé kézzelfoghatóan –, az iskola kultúrájában az önkéntességet, mint értéket propagálja. Az önkéntesek és az iskolai közösség között folyamatos interakció zajlik. Az önkéntesek felé a visszajelzés formális (pl. önkéntes oklevél) és informális (pl. diákok egymás között zajló beszélgetései) keretek között is áramlik. Együtt örülnek az eredményeknek és néznek szembe a kihívásokkal.

A Klaszter iskolafejlesztő alprojekt fókuszában a sport, a testmozgás szolgálatába állított önkéntes aktivitások, szerveződő csoportok állnak. A felkészülő műhelymunkák során DSÖ-kérdőívek is születtek. A nevelőtestületi kérdőív DSÖ-faktort mérő indikátorai az alábbiak:

- megjelenés: Az intézményben diáksport-önkéntesség valósul meg, az iskolai DSÖ működése kezdetét veszi. Az iskolán belül működő tanulói önkéntes csoport részt vesz az egészségfejlesztő testmozgásprogramok és a diákok ötleteiből kiinduló aktivitások szervezésében és lebonyolításában.
- kommunikáció: Az iskolai DSÖ tevékenységéről rendszeres és széles körű kommunikáció zajlik. Az iskola kommunikációs csatornáin megtalálhatók az önkéntességgel kapcsolatos figyelemfelhívó tartalmak.
- partnerség: Az iskolai DSÖ támogató kapcsolatot tart fenn partnereivel. Az iskolának vannak önkéntességet végző partnerei, akikkel együttműködik az iskolai DSÖ működése érdekében.

Az önkéntességi indikátorrendszer, magyarázatuk, fejlesztésük külön dokumentumot alkotnak. A dimenziókról szóló fejezetben tárgyaltak biztosították a projekt menetének keretét, ezt étellel megtöltve – a projektet szabályzó megvalósíthatósági tanulmány értelmében – hat iskola vállalta, fogadta be a projektet.

Miként történt a Klaszter iskolafejlesztő alprojektet megvalósító iskolák kiválasztása?

2017 áprilisában és májusában a megvalósító intézmények kiválasztásánál az volt a cél, hogy az ország hat régiójában, régióként különböző típusú és szociokulturális háttérű iskola képviseltesse magát. Az intervenció a Közép-Magyarország régiót nem érintette.

A fő szempontokat, amelyeknek érvényesülniük kellett, az EFOP-3.2.10-16-2016-00001 jelű pályázat megvalósíthatósági tanulmánya megfogalmazta. A program az időtábla első szakaszában kötelezően előírta a kiválasztásra vonatkozó elvárások kidolgozását. Ennek alapján született meg a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben részt vevő iskolák jellemzőire vonatkozó szakmai output, *Kiválasztási szempontrendszer* című dokumentum (2. sz. melléklet).

A kiválasztási szempontrendszer alkalmazásával készült terjedelmes, 1900 iskolát felsoroló lista alapján kezdődött meg az előzetes szűrés. A KKT és más MDSZ-szakértők kétlépéses szűkítése és az MDSZ Területi Szolgáltatási Osztály (TSZO) munkatársainak javaslatai alapján, minden régióból „versenyben maradt” 3-5 iskola. Ezek alaposabb bemutatása, megismerése után döntöttünk, kerestük meg az iskolákat és ajánlottuk fel számukra a projektben való részvétel lehetőségét. Utolsó lépésben a végül nemleges választ adók helyett újabb iskolákat szólítottunk meg, A választást úgy alakítottuk, hogy minden tekintetben megfeleljen a fő kiválasztási szempontoknak.

A fent megjelölt *Kiválasztási szempontrendszer* című dokumentumban foglaltak szerint kiválasztott, és az együttműködést vállaló iskolák a következők:

Közép-Dunántúl régió:

József Attila Általános Iskola – Pusztaszabolcs

Észak-Alföld régió:

Kovács Mihály Általános és Művészeti Iskola
– Abádszalók

Nyugat-Dunántúl régió:

Kölcsey Ferenc Gimnázium – Kőrmend

Észak-Magyarország régió:

Máltai Óvoda és Általános Iskola – Tarnabod

Dél-Dunántúl régió:

Pécsi SZC Komlói Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája, Szakiskolája és Kollégiuma – Komló

Dél-Alföld régió:

Szent József Katolikus Általános Iskola
– Kiskunhalas

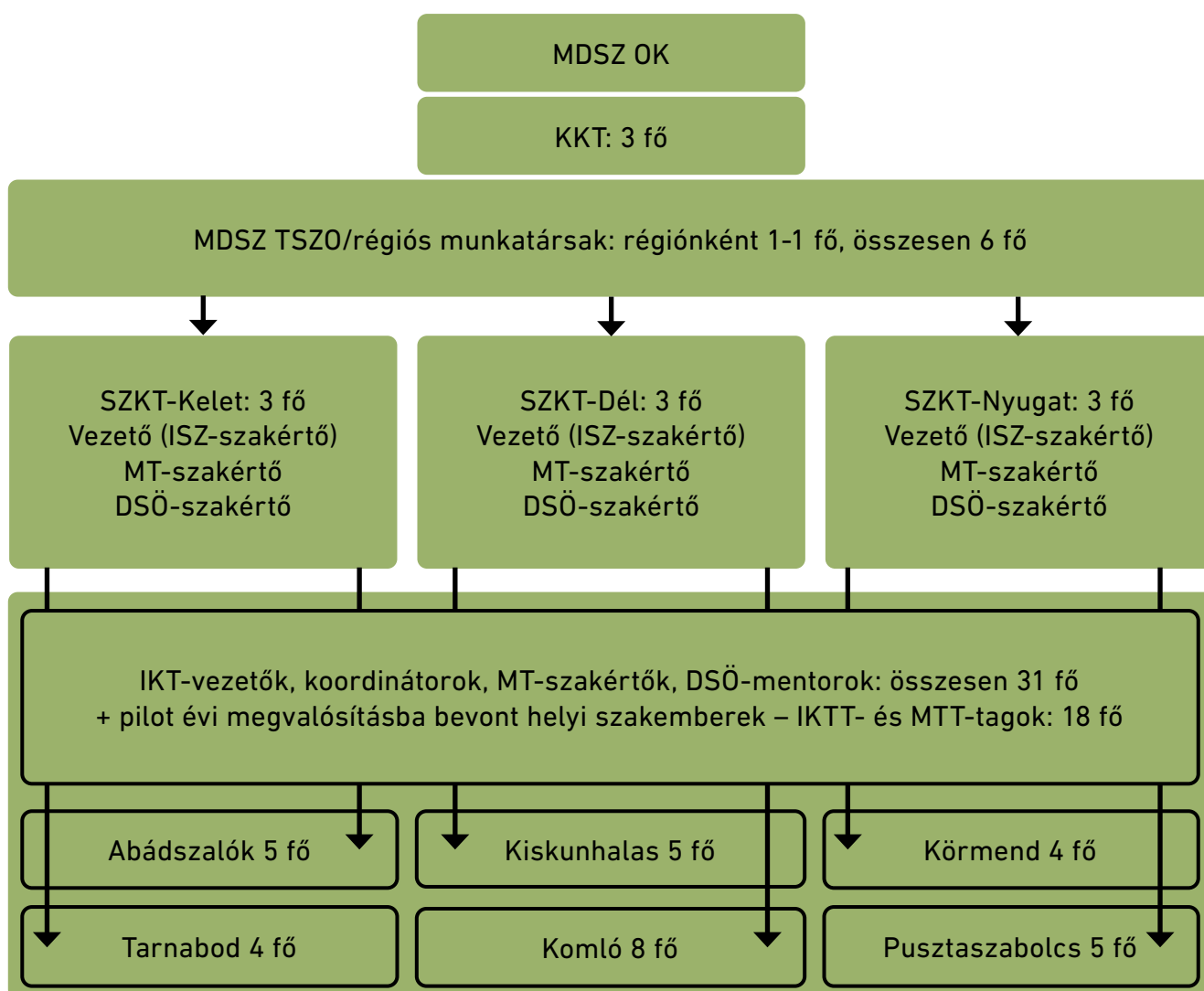
A modell dinamikus működéshez a humán szakmai mozgatóerőt a bevont és az előírt szerepben teljesítéseket vállaló személyek adták.

Milyen szerepekben tevékenykedtek a Klaszter iskolafejlesztő projekt szakértői, megvalósítói?

A 2016/2017. tanévet követő nyári iskolai szünet során került sor az MDSZ mint projektgazda szakmai munkáját erősítő szakmai klaszter team (SZKT) kiválasztására. A kiválasztási folyamat az alkalmazási szempontok, az ún. műszaki leírások elkészítésével kezdődött a szakértőkre, de már a megvalósító személyekre vonatkozóan is.

A Klaszter iskolafejlesztő modell humán erőforrásának biztosítása érdekében 9 fő szakértőt, külső mentort keresett a KKT. Vezetésben, a testnevelés tanításában és az önkéntesség mentori feladataiban nagy gyakorlattal rendelkező kollegák nyerték el a bizalmat. A szakértők szakterületi elosztása a modell dimenzióihoz illeszkedve történt meg, amelyet a 2. ábra szemléltet.

2. ábra: A Klaszter alprojekt humán erőforrás rendszere a tevékenységi körök tekintetében/függvényében

A Klaszter működését meghatározó, 67 főt mozgósító HR-rendszer háromszintű. Az első szinten a KKT, az MDSZ OK munkatársai (3+4 fő), valamint az MDSZ régiós irodáinak klaszterfelelősei (6 fő) helyezkednek el. A megvalósítás központi felelősei a három főből álló KKT tagjai MDSZ-munkavállalók. A KKT-tagok felelősséggel tartoznak a projekt keretében, folyamatában tervezett tevékenységek fejlesztéséért, a megvalósításukkal kapcsolatos feladatok ellátásáért, az elektronikus és print dokumentáció elkészítésének szakmai koordinációjáért, és a dokumentumok rendszerezéséért, valamint a kapcsolattartásért. Továbbá szervezik a felkészítő szakmai műhelymunkákat, központi rendezvényeket. Tudományos kutatási feladatokat, valamint a projekt monitoring kidolgozását végzik.

A HR-rendszer első és második szintje között foglalnak helyet a projektgazda szervezetébe tartozó régiós irodák, az MDSZ TSZO munkatársai. A 6 konvergencia régió egy-egy TSZO munkatársa erősítette a Klaszter HR csapatát. Az alábbi tevékenységekkel segítették az alprojekt előre haladását:

- MDSZ TSZO-munkatársak tevékenysége, felelősségi körei: részvétel a kiválasztásban, az intézmények felkutatása, ajánlása, a megállapodások lebonyolításában közreműködés. A klaszterháló elkészítése, 10 oldalas tanulmány kidolgozása az adott iskola sportszervezeti és más civil szervezetekkel formalizált kapcsolatainak kialakításához. A megállapodások megkötésének lebonyolításában igény szerint segítségadás.

A második szinten az SZKT-k 3 × 3 fős csoportja áll. A szakemberek kiválasztása az iskolai előkészítő munkafolyamatok indítását megelőzően, 2017 nyarán történt meg. A magas szintű elvárásoknak megfelelő 21 jelentkezőből kiválasztott 9 fő alkotta a csapatot. Az iskolák számára 3-3 fős szakmai csapatot biztosított a projektgazda. A három fő három különböző funkciót töltött be.

- Az SZKT-vezető tevékenysége, felelősségi körei: a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt hozzá tartozó 2 iskolájában a bevont résztvevők lehetőségeinek, feladatainak, felelősségi köreinek meghatározásában segítő konzultáció, programtervezés, tájékoztatás, felkészítés, a pilot év során mentoráció és záró értékelés.
- Minőségi Testnevelés szakértők tevékenysége, felelősségi körei: a fizikai aktivitás központú – egészségfejlesztő programokat tartalmazó alprojekthez csatlakozott, hozzá tartozó 2 iskola minőségi testnevelés-oktatásával kapcsolatos helyzetelemző, fejlesztési, tanácsadási, mentorálási feladatok ellátása. Általános szaktanácsadás és fejlesztő tevékenység.
- A DSÖ szakértők tevékenysége, felelősségi körei: a hozzájuk tartozó két iskolában a diáksport-önkéntességgel kapcsolatos helyzetelemző, fejlesztési, tanácsadási, mentorálási feladatok ellátása. Feltérképezés és véleményalkotás az adott iskola diáksport-önkéntesség tekintetében tervezhető tevékenységek, akciók lehetőségeiről. A diáksport-önkéntességhez kapcsolódó képzések, műhelymunkák megtartása az intézményi Klaszter iskolafejlesztő alprojekthez csatlakozott belső munkatársak részére.

A harmadik szinten a hat Iskolai Klaszter Team (IKT) helyezkedik el. Ezek intézményenként 4-5 főt jelentenek, a tagok létszáma a bevont tanulólétszámtól függően változó. Ők a projekt megvalósításának iskolai felelősei az MDSZ-szel szerződéses viszonyban. Létszámuk 31 fő, amely a pilot évben a megvalósítás elősegítése érdekében iskolánként további 3 fővel, azaz 18 személlyel bővül.

A Klaszter iskolafejlesztő modellek megvalósításához a projektgazda támogatásával, a helyi humán erőforrás tagjai körében helyi döntés alapján szakmai csoport, IKT alakult. Tagjai az IKT vezető, a koordinátor, az MT felelőse(i), a DSÖ felelőse és a pilot évben további 3 fő, a beavatkozások támogatására. A szerepeik szerinti felosztásban az IKT-tagok szerződéseikben foglalt feladatai az alábbiak:

- IKT-vezető – intézményvezető vagy intézményvezető-helyettes: a szervezetben a teljesítésekhez szükséges jogszerű körülményeket biztosítja. Az iskolában működő más projekt tevékenység-típusokért és feladatokért felelős IKT-tagokat szerződésüknek megfelelően irányítja, segíti, ellenőrzi. Személyesen garantálja a pilot év törvényszerű előkészítését, a feladatok beépülését a tervekbe. Tájékoztatja a nevelőtestületet a projekt előre haladásáról. Közreműködik a növekvő számú partnerek szemléletválttatásában a célterületeken – saját maga fejlesztését is beleértve.
- IKT-koordinátor – az iskolai munkaszervezet egy tagja: összefogja a célfeladatok megvalósítását, biztosítja a projektfeladatok, események helyi szervezését, lebonyolítását. A KKT-vel és SZKT-vel közvetlen kapcsolattartóként és szervezőként működteti a klaszterfejlesztéssel kapcsolatos iskolai és egyéb tevékenységeket, feladatokat, folyamatokat. Működteti a klaszterkommunikációt, kezeli a projektdokumentációt.
- IKT MT-szakértő – minőségi testnevelésért felelős pedagógus: a Testnevelés és sport műveltségterületet a beavatkozások intézkedési terve, rendje szerint fejleszti, mely magába foglalja a testnevelésórán történő beavatkozásokat, a testnevelés mint tantárgy tanítási órákon túli, és más helyszíneken történő megvalósítását. Különösen aktív a külső helyszínek, szakemberek, szervezetek, csoportok hatékonyabb bekapcsolásában. A tanügyigazgatási dokumentumokban a saját részterületére vonatkozó, helyben választott új tartalmakat megjeleníti, a folyamatokba ágyazódást fenntartja.
- IKT DSÖ-mentor – a diáksport-önkéntességért felelős pedagógus: az iskolai önkéntesség kultúráját

kiépíti, fejleszti, megerősíti, az iskolai önkéntesség hosszú távú stratégiáját elindítja. Folyamatosan kapcsolatot tart az iskolai diáksportönkéntes tanulókkal, azok csoportját, a tagok egyéni munkáját is koordinálja és segíti. Működő kapcsolatot tart a pilot programban részt vevő kollégáival és az intézmény vezetőjével. Folyamatosan tájékozik a többi részterületen folyó munkáról és tájékoztatja a partnereket a DSÖ-ről a hatékony együttműködés érdekében.

A megvalósítás pilot tanévében (2018/2019.) további IKT tagok erősítették a modellprogram csapatát. Minden iskolában 3 fő, összesen 18 fő csatlakozott. Az Iskolai Klaszter Team Támogatója, röviden IKTT, az a személy, aki az IKT vezetője bizalmát élvezve direkt tevékenységével támogatja az általános klaszter

célok megvalósulását. Erősíti az iskola és az iskolai testnevelés és sport területéhez kapcsolódó szereplők közötti változatosságot, interakciót, módszereivel, azok átadásával segíti ezek fenntartását. Ilyen tevékenység más tantárgy kereteiben az egészségtudatosság erősítése, továbbá szabadidős aktivitások tervezése, szervezése, tartása.

A Minőségi Testnevelés támogatója, röviden MTT az a személy, aki az IKT vezetője bizalmát élvezve direkt tevékenységével támogatja a minőségi testnevelés fejlesztését. A beavatkozási pontoknak, intézkedési tervnek megfelelő programelemeket integrálja a testnevelésórai munkába, részt vesz a Klaszter intézményfejlesztő alprojekt keretén belül szervezett szabadidős eseményeken.

A MÁSODIK IDŐSZAK: AZ ELŐKÉSZÍTŐ ÉV (2017/2018. TANÉV)

Hogyan találtak rá az iskolák a legfontosabb fejlesztési, beavatkozási pontokra?	25
Miből állt az Iskolaszervezet dimenzió helyzetének feltárása?	25
Hogyan lehet elemezni a Minőségi testnevelés dimenziót?	28
Hogyan alakult a Diákspor-önkéntesség dimenzió, az önkéntesség iskolai kultúrában elfoglalt helyének feltárása?	30
Milyen lépések során alakultak ki a beavatkozási pontokat bemutató specifikus fejlesztési javaslatok, feladatleírások?	30
Milyen fejlesztő beavatkozások mellett döntöttek az iskolák az Iskolaszervezet dimenzióban?	31
Mi befolyásolta a Minőségi testnevelés dimenzió fejlesztő beavatkozásainak választását?	32
Hogyan lehetett a kevés tapasztalat ellenére a DSÖ-ben beavatkozásokat előirányozni?	33
Miként készültek fel a megvalósító pedagógusok a pilot évi feladataikra?	33

A megnevezett tanév kezdetére a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt modellprogramok indításához a személyi és a szakmai feltételek rendelkezésre álltak. A projektidőtábla második szakaszában a ki-tűzött feladatok közül a legfontosabb tennivaló a hat kiválasztott iskola számára a beavatkozási pontokat bemutató specifikus fejlesztési javaslat és feladatleírás elkészítése volt. A dokumentum öt hónapig tartó helyzetelemzés során, a felek folyamatos konzultációja, egyeztetése közepette alakult ki. A pilot év kezdetéig az előkészítést – a tervező munka mellett – a megvalósító pedagógusok felkészítése gazdagította. Az időszak végére a tárgyi feltételek javítására az MDSZ által a projekt keretében biztosított sporteszközök és módszertani munkát támogató eszközök is rendelkezésre álltak.

A tanév során sok kérdésfeltevés és válaszadás kísérté az előirányzott feladatvégzést a szakértők és megvalósítók gyakori konzultációi közepette.

Hogyan találtak rá az iskolák a legfontosabb fejlesztési, beavatkozási pontokra?

A minőségfejlesztés kezdetén mind az egyén, mind a csoport szintjén szükséges az önvizsgálat. Ugyan-így igaz ez az iskola mint szervezet esetében annak érdekében, hogy a fejlesztések kiindulási pontjainak meghatározásához átláthatóvá válják az éppen aktuális állapot. A Klaszter iskolafejlesztő projekt iskolái az önvizsgálathoz segítséget kaptak a szakértőktől.

A kapcsolatfelvétel után és az együttműködési megállapodásokkal a kézben, a tanévnyitó nevelőtestületi értekezletek bemutatkozó ismerkedéseit követően sokirányú helyzetfeltárással indult el az iskolákban a célirányos helyzetelemzés. A kérdőíves objektív és a szakértői csoport helyzetfeltáró-elemző szubjektív értékelése alapján olyan iskolaszpecifikus helyzetelemzések készültek, amelyek segítettek meghatároz-

ni az iskolai beavatkozásokhoz szükséges lépéseket. A helyzetelemzés több területet ölelt fel, a feltáró, elemző szakmai munka mindhárom dimenzióra kiterjedt. A dokumentumok kérdőívek eredményei, a szakértői és megvalósítói (IKT–SZKT) párbeszéd, az igényfelmérések, az iskola dokumentumainak elemzése és az iskolában formális és informális szituációkban hallott, látott, érzékelt információk, benyomások összegzésekként születtek meg.

Miből állt az Iskolaszervezet dimenzió helyzetének feltárása?

Az iskolák tanügyigazgatási, szervezeti és nevelési-oktatási helyzetelemzése objektív és szubjektív eljárásokkal szolgálta a beavatkozások előkészítését. Az objektív eszközt, az Iskolaszervezet dimenzió kérdőívét első feladatként a tanév első napjaiban az iskolákban dolgozó pedagógusok töltötték ki. A kérdőívek kérdéseit a korábbi MDSZ OK műhelymunkák során 31 indikátor alapján állította össze a KKT. A kérdőív összesen 56 állítást tartalmazott, amelyhez 1-től 5-ig kellett egy értéket megjelölni a Likert-skálán (1 = egyáltalán nem értek egyet, 2 = nem értek egyet, 3 = is-is, 4 = egyetértek és 5 = teljesen egyetértek). Az állítások olyan specifikumokat is tartalmaztak, melyek alapján arra is következtettünk, talán nem áll kellő információ a pedagógusok rendelkezésére a megválaszolásához, ezért beiktattunk egy hatodik válaszlehetőséget (0 = nincs róla információ). A KKT az összes iskola összes bevont pedagógusának válaszait kódolta, majd SPSS-szoftverrel feltáró faktoranalízist végzett. Ennek eredményeképpen kialakult a 29 itemet tartalmazó kérdőív (4. sz. melléklet).

A tantestületi anonim kérdőívet hat iskolában és egy telephelyen a tantestületet alkotó pedagógusok többsége kitöltötte, így az elemszám N = 148 tanár volt. Az adatfelvételt minden iskolában szeptember és október folyamán elsősorban nevelőtestületi értekez-

letek keretében a projekthez értő SZKT segítségével bonyolítottuk le. A kimaradók nagyszünetekben, lyukas órákban és egyéb alkalommal, egyénileg pótolták a kitöltést.

A 0-tól 3-ig terjedő válaszokat úgy kódoltuk, hogy azokat a NEM tartalmazza, azaz nem jellemző az adott intézményre vonatkozó állítás, a 4-től 5-ig terjedő jelöléseket pedig az IGEN tartomány tartalmazza, vagyis jellemző az adott iskolára az állítás. Az így kódolt válaszok alapján a NETFIT® jelölésnek és színskálának megfelelően kategorizáltuk az eredményeket. Azokat a területeket, amelyek esetén a NEM válaszok többségben voltak fokozott fejlesztési területként, az 50–79% tartományt fejlesztési területként, a 80% és afeletti arányt pedig egészséges, jól működő területként kezeltük.

A pedagógusok pozitív válaszainak aránya	Elnevezés
0–49%	Fokozott fejlesztési zóna
50–79%	Fejlesztési zóna
80–100%	Egészség zóna

1. táblázat: A pedagógusok pozitív válaszarányainak megfelelő elnevezés

A mérési eredmények értékeléséhez az Iskolaszervezet dimenzió már ismerttetett faktorai, azaz a jellemző tényezők tartalmának ismerete szükséges. A faktorok által indikált tartalmak irányítják a szervezeti önvizsgálatot, később a beavatkozások kiválasztását, pontos megnevezését.

1. Elkötelezettség és jövőorientáltság

A faktor olyan kulcsfontosságú kérdéseket vet fel, amelyek az iskola további haladási útvonala szempontjából meghatározók. Alapvetés, hogy az iskola jövőképeinek része az egészségtudatos életvitelre nevelés. Lényeges elem továbbá az iskolai infrastruktúra szabad használata, valamint a vezetői elköteleződés. Ezek mellett megvizsgáljuk az iskola téma iránti nyitottságát és testmozgásokra buzdító motivációs tevékenységét. Ez a legelső faktor a szemléletformálás mércéje, megkerülhetetlen egy minőség alapú önértékelés alkalmazásakor.

2. Tantárgyközi kapcsolatok

A második terület célja olyan törekvés elindítása, amellyel a testmozgást és a sportot magába foglaló műveltségi terület az iskolai tanulás minél szélesebb körében megjelenik a közismereti tantárgyakban. A kereszttantervi tartalom – más szóval a tantárgyköziség – a pedagógusoknak a nevelési szinterek formális és nemformális területein történő tudatos jelenlétében és a konkrét tanulási, tanítási célok megfogalmazása során jelenik meg. A kereszttantervi tartalmak alkalmazásához együttműködésre van szükség az adott évfolyamon oktató pedagógusok között. A módszer lényege, hogy az adott műveltségi területhez kapcsolódó tananyagot minél alaposabban, több tantárgy bekapcsolódásával sajátítják el a diákok. A különböző tantárgyi tartalmak közötti átjárás megalapozhatják korábbi jógyakorlatok és a közös munkára nyitott tanári attitűd. A testnevelésórai kontextusba beépülő számolási készségfejlesztés vagy a történelemórai olimpizmus témakör a szakterületek közötti kapcsolatok evidenciáját és fontosságát támasztják alá.

3. Informális tanulási szinterek

Az informális tanulási szinterek gyűjtőnév minden olyan szabadidőben, nem a formális oktatási órákon, hanem más kötetlenebb sportolással járó tevékenység alkalmával megjelenő tanulási lehetőségeket jelent, amelyek nagy mértékben erősíthetik a tanulók bevonását a mozgásos aktivitások végzésébe. Ilyenek például a tehetséggondozó diákolimpiai és egyéb versenyek. Ide sorolható a természetes környezet adta lehetőségek oktatási-nevelési célra használata, valamint az iskolába aktív módon való eljutás is. Ide tartozik még a szervezeti informális, nem formális és formális kommunikációban a testmozgás területéhez tartozó információ és tudásmegosztás.

4. Sportszervezeti kapcsolatok

Számtalan lehetőséget magában rejtő terület, amely a magyar sportéletben országos szinten is fejlesztendő. Fő törekvés, hogy a helyi, környékbeli sportszervezetekkel az intézmény minél több olyan legalizált kapcsolattal rendelkezzen, ami megkönnyítheti a testmozgások megszervezését és lebonyolítását

a programok gazdagítása, „életszerűsítése” érdekében. Egy ilyen kapcsolat mindkét félnek előnyös: Egyrészt a sportszervezeteknek utánpótlás-bázist jelenthet egy-egy iskolai rendezvényen való szereplés vagy alkalmoszerű megjelenés. Másrészt az iskolának is több lehetősége nyílik, akár a sportszervezet infrastruktúrájának használatára, akár a szakemberekkel való együttműködésre az iskolai mindennapos testnevelés és sport hatékonyabb működése érdekében.

5. NETFIT®

Ez a faktor a NETFIT® rendszer iskolai szintű beágyazódását vizsgálja: mennyire tájékozottak a szülők, az iskolavezetés, a pedagógusok a tanulók fittségi eredményeiről. Objektív, a digitális NETFIT® adatbázisból beszerezhető számok mutatják a regisztrált szülő, tanuló és kolléga jelenlétét a hálóban. A valódi eredmény az, ha célzott fejlesztés történik a tanulóknál a NETFIT® eredmények alapján. Ennek követése a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben a tanulói kérdőívek értékelésével egészül ki. Ez utóbbi szakmai és önértékelési feladat az MT elemzéséhez tartozik.

6. Szülői közösség

A szülői közösség faktor nagyon hangsúlyos és időszerű, mivel erősödik az a tendencia, hogy a szülők nem foglalkoznak eléggé az iskolai mozgásos tartalmakkal, akár a tettek, akár a szervezés vagy akár csak az érdeklődés szintjén. A pozitív szülői példa segítség a gyermekek mozgásos aktivitások iránti szemléletének formálásában, a mozgásprogramokban való részvételben és annak ösztönzésében is. Szintén lényeges, hogy a szülők érdeklődjenek a gyermekük mozgásfejlődése iránt. Ha egy szülői közösség támogató, kezdeményező a testmozgásos programok eseményeinek megvalósításával kapcsolatban, azáltal segíti gyermeke, de saját maga egészségtudatos, jövőorientált életvezetésének kialakítását és fenntartását.

7. Diáksport-önkénység

A diákonkénység kiemelt szerepet kap a fejlesztésben. Olyannyira, hogy mint láttuk, a DSÖ-re mint a Klaszter iskolafejlesztő modell harmadik dimenziójára külön fejlesztés irányul. A nevelőtestületi tájékozottságot az ISZ tárgykör keretén belül a kérdőívek vizsgálják.

A modellprogramhoz tartozó, szülők számára készült mérőeszközt, kérdőívet néhány szülő kitöltötte, de nem mérés-értékelési céllal, csak az eszközhasználat próbájaként (5. sz. melléklet). A válaszadók száma csekély volt az elemzéshez.

Az objektív adatokra alapozás mellett szubjektív helyzetfeltáró elemzés egészítette ki a szakmai tájékozódást.

Az SZKT-vezetők a dokumentumok vizsgálata során tanulmányozták a szakmai alapdokumentumokat, a pedagógiai programokat, a szervezeti és működési szabályzatokat, a tantárgyfelosztásokat, a házi- és csengetési rendeket és az éves munkaterveket. A feltáró elemzés a dokumentumokból a testmozgásprogramok és az egészségfejlesztés iskolai kultúrában elfoglalt helyére következtetett, és a mentori munka szempontjából lényeges információkat gyűjtötte össze.

Az SZKT- és az IKT-vezető között irányított és kötetlen beszélgetésekre a feltáró szakaszban helyszínenként három alkalommal került sor. Iskolabejárás, óralátogatás, a dokumentumokkal kapcsolatos beszélgetések és más szubjektív tapasztalatok egészítették ki a 2018. január végére elkészült számszerű mutatókat, és árnyaltabb szakmai következtetések levonására adtak lehetőséget.

A szakmai csapatok a pilot évi beavatkozások terveinek elkészítése előtt a helyzetelemzések bemutatásával segítették az iskolai csapatokat. Minden partneriskolában 2018 márciusában a KKT-SZKT-IKT-műhelymunka témáját a helyzetelemzéshez gyűjtött mérési adatok megbeszélése, a szubjektív benyomások minősítéseket kerülő, tényszerű összegzése adta. A megbeszélések továbbá előkészítették az iskolai autonóm döntéseket a Iskolaszervezet dimenzió kiemelt beavatkozásai által érintett faktor kiválasztásához, a fejlesztésekhez.

Hogyan lehet elemezni a Minőségi testnevelés dimenziót?

A testnevelés és sport intézményen belüli helyzetének elemzése már ismert megoldások felhasználásával indult. 2017. októbertől 2018. januárig az MT helyzetét objektív és szubjektív módon lehetett vizsgálni egy tanulói és egy testnevelő pedagógusok számára fejlesztett kérdőívvel, óralátogatásokkal, tanmenetek áttekintésével, személyes ismerkedéssel, beszélgetéssel, a hivatással és a minőségi testnevelés alapelveivel kapcsolatos, írásban rögzített (ön)reflexiók megismerésével.

A tanulói kérdőív kialakításához egy korábbi tanulmány (Boronyai, Vass és Csányi, 2015) kérdőívét használtuk, mellyel a tanulók jelenlegi és jövőbeni attitűdjét vizsgálták a mozgásos cselekvések, illetve testnevelésóra iránt. Az általános iskolák felső évfolyamos tanulóinak szánt kérdőív összesen 31 kérdést tartalmazott a testnevelésórai módszerekről, és azok alkalmazására vonatkozóan. A válaszokat 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán lehetett megjelölni (1 = soha, 3 = is-is, 5 = mindig). A középiskolás tanulói kérdőív 38 kérdést tartalmazott és kérdéseinek nagyobb ré-

sze megtalálható volt az általános iskolai kérdőív kérdései között is. A pilot évben a kérdőív még pontosabb érthetősége továbbfejlesztése eredményeként azonos lett minkét korosztály számára (6. sz. melléklet). A helyzetelemzéskor irányított mintavételt használtunk: a testnevelő tanárok egy-egy osztályát kértük meg a kérdőív kitöltésére. Összesen 531 tanuló töltötte ki a kérdőívet, közülük 278 fő az általános iskola felső tagozatán, 253 fő pedig középiskolában tanul. A kérdőív anonim volt és önkéntes, csak a tanuló életkorára és a nemére kérdeztünk rá. Az adatfelvétel során a testnevelő tanár nem tartózkodott a helyiségben, a kitöltést a szakmai team tagjai bonyolították le, ők segítettek a kérdések értelmezésében, amennyiben szükség volt rá.

Az adatokat az előző szakaszban ismertetett ISZ-kérdőívekkel azonos eljárással értékeltük, alkalmazva a kategorizálásnál a NETFIT® jelölését és színskáláját.

A tanulói kérdőívek alapján szintén faktoranalízis fedte fel a tanulókra érvényes MT-faktorokat. A fejlesztő beavatkozások pontos megválasztását szolgáló faktorok és az azokhoz tartozó tartalmak az alábbiak:

1. Kreativitás

A kreativitás az újszerű, nem megszokott feladatmegoldásokat, órávezetést, tanulói bevonás ösztönzését foglalja magába.

2. Egészségközpontúság

Az egészségközpontúság annak tudatosítása, az a szemlélet, miszerint a mozgás az egészséges életmód kialakításához nélkülözhetetlen tényező.

3. Dicséret, pozitív visszajelzés

A dicséret, a pozitív légkör kiemelt befolyásoló tényező a tanulói hozzáállás formálására és a tanulói kompetencia kialakítására is.

4. Játékhangsúly

A játék nagyon hangsúlyos eleme a testnevelésóráknak és más testmozgással járó aktivitásoknak egyaránt. Egy jól megválasztott játék motivációt, élményt és a jó hangulatot is biztosít.

5. Személyiségközpontúság

A személyiségközpontúság összhangban van a fejlődés- és fejlettségközpontú pedagógiai alapelvekkel, az egyéni siker átélését biztosítja.

A testnevelőknek, testnevelést tanító pedagógusoknak szóló kérdőív kialakításához szintén a már hivatkozott tanulmányt használtuk (Boronyai, Vass és Csányi, 2015). A kérdések párhuzamba állíthatók a tanulók állításaival, hiszen ugyanarra a módszerre vagy tevékenységre kérdeznak rá a pedagógus szemszögéből. (7. sz. melléklet) A testnevelésórai módszerekre, és azok alkalmazására vonatkozó 65 kérdésre a korábbiakhoz hasonlóan 1-től 5-ig terjedő Likert-skálával lehetett válaszolni (1 = „egyáltalán nem jellemző rám”, 5 = „teljes mértékben jellemző rám”). A kérdőíveket összesen N = 18 tanár töltötte ki. A kérdőívek nem voltak anonimek, ezért számolnunk kell azzal, hogy torzítva mérnek, hiszen így a válaszadók hajlamosabbak lehetnek pozitívabb válaszlehetőségeket megjelölni. A nevek megadására azért volt szükség, hogy mérhessük a fejlődést az első és a második mérési időszak között.

Az adatokat SPSS-szoftver segítségével dolgoztuk fel. Az adatfelvétel után a válaszok kódolásakor ugyanúgy jártunk el, mint a korábbi kérdőívek esetében. A pedagógus-kérdőív alapján kidolgozott fak-

torokat, amelyeket a Klaszter iskolafejlesztő modell ismertetése során bemutattunk, szintén feltáró faktoranalízissel alakítottuk ki. Ezek arra szolgálnak, hogy összesítsék a tanulóknak és tanároknak a testnevelésórai tanítás-tanulási folyamatra vonatkozó vélekedéseiből származó összefüggések, következtetések megállapításait:

1. Játékellenesség

Az első faktor kérdései a testnevelő tanár játékkal és játékos feladatokkal történő tananyagfeldolgozási módszereire, azok hiányára fókuszálnak.

2. Sportági megközelítés

A sportági megközelítés faktor a sportági technikákhoz és a versenyzéshez való hozzáállást tükrözi.

3. Egészségközpontú, attitűdformáló megközelítés

Ez a faktor a testnevelésóráról, illetve a testnevelő tanár fő feladatáról összegezi a testnevelő tanárok véleményeit.

4. Autokratikus, klasszikus megközelítés

Az autokratikus, klasszikus megközelítés faktor a tanár klasszikus/poroszos oktatási módszerekhez való hozzáállását veszi górcső alá.

5. Alternatív, többlettudást igénylő megközelítés

Az ötödik faktor a testnevelő tanár azon újszerű, a megszokottól eltérő megoldásaira kérdez rá, amelyek a korszerű, egészségtudatos életvezetésre nevelés nélkülözhetetlen elemei.

6. Autonómatámogató megközelítés

Az autonómatámogató megközelítés faktor az érzelmileg biztonságos, pozitív tanulási környezet megteremtése szempontjait teszi átláthatóvá.

7. Játékközpontúság

A játékközpontúság ellentétes az első faktoral (játékellenesség), a játék, mint öröm- és élményforrás, tanulási és motivációs eszköz jelenlétét méri.

A kérdőíves méréseket további, szubjektív helyzetfeltáró elemzések egészítették ki. Az SZKT MT-szakértők betekintést nyertek a műveltségterület Helyi tantervébe, a testnevelőkkel bejárták a testnevelésórai helyszíneket, tájékoztak a sportfelszerelésekről, a testnevelésórákon kívüli testmozgási lehetőségekről. A tehetséggondozás témája is megbeszélés tárgyát képezte. Megismerték az éves programok

műveltségi területhez tartozó alkalmait, eseményeit, valamint a testnevelés tanítására vonatkozó tantárgy-felosztást, órarendet, tanmeneteket. Az IKT MT-pedagógusok egyoldalas szakmai önreflexiót írtak Hitvallás címmel. Szintén egy A/4-es oldal terjedelemben reflektáltak a minőségi testnevelés alapelveiről kialakult véleményükről.

A MT szakmai felelősei testnevelésórákon előzetes egyeztetés után, havi rendszerességgel megjelentek. 2017. október, november és december hónapban egy-egy alkalommal két-két testnevelésórát látogattak, majd tanári önreflexióra épülő beszélgetéseket tartottak. Az óralátogatások szakmai háttereként a pedagógus minősítési rendszer óralátogatási szempontrendszerét szolgált.

Hogyan alakult a Diáksport-önkéntesség dimenzió, az önkéntesség iskolai kultúrában elfoglalt helyének feltárása?

Az iskolai önkéntesség helyzetelemzése más hozzáállást igényelt, hiszen a tárgykör ilyen megközelítése az iskolák többségében újdonságként hatott. A másik két dimenzió vizsgálódásaival egyidejűleg zajlott a DSÖ iskolaszakos tanulóvizsgálata a helyi önkéntességre fókuszáló SWOT-elemzéssel, valamint a pedagógusokat és diákokat megszólító kérdőívvel. A vizsgálat célja az volt, hogy olyan pillanatképet adjon az iskoláról, amelyből kiderülnek az iskola önkéntességgel kapcsolatos lehetőségei, erőforrásai, igényei és a kockázati tényezők. A helyzetelemzés az SZKT DSÖ-szakértőjének és az IKT DSÖ pedagógus felelősének közös munkájával történt (1. sz. melléklet, SWOT-elemzés, III. fejezete). A helyzetelemzéshez a tartalmakat elsősorban az IKT DSÖ-felelős pedagógusa szolgáltatta. A vele folytatott személyes találkozások, beszélgetések adtak lehetőséget arra, hogy az alábbi témák feltárásra kerüljenek:

- tapasztalatok: Minden olyan, az iskolában látott, hallott példa, amely az iskolai közösség önkéntességgel kapcsolatos tudását megalapozza. Példák alatt értjük a pedagógusok, a diákok, a szülők önkéntes tevékenységét vagy akár a településen

működő olyan önkéntes kezdeményezést, amiről az iskola is tudomást szerzett.

- iskolai kultúra: Az iskolák mindennapjait meghatározó jelenségek, tényezők, szokások stb., amelyek az iskolai önkéntesség kialakulását támogathatják vagy gátolhatják.
- orientáció: Azok a kérdések, amelyek az iskolai önkéntesség helyének, szerepének végiggondolását indítják el a helyi résztvevők körében.

A helyzetelemzés részeként 2017 őszén lezajlott az iskolai közösséget célzó kérdőíves igényfelmérés is a központi és szakértői csapat által összeállított kérdőívvel (8. sz. melléklet). A válaszadóknak a válaszadáson kívül egyéni igényeik és motivációik megfogalmazására is lehetőségük volt. A felmérésben 42 pedagógus és 548 tanuló vett részt. Az igényfelmérés a pedagógusok és a diákok esetében is az alábbi tartalmakra épült:

- az önkéntességgel kapcsolatos korábbi tapasztalatok;
- a tapasztalatokra épülő igények;
- az iskolai önkéntesség háttérében álló személyes motivációk / gátló tényezők;
- az önkéntességet támogató iskolai kultúra összetevői;
- a diákok és pedagógusok közötti bizalom;
- a diákok önállóságának mértéke.

Az igényfelmérés eredményei két szempontból adnak iránymutatást. Egyrészt ez alapján tervezhetővé válik az önkéntesek tevékenységének jellege, tartalma. Másrészt a működés megfelelő előkészítésének érdekében az önkéntesek motivációja, igényei, adott esetben aggályai kiváltotta reakciók megfoghatóan közvetíthetők az intézményvezetés felé.

Mindhárom dimenzió eredményei transzparenssé váltak (9. sz. melléklet). Az eredmények iskolánkénti elemzése hozzájárult az intézményspecifikus fejlesztési terv és motivációs rendszer kialakításához és működtetéséhez. A helyzetfeltárás során elemzések zajlottak, eredmények, vélemények keletkeztek, a három dimenzióval kapcsolatban feltett kérdésekre válaszok születtek. A kérdőíves objektív és a szakértői csoport szubjektív helyzetfeltáró-elemző értékelése alapján, az IKT-k közreműködésével olyan iskolaszak-

cifikus helyzetelemzések készültek, amelyek partneri együttműködéssel egyesítették az iskolai beavatkozásokhoz szükséges háttéranyagot. Az SZKT a kapott eredményeket egységes szerkezetbe rendezte, az így elkészült változattal kapcsolatban az iskolákban korrekciókat javasolhattak, majd ezt követte a helyzetelemzés mint output részdokumentum közös elfogadása (10. sz. melléklet).

Milyen lépések során alakultak ki a beavatkozási pontokat bemutató specifikus fejlesztési javaslatok, feladatleírások?

Az iskolaszpecifikus helyzetelemzések elvégzésével listára kerültek azok a faktorokhoz, tényezőkhöz tartozó területek, amelyeket az IKT és az SZKT tagjai közösen fejlesztési területként kategorizáltak. Ezek figyelembevételével készültek az intézményspecifikus beavatkozási tervek, amelyek a helyzetelemzésben feltárt gyengeségekre és a helyi igényekre és feltételekre alapozva először dialógusok szintjén hangzottak el.

Mielőtt a fejlesztésre vonatkozó döntések megszülettek, az MDSZ OK-ban április elején sikeres konferencián találkozott a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt összes szereplője: a KKT, az SZKT, az IKT és az MDSZ OK szakértői és a régiós felelősök. A plenáris üléseken és a szerepek szerinti műhelymunkákon tisztázni lehetett minden kérdést, ami az elmúlt és a tervezett időszakra vonatkozott. A konferencián, a helyzetelemzés eseményein tapasztaltak, valamint az alkalmazott kérdőívek, vezetői konzultációk, IKT–SZKT találkozók eredményei alapján az SZKT-tagok kiemelték az ISZ, a MT és a DSÖ fejlesztési irányokat, majd egy-egy javaslatcsomagot állítottak össze az iskolák számára. A végleges, feladatokra bontott beavatkozási tervek a megvalósító IKT és a mentor SZKT tagjai közötti megállapodások eredményeként születtek meg. Többszöri átolvasás, értelmezés, korrekció után fogadták el a partnerek a végleges változatokat, melyekre minden érdekelt jelenlétében tisztázó, értelmező hozzászólásai alapján került sor, így a pilot évre lebontott Intézkedési tervek is készültek.

Egy-egy iskolaszpecifikus beavatkozási pontokat meg-

határozó terv mindhárom fő dimenzióból tartalmaz fejlesztendő területet vagy területeket. Példaként egy nem nevesített iskola Intézkedési terve az elektronikus tárban megtalálható (11. sz. melléklet).

Milyen fejlesztő beavatkozások mellett döntöttek az iskolák az Iskolaszervezet dimenzióban?

Mindegyik ISZ-faktorra vonatkozóan rendelkezésre álltak beazonosítható tevékenységek. Az iskolák szabadon választhattak és letették a voksukat egy terület hangsúlyos pilot évi fejlesztése mellett. A lehetséges megoldások az alábbiak voltak.

Elköteleződés, jövőorientáltság: Olyan iskolai jövőkép kialakítása, amelyben kiemelt hangsúlyt kap a gyermek-szülő-pedagógus-fenntartó kapcsolatából származó, az iskola tágabb értelemben vett környezetének a programmal kapcsolatos támogató attitűdje. A mindennapos testnevelésben, testmozgásban tartósan megjelenik a szabad levegőn való fizikai aktivitás. Tanórai és tanórán kívüli mozgásprogramok biztonságosan megvalósulnak a külső helyszíneken. (kettő iskola választotta)

- *Tantárgyközi kapcsolatok:* Az aktív testmozgáshoz kapcsolódó lehetőségek keresése az iskola pedagógusaival együttműködve, minél több tantárgynál. A kapcsolódási pontok beépítése fejlesztő feladatként a tanmenetekbe. (egy iskola választotta)
- *Szülői szerepvállalás:* Az iskola és szülők kapcsolatának erősítése, a szülők rendszeresebb bevonása a sportrendezvényekbe. (egy iskola választotta)
- *NETFIT®:* A mérési rendszer és az éves eredmények kommunikálása minden tanuló és szülő számára. Iskolai szinten évfolyamra és feladatra lebontva a tematikus kommunikációs tartalmakban megjelentetve. (kettő iskola választotta)
- *Informális tanulási színterek:* Az alternatív környezetben üzhető testmozgással járó tevékenységek rendszeres, tervezett megvalósítása. Az iskola több módon (népszerűsítés, promóció, figyelemfelhívás, bátorítás) ösztönözi az aktív iskolába jutást és kéri a szülőket, hogy működjenek együtt az aktív transzportban. (egy iskola sem választotta)

A Klaszter iskolafejlesztő alprojektben minden iskolában kötelezően előírt projektelemet jelentenek a sportszervezeti kapcsolatok. Ezek helyi szinten elérhető, meglévő alkalmi sportszervezeti vagy egyéb civil szervezeti kapcsolatok, az együttműködések írásosan is rögzítik, dokumentumokban jelenítik meg. Külső kapcsolat felvétele abból a célból, hogy az iskola a tanórán kívüli minőségi testneveléshez kapcsolódó lehetőségeit jobban kihasználja. Jelentős segítséget adhat az aktív életvezetés kialakításához, ha a túra és szabadidős tevékenységgel foglalkozó városi egyesületek programjaiba a szülők segítségével bekapcsolódnak a tanulók.

Mi befolyásolta a Minőségi testnevelés dimenzió fejlesztő beavatkozásainak választását?

Az MT központilag strukturált beavatkozási feladatkijelöléssel indult, a pilot év beavatkozási pontjainak megválasztását általános feladatterv segítette.

A helyzetelemzések eredményei alapján a játékoság és a kreativitás területe minden bevont iskolában erősen fejlesztendő minősítést kapott. Ezzel a fej-

lesztési irány egységessé vált, nem volt kérdés, hogy ki, mit fejlesszen, olyan egyértelműen mutatkozott a feladat. Ennek megfelelően az MDSZ OK-ban tematika, feladatterv és a testnevelésórai ajánlás készült (12. sz. melléklet), amely a beavatkozási terület tanévre bontott fejlesztési keretét, tervét és annak tematikus egységeit fogalmazza meg. Ezt a keretrendszert maguk az iskolák tölthették meg szakmai tartalommal az adott tanórák jellemzőit szem előtt tartva az egyes foglalkozásokon. Ez úgy értendő, hogy a testnevelés tanmenetekbe egységesen bekerült beavatkozási feladatokat az óratervek szintjén a testnevelők saját döntéseik szerint valósították meg.

A beavatkozások javasolt ütemezése 3×3 hónapra tagolt. Az első beavatkozási csomagban az alternatív és/vagy aktív órakezdés lehetőségei és gyakorlati alkalmazása kerül a fókuszba. A második beavatkozási csomag az óra fő része és azon belül a sportjátékok oktatásához kapcsolható játékos gyakorlatok alkalmazásának lehetőségeit mutatja be. A harmadik beavatkozási csomagban az egyéni (atlétika) és az alternatív környezetben/szabadban űzhető sportágak változatos felhasználásának, oktatásának lehetősé-

gei és gyakorlati alkalmazása szerepel. Az újszerű megoldásokra hetente egy tanítási órát terveztek tetszőlegesen választott évfolyamon. Az IKT-tag testnevelők óravázlat készítésére és az órát követően írott vagy audiovizuális reflexiók rögzítésére vállalkoztak. A szakértő mentorok az elektronikus információcserére mellett havonta egyszeri látogatást ígértek, amikor személyesen is a megvalósítók rendelkezésére állnak.

Hogyan lehetett a kevés tapasztalat ellenére a DSÖ-ben beavatkozásokat előirányozni?

Az önkéntesség területén alapozásra volt szükség. Az iskolák céljaként, és egyúttal általános fejlesztési célként az iskola önkéntességi kultúrájának kialakítása, a közösségért végzett tevékenység értékeinek nevelési értéként való megjelenése, a diákok önszerveződő tevékenységének aktivizálása szerepelt. Ennek érdekében a diákok a DSÖ-csapatuk toborzását és felkészítését követően a célok megfogalmazását részben önállóan, részben a mentortanárral együtt végezték el. Tervezetté vált maga a folyamatos tervezés a mentortanárok „védőszárnyai” alatt.

Ahogy ISZ-faktorként, úgy az önállóvá emelt DSÖ dimenzió esetében is cél volt a kapcsolati háló sokrétűbbé alakítása, az együttműködő partnerekkel való új tartalmak, tevékenységek kialakítása és kipróbálása az önkéntességi értékrend megszilárdítása érdekében. Elkészültek a tervek, jóváhagyták a partnerek. Egy DSÖ-terv mintája az elektronikus dokumentumtárban megtalálható (13. sz. melléklet). A szakértőknek pedig az is a felelősségi körükbe tartozott, hogy mutassanak a megvalósítóknak gyakorlati megoldásokat, hogy tisztázzanak minden felmerülő kérdést.

Miként készültek fel a megvalósító pedagógusok a pilot évi feladataikra?

A pilot évre, a beavatkozásokra a felkészülés 2018. áprilistól szeptemberig tartott.

Az **egyéni felkészítés** nagymértékben függött a megvalósítók belső motivációjától, elköteleződésétől.

Az alprojekt 2017/2018-as előkészítő tanéve során töretlenül haladt előre a megvalósító pedagógusok érzékenyítése. Az SZKT rendszeres jelenléte, a tájékoztató dokumentumelemzések, hospitálások, kérdőíves mérések eredményei kifogyhatatlan témával szolgáltak a szakmai eszmecserékhez, a tanári tudatosság erősítéséhez, a változással természetesen együtt járó ellenállás kezeléséhez. A helyzetelemzésről folytatott megbeszélések, értékelések, véleménycserék és az intézkedések megtervezése indirekt módon is lendületet adtak a pilot évre való szakmai és lelki felkészülésnek. Az intézkedési tervekben mindhárom dimenzióban más-más módon alakultak ki a vállalások. Az ISZ pillér tényezői közül az egy faktorra vonatkozó választási szabadság elősegítette a feladat iránti motivációt. Az MT kötöttebb, előírt, ám megegyezéssel elfogadott fejlesztési irányja egyértelműen a mérések eredményeiből következett, a legalacsonyabb értékekkel rendelkező területek – játékoság, kreativitás – kaptak prioritást. A DSÖ pedig teljességgel szabad irányulást élvezett a helyi elemzésekre építve, amelyekben a diákok véleménye kellő hangsúllyal szerepelt. Egyénileg, szakcsoportokban zajlott a mintaanyagok, segédanyagok megosztása is. A beavatkozásokra való felkészítést, egyéni felkészülést egy elsődleges segédanyaglista támogatta, melyet a KKT és az SZKT ajánlott a megvalósítóknak a pilot évre készülés során (14. sz. melléklet).

A **bemutató napokon** az SZKT-tagok nem csak szóban, hanem gyakorlatban is egyértelművé tették a fejlesztési irányokat. A MT pilot programot megvalósító iskolai partnerek érzékenyítésének, felkészítésének igen fontos állomása lett a bemutató napi műhelymunka.

Az MDSZ OK és az SZKT szakértői csapata lelkiismeretes felkészülés után helyben – a megvalósító iskolák saját diákjai körében – a mindennapi gyakorlatban mutatták meg a fejlesztési céloknak megfelelő, hangsúlyos megoldásokat. A bemutató napokon láttatták hogyan kellene megvalósítani az MT-beavatkozásokat. Az esemény megszervezése az alábbiak szerint zajlott.

Általános iskolában egy osztály az 1–3.-os osztályok, egy másik pedig 5–7.-es osztályok közül vett részt

a programban. Előzetes megállapodás szerint az alsós órákon a tanítók többen is jelen voltak, majd utána megbeszélés követte a látottakat. A gimnáziumban egy 9.-es, és egy 10. vagy 11. osztályos csoportnál volt bemutató óra – szintén tanári konzultációval egybekötve. Mindkét esetben jelezhetette az osztály testnevelő pedagógusa az óra tananyagával összefüggő és egyéb szempontok szerinti elvárásait.

A harmadik bemutató egy testmozgásos aktivitás, sportfoglalkozás (tömegsport, sportkör régi néven) volt bármely korosztály számára, 30-40 fős heterogén csoportban. Ennek a tematikáját az MDSZ OK két foglalkozást vezető szakértője tervezte meg fesztivál jellegű szervezési formában.

Az órák tartalmával kapcsolatos igény, az osztályok neme, életkora, a sportfoglalkozáson résztvevők köre, hozzávetőleges létszáma ismeretében az eseményt vezetők óravázlatokat, részletes forgatókönyveket készítettek (15. és 16. sz. melléklet). Példákat mutattak be az ajánlott beavatkozási terv elemeiből az alternatív órakezdésre, a kisjátékokra és a fesztivál jellegű sportfoglalkozásra. A tervek a bemutató előtt is elérhetőek voltak elektronikusan, így az iskolák felkészülhettek, megismerhették és előkészíthették a szükséges eszközöket a felhasználók számára. A hat iskolában megtartott összesen 18 bemutató osztatlan sikert aratott mind a diákok, mind a pedagógusok körében. A bemutató nap programját követő tartalmas megbeszélések, eszmecsere tovább növelték a bizalmat, biztonságot a pilot év indításához. A Klaszter iskolafejlesztő alprojekt megvalósíthatósági tanulmánya egy **tréning** tervezését, szervezését írja elő az iskolák és a részt vevő pedagógusok felkészítésére. A kötelezettséggel teljesen egyetértve az intézményspecifikus beavatkozási pontok végrehajtásának elősegítésére a MT területén egy központi felkészítő tréninget szerveztünk, melyen a klaszteriskolák testnevelést tanító pedagógusai, tanárok és tanítók vettek részt. A 11 fős IKT-testnevelő pedagógus csoporthoz csatlakoztak az IKT új MTT-tagjai meg a testnevelő IKT-koordinátorok, együtt 9-en. Az összesen 20 fő számára szervezett tréning 2 napot vett igénybe a következő tartalmakkal a középpontban: aktív órakezdés, alternatív órakezdés módszerei, a pozitív tanulási környezet megteremtése a tanulói autonómiatámogatással, a MT ismertetőjegyei, játékpedagógia, a diáksportfesztivál szervezésének főbb módszertani lépései, valamint a generációs különbségek miatti tanítási-tanulási kihívások. A tréning szakmai tartalma mindenki számára elérhető volt az elektronikus levelezés útján. Az időrend, program a 16. számú mellékletben tekinthető meg.

A **TE IS-látogatások** a programot fenntartó iskolákba még a tanév végén megtörténtek, így segítették egy-egy DSÖ-csapat kialakítását. Előzményként ismerni szükséges, hogy az MDSZ a TÁMOP-3.1.13-12-2013-0001 kódjelű kiemelt projekt keretében vállalta, hogy kifejleszti a testmozgással kapcsolatos iskolai, nem formális programok szervezésével összefüggő koncepciót, programot és módszertant, amely a TE IS (Testmozgás az Iskolában) nevet viseli. A TE IS a diáksport, az önkéntesség, a testmozgás és a társadalmi befogadás metszetében kívánt használatra felkínálni komplex és gyakorlatorientált iskolai módszertant.

EMLÉKLAP

Kovács Kálmán minőségi testnevelésért felelős
részére,
a Magyar Diáksport Szövetség EFOP-3.2.10-16-2016-0001,
„Tehetség gondozás sport által” projektjének,
„Iskolai pilot programok egészségvédő testmozgás klaszterek kialakításával”
alprojektjében való részvételéért.

„A kedély s a munkakedv az örök fiatalság biztosítása.”

/Jókai Mór/
2019. július

REFERTÉTES A JÖVŐ

ni elemeket, amelynek értékei a gyermekek, tanulók fejlődéséhez, kompetenciáik fejlesztéshez, személyiségük kibontakoztatásához kapcsolódnak, a játék, az élmény, az aktív részvétel és az együttműködés fontosságát hangsúlyozzák.

A klaszteriskolák és TE IS iskolák összekapcsolásának célja a tudásmegosztás által történő tapasztalatszerzés volt. A tudásmegosztás szintén olyan elem a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben, amely annak időtartama egészén átível. Természetesen a program kezdetén létrejövő információs csatornák, vagy a kezdeti tapasztalatok tartalmi ugyanolyan fontosak, mint amikor már valódi, mondhatni stratégiai tudásmegosztásról beszélhetünk. A tudásmegosztás alapja az a kölcsönös tanulás, amely különösebb szervezés és irányítás nélkül amúgy is megvalósul.

A TE IS iskolák közül a klaszteriskolákhoz legközelebb eső, 2018-as TE IS felmérés alapján a TE IS-programot fenntartó iskolákat választottunk. A TE IS-csapatok és mentoraik beszéltek a TE IS-program iskolában észlelhető hatásairól, a mindennapi működésről és egy-

egy aktivitásba is bevonták az iskolai önkéntességgel most ismerkedő, klaszteriskolákból érkező csapatokat. Az egynapos program költségeit a projekt fedezte. **Szakmai háttéranyagok** készítésével segítették az MDSZ TSZO-munkatársak a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt munkáját. Az MDSZ konvergencia régiókban működő TSZO-inak munkatársai közül egy-egy fő ekkor kapcsolódott be a Klaszter alprojekt menetébe. A felsorolt feladataik közül a legfontosabb, hosszabb szakmai felkészülést igénylő munkájuk volt a klaszterháló elkészítése. Az általuk kidolgozott tízoldalas esszé és a kapcsolattérkép előtanulmányként szolgált az adott iskola sportszervezeti és más civil szervezetekkel formalizált kapcsolatai kialakításához. A régiós kollegák az IKT-vezetőkkel együttműködve alkották meg a dokumentumot. A tanulmány tartalma az alábbi szakaszokból állt:

- az iskola már formalizált együttműködései számbavétele, listázása, adatok és profilok hozzáadása;
- további lehetséges kapcsolatok listázása, adatok, profilok rögzítése;

- az iskola igényei a hálózatműködés fejlesztése terén;
- a kapcsolódó másik fél igényeinek feltárása;
- megoldások a felek közti párbeszéd létrejöttéhez;
- a kapcsolati háló építését segítő javaslatok, megoldások;

A tanulmányokhoz a készítők adattároló Excel-táblát és kapcsolati térképet is csatoltak (17. sz. melléklet).

A **sportszertár bővítése, az eszköztámogatás** a humán tényező igyekezetét kiegészítve járult hozzá a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt sikerességéhez. Az MDSZ szándéka volt, hogy a fejlesztési körülmények javítása érdekében bővíti a sportszertárakat: a tulajdonában lévő sportszereket ad használatba az iskoláknak. Az eszközöket több ütemben szállították az intézményekbe. Az első, csak néhány eszközt tartalmazó ütem 2017 decemberében, a második, nagy tétel pedig 2018 tanévkezdésekor volt esedékes. Ezen felül az iskolákban tevékenykedő testnevelő tanári közösség munkáját informatikai eszközök is támogatják. A sporteszközök második ütemével együtt min-

den iskola bluetooth hangszórót kapott. Ezután 2018 augusztusában a testnevelői felkészítő tréning alkalmával egy tabletet is átvettek a testnevelők a testnevelésórák utáni reflexiók hanganyagának rögzítésére és fotók készítésére. Az eszköz memóriatárába az MDSZ-hez tartozó összes szakmai kiadvány felkerült. Az utolsó szakaszban egy fehér kerámia táblát filctollal, jelölőmágneseikkel és szivaccsal kiegészítve juttatunk el az iskolák tornatermeibe a SZKT segítségével. A technikai eszközök (bluetooth hangszóró, tablet, tábla) a mindennapi testnevelésórák hatékonyságának növelésére, érdekesebbé tételére szolgáltak és segítséget nyújthattak a beavatkozási pontokhoz (alternatív órakezdés, aktív órakezdés, fesztivál jellegű órák). Az elektronikusan tárolt részletes eszköz-listák iskolai bontásban láthatók (18. sz. melléklet).

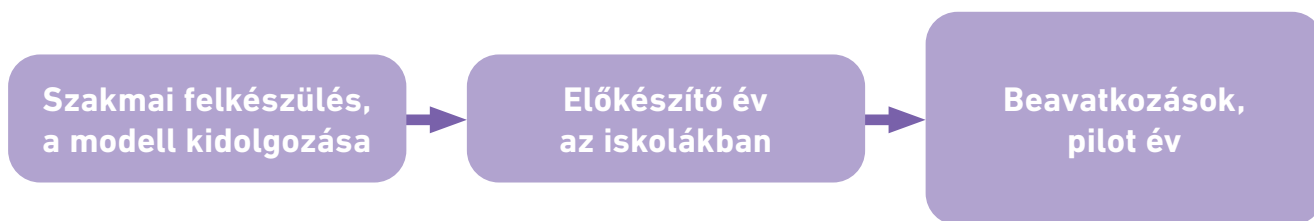

A HARMADIK IDŐSZAK: A PILOT ÉV (2018/2019. TANÉV)

Hogy indult a pilot év?	39
Milyen változásokat, programokat, együttműködéseket eredményeztek az ISZ fejlesztései?	39
Hogyan alakult az MT fejlesztése, a megvalósítás közben a testnevelők hozzáállása?	42
Érdemes volt-e a DSÖ-tárgykört külön dimenzióként fejleszteni?	44

Hogy indult a pilot év?

A tervezett beavatkozások mindhárom dimenzióban életre keltek. A pilot év kezdetére a feladatokat tartalmazó intézkedési terveket követve, a partnerekkel való kommunikációban és a különböző szintű tervekészítések során tisztázott, személyekhez kötött felelősségvállalások teljesítésének ideje elérkezett. A Klaszter iskolafejlesztő modell ekkor kezdte el a meghatározott és ütemezett beavatkozásokat. Az intézményvezetők (egyszemélyben IKT-vezetők is), a szakértőktől segítséget kaptak a jogszerű tanügyigazgatási törvényességi elvárásoknak való megfelelés tekintetében. A 19. sz. melléklet egy aktualizált köznevelési törvénygyűjteményt tartalmaz. A szeptemberi tanévkezdő becsengetéskor megkezdődött az implementáció intenzív időszaka. Ezekben a napokban ünnepélyes keretek közt, diákok, szülők jelenlétében átvették az iskolák a használatra kapott eszközöket.

A klaszterelemek a kapcsolatközi kommunikációban éves munkatervbe épülve elhangzottak, a nevelőtestületek jóváhagyták és a mindennapok gyakorlatában megjelentek minden szinten. A megvalósítási folyamat során a mentoráció végig biztosított volt, melyet az SZKT–IKT-együttműködések 6 iskolára és 9 szakértőre vonatkozó számszerű adatai tükröznek (lásd: 2. táblázat).

Látogatott órák száma	Vezetővel való konzultációk száma	IKT–SZKT-konzultációk száma	Nevelőtestületi értekezleten való jelenlét	SZKT-prezentációk száma
197	155	213	63	37

2. táblázat: Az SZKT–IKT-együttműködések számokban

Milyen változásokat, programokat, együttműködések eredményeztek az ISZ fejlesztései?

Az ISZ területén egy valós tapasztalatokra épülő ajánlásom adta az alapot a modellhez, amely bemutatja, feltárja a belső (intézményi) és a külső (helyi, térségi) szereplők tudatos együttműködési lehetőségeit annak érdekében, hogy a fiatalok életének még inkább része legyen a rendszeres testmozgás és a fizikai aktivitásban gazdag közösségi programokon való részvétel. A program hozzájárult továbbá az iskolai egészség- és személyiségfejlesztő munka minőségének emeléséhez, végső soron pedig az egészségtudatosabb, aktív életvezetéshez, valamint a hatékonyabb tehetséggondozáshoz. Hogy milyen gazdag, eseménydús mindennapokat éltek át az iskolák a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt alatt, azt az egyik iskola 64 aktivitást számláló eseménykatasztre mutatja meg (20. sz. melléklet).

Kulcsfontosságú döntés volt, hogy a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt és azon belül különösen a pilot év előkészítésekor nagy figyelmet szenteltünk az intézményvezetői szint érzékenyítésének, bevonásának. Így az iskolák vezetőinek jóval nagyobb rálátása volt a projekt folyamataira, mint más, hasonló programoknál. A modellprogram előrehaladtával, azt mindig követve, egyre több követendő eseménnyel és sportszakmai ismerettel találkoztak. Nemcsak az iskolai méretű sportesemények szakszerű szervezését, hanem a minőségi testnevelésórák előkészítését, megtartását illetően is. Míg az intézményvezetők az előkészítő tanévben, a helyzetelemzés folyamata alatt kívülről láttatták saját intézményüket, addig a pilot év eseményei során aktív szereplőként szembesülhettek a helyi adottságokkal és lehetőségekkel, testnevelő tanáraik szakmai hozzáértésével, kollégáik kreativitásával, munkához való hozzáállásával.

A 20. sz. mellékletben számszerűen látható, hogy az egyik valóban elkötelezett vezető 38 szervezett alkalommal tevékenykedett a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt keretében. Nem számolva a kapcsolódó számtalan telefont, e-mailt és egyéb kiegészítő kommunikációt.

A pilot évre vállalt feladatok, események megvalósítására vállalkozó IKT-k többsége a tanév során szakmai közösséget, műhelyt alkotva haladt előre programjai megvalósításában. Az IKT-k tapasztalatait később interjúkon keresztül gyűjtöttük össze. Ezek tanulsága az volt, hogy a kollégák nemcsak sportszakmai és/vagy közösségépítő téren, hanem a vezetők a vezetés elméletében és gyakorlatában is fejlődtek a projekt során.

Alább az ISZ öt beavatkozással érintett területét áttekintve foglaljuk össze a vállalt beavatkozások megvalósulását, a további fenntartás megalapozását.

Az *elkötelezettség és jövőorientáltság* terén az intézményvezetők többsége szemléletmódbeli változást tapasztalt. Intézményi szinten jóval nagyobb figyelmet kapott a mozgás, sport és az egészséges életmódra nevelés. Az iskolai alapidokumentumokban korábban is megtalálhatóak voltak az egészségtudatos életvezetést támogató, elkötelezettséget mutató célok, valamint az ezzel járó feladatok. Ezeket életre keltve az intézmények fórumot biztosítottak a nevelőtestület számára az egészségtudatos életvezetés hangsúlyozására. Az iskolai nevelés mindennapjainak állandó része lett az egészséges életvitellel, az egészségmegőrzéssel kapcsolatos információk eljuttatása a gyerekekhez. Például kedvező időjárási viszonyok esetén a tanórák közti szünetekben és a napközi foglalkozások ideje alatt mindig lehetőség van az iskola udvarán mozogni és sporteszközöket használni; a szabadidő a tanulók számára szabadon, saját igényeiknek megfelelően felhasználható. Az iskolák vezetése a tanulók pozitív visszajelzéseit tapasztalva erősebben elköteleződött a mindennapos testmozgás, aktív életvitel iránt.

A *tantárgyközi kapcsolatoknál* megemlítenéd, hogy a projektben aktívan részt vevő kollégák tanítási óráin – szaktól függetlenül – megjelent vagy jellemzően

alsó tagozatban visszatért a játékoság. Ez a fordulat nemcsak a diákok, hanem a sok éve a pályán lévő, esetenként a kiegészítő fenyegtetett kollégák számára is friss élményt hozott. Jó példa erre az aktív órakezdés gyakorlata. A faktor fejlesztését választó középiskolában példaértékű tantárgyközi együttműködések alakultak ki például az angol nyelv, magyar irodalom és történelem szakos kollégák között a sport témájában az aktív testmozgáshoz kapcsolódóan. A diákok angolul gyakorlatozhattak, irodalmi sétákat tehettek, olimpizmusról vitatkozhattak. Ezen kapcsolódási pontokat a tanmenetekbe is beépítették. Néhány általános iskolában spontán is megjelent az aktív tanulás lehetősége a közismereti tantárgyak körében, így például a tanórák közbeni fizikai aktivitás.

Az *informális tanulási színtéren* az intézmények ki léptek a komfortzónájukból. Bár nem volt önálló választás, az alternatív környezetben űzhető testmozgással járó tevékenységek időnként, iskolai szinten koordináltan, tervezetten megjelentek egy-egy iskola munkatervében. Szép eredménnyel valósultak meg a programok. Ebben élen jártak a pilot évben csatlakozott IKTT-tagok, mint például a horgász csoport vezetője.

A *NETFIT®* faktort választó iskolák közvetve és közvetlenül az eredmények javítását célozták meg. A mérésel és a vele szorosan együtt értelmezhető egészségtudatos szemlélet kialakításának népszerűsítésével a tanulók, a nevelőtestület és a szülők körében pozitív előrelépést lehetett elérni. Ennek érdekében a tanórakon túl több, a témához kapcsolódó rendezvényt tartottak az IKT és az SZKT tagjai. A tevékenység a tudatosítás, az információmegosztás és a konkrét, jóleső fizikai hatás eszközét is felölelte. A gondolatok aktivizálása az eredmények javulását már az előkészítő szakaszban is elősegítette, hiszen a 2018. évi mérések idején már döntött az iskola. A fitességi index emelkedését fenntartotta a 2019-es tesztek eredményei szerint. Az éves eredményeket kommunikálták minden tanuló és szülő számára. Ennek fontos eleme volt a tanév végén a bizonyítvány kiosztásakor színesben, papíralapon is átadott, a tanulók saját ered-

ményeit tartalmazó adatlap, amely személyre szóló módon segítette a tudatosítást.

A *szülői szervezet* rendszeresebb bevonása az iskola életébe nagy kihívás minden iskolatípusban. A tapasztalatok szerint a szülők változó hozzáállással és intenzitással vesznek részt az iskolában, a településeken szervezett programokon. A modell során azonban létrejött egy alap, egy közös élmény, amelyre építve próbálkozni lehetett az aktivitások kibővítésével, hangsúlyosabbá téve az egészségtudatosságot és a testmozgást. Néhány lelkes szülő kapcsolódott a már tevékeny résztvevőkhöz, ám áttörést nem sikerült elérni ebben a szegmensben.

A projektet megelőzően az intézmények már kialakítottak kapcsolatokat a helyi, környékbeli *sportszervezetekkel* a mindennapos testnevelés megoldása, és a változatos testmozgásprogramok érdekében. Ezek célja többnyire a diákolimpiai versenyeztetés, sportági bemutatók tartása vagy a túraszervezés volt. A *sportszervezeti kapcsolatok* faktor további teendőket jelölt meg, így külön fejlesztésként, előírt elemként jelent meg az alprojektben.

Már az előkészítő időszak kezdetén létrejött a háromoldalú megállapodás – a projektgazda, a kiválasztott iskolák és a fenntartók között –, ez volt a dokumentált elköteleződés az alprojekthez.

A pilot év során kétoldalú kapcsolatok legalizálása – a megvalósítás kötelező műszaki teljesítéseiként – adott feladatot az iskoláknak, elsősorban az IKT vezetőjének. Munkáját segítette a program megvalósítását megalapozó helyzetértékelés és az együttműködések hatékonyságát fokozó beavatkozási pontok meghatározása után a programfelkészítés egyik fő összetevője, a klaszterháló. A klaszter kapcsolati háló az iskolákkal formálisan vagy nem formálisan együttműködő, valamint a további lehetséges partnereket gyűjti össze és rendszerezi. Segítségével ösztönzést kaptak az érintettek – nevezetesen a működtetéssel összefüggő belső (iskolán belüli) és külső (települési, sportegyesületi, civil stb.) szereplők – az iskolás fiatalok egészséges életszélletéért felelős környezet, mint aktív védőháló megerősítésére.

Elvárható minimumként minden intézményben két megállapodás teljesítését irányozta elő a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt számára a megvalósíthatósági tanulmány ide vonatkozó előírása. Az iskola kapcsolatrendszerének a fenti céloknak megfelelő formalizálását segítették elő az ún. kerekasztal-összejövetelek, minden klaszteriskolában öt alkalommal. Az egyes Kerekasztal rendezvények leírása a következő:

Kerekasztal 1.

Az előkészítő tanév végén mind a hat klaszteriskolában megszervezték az első találkozást a tervezett kapcsolati hálóban érintett szereplők és a központi, szakmai, iskolai megvalósítók között. Az összejövettel egy beszélgetést takart, melynek keretében a projekt szakmai tájékoztatóját követően a projekt előkészítő évében létrejött diáksport-önkéntességi csapat tagjai is bemutatkozhattak. Eredményként három iskola 1-1 megállapodás megkötését vállalta a pilot év kezdéséig.

Kerekasztal 2.

A pilot tanév elején mind a hat klaszteriskolában megszervezték a második találkozást a tervezett kapcsolati hálóban érintett szereplők egy újabb csoportja és a központi, szakmai, iskolai megvalósítók között. Az összejövettel keretében a projekt előkészítő évében megalkotott fejlesztési, intézkedési tervet, beavatkozási pontokat is bemutatták az IKT tagjai, a Klaszter helyi intézményi vezetője, valamint az MT-ért és a DSÖ-ért felelős pedagógusok. A fejlesztések kommunikálása az alábbi meghívotti körben elsődleges feladat volt, ezért egységes partneri lista szerint alakult:

- fenntartó (tankerület, szolgáltatási centrum, egyház, civil szervezet);
- pedagógiai szakszolgálat (iskolapszichológus, tehetséggondozás, gyógytestnevelés);
- iskolaorvos (az éves orvosi vizsgálatok összekapcsolása a NETFIT-tel, egészségnevelés/egészségfejlesztés, pedagógia/egészségpedagógia, mentálhigiéné);
- védőnő (az éves orvosi vizsgálatok összekapcsolása a NETFIT-tel, egészségnevelés/egészségfejlesztés, pedagógia/egészségpedagógia, mentálhigiéné);

- Pedagógiai Oktatási Központ (POK) (az iskola hatékonyabb tanulószervezetté válásának támogatása);
- szülői szervezet, intézményi tanács (napi 60 perc testmozgás kommunikációja, a DO/60 és a NETFIT® tudatosítása a szülők körében);
- diákönkormányzat (együttműködés ösztönzése a DSÖ-csapattal).

Kerekasztal 3.

Célja, hogy összehangolt, formalizált szakmai együttműködések alakuljanak ki, erősödjenek meg helyben a sportszakmai szervezetekkel, és növekedjen a fiatalok sportolási kedve és más testmozgásos lehetősége is. A mozgósított kapcsolatok listája a következő:

- sportkapcsolatok: testnevelő munkaközösség, diáksport-egyesületek, sportegyesületek (utánpótlás korcsoportok, nevelési célok, versenyeztetés, kiválasztás), szakszövetségek (szakmai segítség, eszközvásárlás, iskola támogatása, sportprogramok szervezése, kiválasztás);
- egyéb intézmények: köznevelési és felsőoktatási intézmények, művelődési ház, könyvtár;
- civil szervezetek, egyesületek, alapítványok: (szabadidősport, önkéntesség, ifjúsági, egészségfejlesztés);
- a településvezetéssel és -működtetéssel összefüggő kapcsolatok: oktatásért felelős, sportért felelős, ifjúságért felelős bizottságok (sport és ifjúsági koncepció);
- városgazdálkodással és városgondnoksággal (infrastruktúra biztosítása sportpályák, uszoda stb.);
- cégek (szponzoráció, támogatás stb.).

Minden iskolában két-két megállapodás előkészítése volt az elvárás, ezek aláírása is a rendezvény „gyümölcse” volt. Az iskolák az új legalizált együttműködések létrehozásához egy Megállapodás sablont is kaptak az adminisztratív munkájuk egyszerűsítése érdekében (20. sz. melléklet).

Kerekasztal 4.

A második Kerekasztalhoz kapcsolható a megismélt találkozás a pilot év végén az érintett külső partnerek és a központi, szakmai, iskolai megvalósítók között. Az összeövetel keretében a Klaszter iskolafejlesztő alprojekt két évéről, a pilot évi fejlesztési,

intézkedési terv megvalósulásáról az IKT vezetője, valamint a MT és a DSÖ felelős pedagógusai számoltak be. A meghívottak köre és a körülmények többnyire azonosak voltak a Kerekasztal 2. rendezvényével. A projektgazda ezúttal nem vett részt a rendezvényen a fenntartáshoz szükséges önálló szervezés próbája érdekében.

Kerekasztal 5.

Az ún. klaszter kapcsolati háló segítségével a pilot évben az iskolán kívüli, települési, sportegyesületi, civil és egyéb szereplőkkel együttműködési megállapodásokat kötöttek az intézmények. A klaszterprogram pilot éve befejeztével, a számszerű eredmények adatbevitelére és értékelésére 2019 őszén történt mind a hat klaszteriskolában a záró, ötödik találkozás, a kapcsolati hálóban érintett szereplők, valamint a központi-, és iskolai megvalósítók között. Az MDSZ OK Klaszter iskolafejlesztő modell szakértői és a KKT a számszerű eredmények bemutatásával párhuzamosan összefoglalták a megvalósítók beszámolóit és a folytatásról, a fenntartás lehetőségéről is adtak információt. A 6 iskola összesen 24 megállapodást kötött, melyek listáját a Monitoring tartalmazza (3. sz. melléklet).

Bár elmondásuk szerint az IKT-vezetők eleinte aggodva figyelték a történéseket, hamarosan meg tudták fogalmazni, hogy mi is lesz a cél, feladat. A változások jó értelemben vett kényszert jelentettek, de köszönték a lehetőséget, sokat tanultak.

Hogyan alakult az MT fejlesztése, a megvalósítás közben a testnevelők hozzáállása?

A MT tárgykörében a játékoság és a kreativitás területe erősen fejlesztendő jelzöt kapott minden bevont iskolában. Ennek megfelelően készült a tematika, mely ajánlasképp fogalmazza meg a terület tanévre bontott fejlesztési tervét és annak tematikus egységeit, melyet az iskolák maguk tölthettek meg konkrét tartalommal. A pilot év során a konkrét beavatkozások, intézkedések, eredmények az alábbiak voltak.

1. Előkészítés, dokumentáció: a tanmenetek megírása, a tantervben a kiemelt feladatok megjelölése

se a beavatkozási csomagoknak megfelelően (aktív órakezdés, alternatív bemelegítés, kisjátékok) valamennyi bevont intézményben, változó igényességgel, de megtörtént. A megvalósítók a munkatervekben rögzítették a megbeszélte és vállalt programokat (fesztiválok, sportnapok, egyéb mozgásos aktivitások). Megtörtént a programok felelőseinek kiválasztása és a konkrét feladatok szervezése.

Eredmény: a tanmenetben való kiemelés, tudatos tervezés. Végig kellett gondolniuk azt a fejlesztési folyamatot, amelyhez konkrét tevékenységeket rendeltek a tanév folyamán. Az óravázlatok, reflexiók – a hat intézményben szám szerint összesen 267 – megalkotása a belső, egyéni fejlődést szolgálta. Ennek eredményeképpen látható volt az a folyamat, melyen a testnevelők haladtak, egyre jobban fókuszálva az adott feladatra, illetve annak hatásaira a gyerekekre és saját óravezetésükre.

2. Beavatkozási csomagok megvalósítása: aktív órakezdés, alternatív bemelegítés, kisjátékok, fesztiválszervezés, szabadban űzhető sportok.

Eredmény: a szakmai fejlesztési folyamat egymásra épülő megvalósítása. A testnevelők munkáján egyértelműen látható volt a fejlődés ebben az irányban. Az óralátogatások és személyes konzultációk alkalmával meggyőződhattünk arról, hogy az új módszertani eljárások a program által bekerültek a napi gyakorlatba, és a résztvevők mindegyike (pedagógusok, gyerekek, szülők) pozitív változásként, élményként élte meg a folyamatot, tapasztalta a jótékony hatásokat, az örömet.

A beavatkozások másik iránya a belső fejlesztés igényéből fakadt. A beavatkozási pontok meghatározása előtt felmerült az igény az alsó tagozatos testnevelés hangsúlyosabb fejlesztésére is. Ennek megvalósítására az általános iskolákban kiegészítő terveket alkottak meg az IKT MT felelős tagjaival.

3. Műhelymunka témák: a minőségi testnevelés alapelvei; kölyök-atlétikai program megismerése; egészségfejlesztési játékok; NETFIT-tel kapcsolatos ismeretek átadása; tájékoztatók (faliújság, honlap, iskolarádió, plakátok) készítése a diákokkal közösen; iskolaudvaron végezhető aktivitások kitalálása,

kialakítása szülőkkel, kollégákkal, diákokkal közösen (ugróiskolák felfestése, petanque pálya kialakítása, kosárlabdapalánkok felszerelése az udvarra).
Eredmény: szakmai ismeretek bővülése, módszertani kultúra szélesedése, belső kommunikáció erősödése.

4. Bemutató órák, nyílt tanítási órák helyben: tervezésük két célt szolgált. Egyrészt a belső továbbképzés szerves részét képezték, másrészt az SZKT tagjainak jeleztek vissza. Az órákat óramegbeszélések követték.

Eredmény: új módszertani eljárások, belső, külső tudásmegosztás, szakmai színvonal, önbecsülés emelkedése, közös gondolkodás.

5. Tanórán kívüli mozgásos tevékenységek szervezése: vetélkedők, házi versenyek, előadások, túrák (gyalogos, evezős, kerékpáros), iskolai sportnapok, Európai Diáksport Napja, tanár-diák-szülő futóversenyek, korcsolyázás, Mikulás napi/Gyermeknap/Iskola-napi sportprogramok, fesztiválok.

Eredmény: a gyerekek mozgáshoz való attitűdjének formálódása, újszerű tevékenységek bevezetése, élményközpontú tevékenységek megvalósulása, iskola-szülő kapcsolatának mélyítése (partnerség), élmény-, örömszerzés, közösségi szemlélet formálása, egészség tudatosság fejlesztése.

6. Fesztiválszervezés: fesztivál jellegű testnevelésórák, valamint fesztiválok megszervezése, a „Grassroots”-szellemiség elterjesztése érdekében. Az iskolákban mindkét formában megvalósultak ezek a programelemek.

Eredmény: újszerű szemléletmód megvalósulása, élménypedagógiai eljárások bevezetése, tanulói motiváció növekedése, öröm a jól végzett munka következtében a partnerek körében.

Összefoglalva a fentieket megállapíthatjuk, hogy kétség sem fér a testnevelők fokozatosan erősödő pozitív, elkötelezett hozzáállásához, az MT-fejlesztések sikerességéhez.

Érdemes volt-e a DSÖ-tárgykört külön dimenzióként fejleszteni?

A válasz a megvalósítás mindennapjain is, de hangsúlyosan az interjúk során hangzott el: a DSÖ terén történt fejlesztések jóval felülmúlták az intézményvezetők elvárásait. A program új típusú tanár-diák kapcsolatot hozott az iskolák életébe: partnerségi viszonyok jöttek létre és működnek. A tanulók egyre nagyobb önállóságot kaptak, és kreativitásukat is megmutathatták, ez hosszabb távon is fenntarthatónak bizonyulhat. Mivel mindenki a közös tevékenységet, élményt tartotta a legfontosabbnak, a sportos, hasznos szabadidőtöltés volt az ok arra, hogy együtt lehessenek, fejlődhesen az iskolai közösség. A projektnek köszönhetően az önkéntes munka értéke megnőtt. A fejlesztési tervek három fő terület, a megvalósítás, a kommunikáció és a partnerkapcsolatok köré épültek.

Indikátorok	Az intézményben diákönkéntesség valósul meg.	Az iskolai önkéntességről rendszeres és széles körű kommunikáció zajlik.	Az iskola az önkéntességet támogató kapcsolatot tart fenn partnereivel.
Elvárások, teljesítések	<p>Az iskola eseményein a diákönkéntesek is szerepet kapnak.</p> <p>Az iskolán belül működő tanulói önkéntes csoport részt vesz az egészségfejlesztő testmozgások programjainak szervezésében és lebonyolításában.</p>	<p>Az iskola kommunikációs csatornáin megtalálhatók az önkéntességgel kapcsolatos figyelemfelhívó tartalmak.</p>	<p>Az iskolának vannak önkéntességet végző partnerei, akikkel együttműködik az iskolai diáksport-önkéntesség működése érdekében.</p>

3. táblázat: A DSÖ-tervezés indikátorai

A 22. sz. melléklet egy iskolára vonatkozó fejlesztő beavatkozások táblázatát tartalmazza. Az alkalmazott színek jelentése: a piros zóna erősen fejlesztendő, a narancs kevésbé igényel beavatkozást.

Az iskolaszpecifikus beavatkozási tervek a SZKT és az IKT közös munkájának eredményeképpen születettek meg. A DSÖ esetében a tervezésbe beépültek a diákönkéntes csoportok által megfogalmazott célok is.

A diáksport-önkéntesség tervezésének keretét az indikátorokból felépített táblázat adta. A táblázat osz-

lopaihoz az iskola helyzetelemzése és céljai alapján a csapatok intézményspecifikus tevékenységeket és feladatokat rendeltek.

Első indikátor: Az intézményben diákönkéntesség valósul meg.

Elérendő cél: Az iskolai önkéntesek működése kezdetét veszi, az intézmény céljaihoz igazodó és a diákok ötleteiből kiinduló aktivitásokat valósítanak meg, illetve a nagyobb volumenű iskolai esemény lebonyolításában is részt vesznek.

Lépések, tevékenységek:

- Minden iskolában kineveztünk egy vagy két pedagógust, akik helyi szinten az iskolai önkéntesség felelősei lesznek. Megismertettük az iskola közösségével (diákok, pedagógusok, szülők, érintett partnerek) az iskolai önkéntesség fogalmát, szerepét, céljait és a rendszeres fizikai testmozgással való kapcsolatát. Feltérképeztük az önkéntességgel kapcsolatos tapasztalatokat, igényeket és lehetőségeket. Diákönkénteseket toboroztunk. Megalakult az iskolai önkéntes csapat.
- Az iskola biztosítja a működéshez szükséges feltételeket, rendelkezésre áll a megfelelő helyszín és eszközök használata (klubhelyiség). Kijelölt időkeret van a működésre (csapatépítésre, programok tervezésére, szervezésére és lebonyolítására). Az iskolai önkéntesek bekapcsolódnak az iskolai hagyományos események megvalósításába és egy, a saját ötletükből kiinduló aktivitást valósítanak meg. Ennek részeként felkészülnek az önálló működésre (helyi tréning, workshopok, meglévő módszertanok alapján) és alkalmanként értékelik az aktivitások megvalósulását.
- Az iskola a Klaszter iskolafejlesztő alprojektben részt vevő többi tagjával (például tanító, iskolaigazgató, testnevelőtanár) együtt a következő időszakra vonatkozó (max. egy éves) önkéntes aktivitásokra vonatkozó akciótervet készít. Ilyenek lehetnek: önkéntes munkaterv készítése, mozgásos aktivitással eltöltött nap (sport és/vagy egészség nap, akadályverseny) előkészítése, megvalósítása: a feladatok, állomások, előadások témájának kitálalása, rögzítése, előadók meghívása, koordinálás,

meghirdetés, időpontok, menetrend előkészítése, segítő szülők bevonása, mozgásos aktivitásokra épülő játékok szervezése (negyedévente egy nap valamennyi órák közötti szünetében vagy péntek délután) a diáksporthökök szervezésében, lebonyolításában, testnevelő és/vagy egyéb pedagógusok bevonásával mozgáslehetőség biztosítása (pl.: felsősök az alsósoknak).

- Közösségi teret alakítanak ki, és azt működtetik.

Második indikátor: Az iskolai önkéntességről rendszeres és széles körű kommunikáció zajlik.

Elérendő cél: Az iskola kommunikációs csatornáin megjelennek az önkéntességgel kapcsolatos információk, figyelemfelhívó tartalmak, amelyek motiválók.

Lépések, tevékenységek:

- Az önkéntességért felelős pedagógus beazonosítja és működteti az önkéntességgel kapcsolatos információk kommunikációs csatornáit (faliújság, kérdésszelepek tábla, iskolarádió, iskolaújság, közösségi média stb.)
- A kommunikációért felelős diákönkéntes(ek) kiválasztása.
- Arculat kialakítása az önkéntes csoporttal együtt (például logó, póló, kítűző stb.).
- Az önkéntesek aktivitásaihoz kapcsolódó tartalmak elkészítése, kommunikálása.
- Az iskolaigazgató és a tantestület az iskolai rendezvényeken és a beazonosított kommunikációs csatornákon értékeli az iskolai önkénteseket.

Megvalósult példák az iskolaszpecifikus tervekből: kommunikációs diákönkéntesek kiválasztása; NETFIT-nap, kommunikációs feladatok vállalása; közösségi térben kialakított kereslet-kínálat csetlifel.

Harmadik indikátor: Az iskola az önkéntességet támogató kapcsolatot tart fenn partnereivel.

Elérendő cél: Az iskola belső partnerei (pedagógusok, szülők, tanulók, iskolai munkatársak) támogatják az önkéntességet és együttműködnek az iskolai diáksport-önkéntesség működése érdekében.

Lépések, tevékenységek:

- Az önkéntességért felelős pedagógus feltérképezi az iskola önkéntességet végző partnereit, a helyi önkéntességet végző intézményeket és megkeresi a kapcsolódási pontokat.
- Informálja a szülői munkaközösséget az önkéntesek működéséről.
- Felveszi a kapcsolatot a külső partnerekkel, felméri a lehetőségeiket és igényeiket, együttműködést alakít ki.

Megvalósult példák az iskolaszpecifikus tervekből:

- Munkaterv szerinti NETFIT® tematikus napok szülők részvételével: önkéntesek segítségével az eredmények bemutatása, mérések kipróbálása stb.
- Az iskolaudvar átalakításának előkészítése. Ötletek, tervek megbeszélése, hogy hogyan lehetne

gyerekbarrá, sportolásra, játékokra alkalmasabbá tenni az udvart. Időpont egyeztetése, szükséges eszközök, anyagok megvásárlásának tervezése.

- Az iskola, illetve a szomszédos óvoda udvarán végzett munkálatok. A szülők, pedagógusok, diákok közös munkavégzése az udvaron. Szépítés, festés, kreatív ötletekkel színesebbé, játékosabbá tenni a területet.
- Az Új Nemzedék Központtal /UNK/ való kapcsolatfelvétel, közösségi tér kialakításába való tanácsadás, bevonás a projektbe.
- A DSÖ méltó helyén kezelése a Klaszter iskolafejlesztő modell sikertörténete. Az önkéntes események pozitív hatása visszaköszön a pedagógusok, szülők, diákok válaszaiból is.

UTÓMUNKÁLATOK: EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSEK

1. NETFIT® IFI	49
2. A kérdőívek eredményei	50
2.1. Nevelőtestületi kérdőíves felmérés	50
2.2. Szülői kérdőíves felmérés	52
2.3. A testnevelést tanító pedagógusok kérdőíveinek pilot évi eredményei	54
2.4. A tanulói kérdőívek pilot évi eredményei	56
3. Az interjúk összefoglalása	58
3.1. Vezetői, koordinátori interjúk	58
3.2. Interjúk testnevelést tanító pedagógusokkal	60
3.3. DSÖ pedagógus- és diákinterjúk	61

A záró monitoring, hivatalos nevén Hatásvizsgálati dokumentum a Klaszter alprojekt egyik külön dokumentumban összefoglalt szakmai eredményterméke. Teljes formátumban megtalálható a Kézikönyv 3. mellékleteként. Jelen fejezetben rövidebb változatban mutatjuk be az eredményeket.

1. NETFIT® IFI

Az Intézményi Fittségi Index (IFI) azt mutatja, hogy átlagosan hány tesztben teljesítettek egészségzónában egy adott intézmény (megegyező OM-azonosító alapján) tanulói. Az IFI megmutatja, hogy átlagban a nyolc NETFIT-tesztből (TZS%-ot nem veszi figyelembe) hánynak értéke van az egészség, azaz a zöld zónában. Minél magasabb az index, annál több mérésből sikerült egészségzónába kerülni a diákoknak. Az országos átlagok az alábbiak szerint alakultak:

2018/2019. tanév: $5,70 \pm 0,75$.

2017/2018. tanév: $5,69 \pm 0,73$

2016/2017. tanév: $5,68 \pm 0,72$

2015/2016. tanév: $5,69 \pm 0,71$

Amint látható a 4. táblázat 2015/16. évi értékei alapján, az iskolák kiválasztásánál szempont volt az átlag alatti IFI érték. Nem kívántunk ugyanis olyan iskolát választani, ahol az IFI-érték magas, ugyanis ez azt feltételezi, hogy vélhetően az adott intézmény tanulói fittebbek és a mozgásos aktivitások területét is kiemelten kezelik. Az IFI követésével szeretnénk volna

megtudni, hogy az intézményi beavatkozások gyakoroltak-e hatást a tanulók egészségközpontú fittségi állapotára, így az intézmény átlagos egészségzónába kerülési arányára. Kiegészítésként fontos információ, hogy 2018/2019. tanévben bevezették az új kézi szorítóerő sztenderdeket, a könnyebb értékelhetőség, összehasonlíthatóság érdekében még a régi számítást alkalmaztuk.

Bár a projekt 2016-ban készült megvalósítható tanulmánya nem írt elő számszerű adatot mint műszaki szakmai teljesítést, de az IFI változása mégis jelentőséget kapott. A záró értékelésben tájékozódó adatnak tekintettük magát az átlagot, jelentős változást egy tanév alatt nem vártunk el. Örömmel láttuk, hogy kezel fogható a javulás, a klaszteriskolák átlaga elérte az országos átlagot 44%-os fejlődéssel. További pozitív jelenségeként figyelembe kell venni, hogy a testnevelők sokkal tudatosabban, precízebben mértek, több tanulót vontak be, kevésbé lehetett „megúszni” a teljesítést. Nőtt a teljeskörűen felmértek és az interneten regisztráltak száma.

Tanév	IFI	Teljeskörűen ¹ felmért tanulók száma	NETFIT-felmérésben részt vett tanulók száma	A teljeskörűen ¹ felmért tanulók aránya	Tanulói összlétszám/ általánosban felső tagozat
2015/16. kiválasztás	4,94	1013	1188	85%	1279
2017/18. előkészítő év	4,96	914	1187	77%	1284
2018/19. pilot év	5,38	1005	1114	90%	1207
	+44%			+5%	

¹ mind a 8 tesztben rögzített eredménnyel rendelkezik

4. táblázat: A 6 iskola összevont értékeinek változása

2. A kérdőívek eredményei

2.1. Nevelőtestületi kérdőíves felmérés

A SZKT segítségével a tantestületek körében három alkalommal töltötték ki kérdőívet. Először (az 5. fejezetben leírtak szerint) az előkészítő év folyamán, 2017-ben, amikor a kérdőívek eredményei a faktorok beazonosításához, helyzetelemzéshez, a beavatkozások előkészítéséhez adtak alapot. Másodszer a pilot év elején (2018 ősz), harmadszor pedig a pilot év végén (2019 tavasz) vettük fel az adatokat az iskolában dolgozó összes pedagógus bevonásával. Első alkalommal 142 tanár, második alkalommal 162, harmadik alkalommal pedig 138 tanár töltötte ki a kérdőívet. A projekt hatása szempontjából csak két mérési alkalmat terveztünk a pilot évben, de ennek ellenére mind a három eredményt bemutatjuk, mert úgy véljük, hogy teljesebb és részletesebb képet kaphatunk az érzékenyítő információk tantestületben végbement szintetizálásáról és a projekt céljaival való azonosulás mértékéről. Az intervenció előkészítő szakaszában az SZKT jelenléte, akár maga a kérdőívfelvétel is hozzájárult az érzékenyítéshez.

Az adatokból kiolvasható, hogy a felkészítő év tudásmegosztása és a pilot év tervezése már a 2018/2019. tanév kezdéséig pozitív hatással járt. Az eredményekből látható, hogy a projekt elején, az első mérés alkalmával a pedagógusok 70%-a nem rendelkezett kellő információval a saját iskolájában zajló mozgásos aktivitásokról, programokról és a mindennapi testmozgás jelentőségéről. Ez a szám az iskolákban zajló Klaszter iskolafejlesztő alprojektnek köszön-

hetően javult 2018 őszére. A harmadik mérésre már jelentősen megváltozott, és 25%-ra csökkent azon pedagógusok száma, akiknek nem volt kellő információja a tartalmakról. Ez a 45%-os pozitív változás a projektben dolgozók tevékenységének és kommunikációjának következménye. Mindegyik iskolánál közvetett hatása volt az *elkötelezettség, jövőorientáltság* elnevezésű faktornak, így állíthatjuk, hogy az iskolai pedagógusok tudása megnőtt, jól informáltak lettek az iskolában zajló Klaszter iskolafejlesztő alprojekt munkáiról, beavatkozásairól és általánosságban is a mindennapos testmozgás, a Testnevelés és sport műveltségi terület, valamint a diáksport-önkéntesség folyamatairól.

A *tantárgyközi kapcsolatok* nevű faktor egy iskolát leszámítva nem volt beavatkozási pont, ezért nem is vártunk kimagaslóan nagy változást. Ennek ellenére azt mondhatjuk, hogy az összesített eredmények megmutatják, hogy történt előrelépés ezen a területen is, többnyire gondolati síkon, vagy apró próbálkozásokban.

Az *informális és a nem formális tanulási szinterek* nevű faktor sokrétű, az aktív közlekedéstől kezdve a szünetekben zajló testmozgásokon át minden olyan tanórán kívüli aktivitást magába foglal, ami az ajánlott napi 60 perc testmozgáshoz hozzájárulhat.

A területen kevés előrelépés figyelhető meg. Igaz, az iskolák közül egyik sem választotta ezt beavatkozási pontként, ám tudomásunk szerint két iskolában ad hoc módon kialakult az alprojekthez köthető szüneti fizikai aktivitás, annak ellenére, hogy az előzetesen meghatározott kiemelt célkitűzésekben nem szerepelt.

Dimenzió	Faktor	2017	2018	2019	Változás
Iskolafejlesztés	Elkötelezettség, jövőorientáltság	25,13%	54,72%	75,08%	+45,7%
	Tantárgyközi kapcsolatok	15,82%	21,67%	40,13%	+24,3%
	Sportszervezeti kapcsolatok	23,63%	41,33%	58,42%	+34,8%
	Informális tanulási szinterek	36,15%	36,80 %	49,52 %	+13,4%
	Szülői közösség	14,03%	16,73%	35,73%	+21,7%
	NETFIT®	21,56%	46,27%	68,32%	+46,76%
Diáksport-önkéntesség	Diáksport-önkéntesség	15,27%	36,30%	58,45%	+43,18%

5. táblázat: A pedagógusok körében kitöltött „Klaszter” kérdőív faktorainak összesített eredményei

Az említett általános és középiskolában létrejöttében szerepe van a DSÖ aktivitásának is. Ebben a tárgykörben kiaknázatlan lehetőség rejlik, ugyanis számos külföldi program (főleg olyan országokban, ahol nincs lehetőség a mindennapos testnevelésre) ilyen módon, szünetekben való fizikai aktivitás végzésével és aktív iskolába jutással igyekeznek megteremteni a gyerekek mindennapi, egészséges fejlődéséhez elegendő mozgás lehetőségét.

A *szülői közösség* elérése kritikus pontja volt a projektnek. Köztudott jelenség, hogy különösen középiskolában alacsony az iskola és a szülő közötti interakció gyakorisága, mennyisége, hatékonysága. A szülői kérdőívekkel megkíséreltük felmérni a szülők véleményét az iskolák mozgáshoz való attitűdjével kapcsolatosan. Bizonyos eredmények születtek is, melyet a következő, szülői kérdőívek eredményei alfejezetben majd részletesen ismertetünk. Ebben a szakasz-

ban a pedagógusok szemszögéből vizsgáljuk a szülői közösség testmozgásokhoz fűződő tevékenységeinek meglétét, illetve véleményét, hozzáállását. Az összesített eredmények az 5. táblázatban láthatók.

A *sportszervezeti kapcsolatok* bővítése kiemelkedően fontos intervenciója volt az alprojektnek. Kötelező műszaki szakmai teljesítésként legalább két db együttműködési megállapodás létrejött elvárt mindegyik iskola közvetlen környezetében található sportegyesületekkel, egyéb partnerekkel, akik a tanulók testmozgását elősegíthetik, gazdagíthatják. A faktor számszerű eredményei közvetlen információt adnak arról, hogy a tantestületben esett-e szó erről, tudnak-e az iskolában dolgozó pedagógusok ezekről az aktivitási lehetőségekről, melyeket akár a tanulók, akár ők maguk is felhasználhatnak.

Faktor	Év	1. iskola	2. iskola	3. iskola	4. iskola	5. iskola	6. iskola	Átlagos változás
Elköteleződés, jövőorientáltság	2017	38,5%	n. a.	42,3%	22,2%	21,4%	26,4%	0%
	2018	57,1%	80,0%	63,3%	44,4%	25,0%	58,5%	+24,6%
	2019	73,1%	88,0%	89,7%	68,2%	53,8%	77,7%	+45,7%
Tantárgyközi kapcsolatok	2017	34,6%	7,4%	11,8%	32,0%	0,0%	9,1%	0%
	2018	44,8%	18,5%	41,7%	25,0%	0,0%	0,0%	+5,85%
	2019	46,2%	31,8%	64,3%	55,2%	30,8%	12,5%	+24,3%
Informális tanulási szinterek	2017	50,0%	55,6%	35,3%	76,0%	0,0%	0,0%	0%
	2018	39,3%	42,3%	53,3%	80,6%	0,0%	5,3%	+0,65%
	2019	50,0%	72,7%	64,3%	75,9%	15,4%	18,8%	+13,4%
Szülői közösség	2017	23,1%	7,4%	17,6%	23,1%	0,0%	13,0%	0%
	2018	23,3%	7,7%	35,7%	21,9%	0,0%	11,8%	+2,7%
	2019	30,8%	36,4%	50,0%	41,4%	30,8%	25,0%	+21,7%
Sportszervezeti kapcsolatok	2017	23,1%	18,5%	52,9%	20,0%	14,3%	13,0%	0%
	2018	26,7%	37,0%	93,3%	48,6%	5,6%	36,8%	+17,7%
	2019	57,7%	40,9%	92,9%	69,0%	46,2%	43,8%	+34,8%
NETFIT®	2017	26,9%	18,5%	17,6%	28,0%	35,7%	9,1%	0%
	2018	36,7%	44,0%	71,4%	55,6%	27,8%	42,1%	+24,7%
	2019	57,7%	72,7%	92,9%	79,3%	38,5%	68,8%	+46,76%
Diáksport-önkéntesség	2017	23,1%	3,7%	29,4%	12,0%	14,3%	9,1%	0%
	2018	22,2%	30,4%	57,1%	45,5%	31,3%	31,3%	+21,03%
	2019	50,0%	36,4%	71,4%	82,8%	53,8%	56,3%	+43,18%

6. táblázat: Az intézményekre bontott eredmények (kékkel a kötelező beavatkozási pontok, narancssárgával a választható beavatkozási pontok)

A NETFIT® faktor segítségével szeretnénk volna meg tudni, hogy az eredmények interpretálása az iskolai tantestületek felé mennyire jellemző, illetve mennyire vannak tájékoztatva a pedagógusok, főleg osztályfőnökök a tanulók fittségi állapotáról. Az eszköz lényegét minden iskolában megismerhette a nevelőtestület, a számok valamennyire tükrözik is ezt. A NETFIT® faktor egyébként két helyen beavatkozási pont volt, és ennek megfelelően ott kiemelt helyet kapott a tantestületi értekezletek tájékoztatóin. Több-fajta, a NETFIT-tel kapcsolatos program (pl. mérés a pedagógusoknak, ismertető az alsó tagozatos diákoknak a felsős tanulók részéről, mérés a szülőknek stb.) segítette a mérésről való tudás átadását, a mérési eszköz tudatos használatát.

A diáksport-önkéntesség, bár külön dimenzióként is jelen volt az alprojektben, a kérdőívben három kérdés formájában szerepelt. Célunk ezzel az, hogy információt kapjunk arról, hogy a pedagógusok hogyan, illetve mennyire látják és mennyire tájékozottak az iskolai önkéntességgel kapcsolatosan, egyáltalán működik-e önkéntességen alapuló csoport az iskolában. Meg kell jegyezni, hogy a DSÖ-szervezések nagy lépésekkel indultak el az előkészítő évben, tehát a felmérés idejében már voltak előzetes ismeretek.

Összegzés

Az Iskolafejlesztés dimenzió tantestületi kérdőíveinek eredményei egyértelműen mutatják, hogy az Elkötelezettség, jövőorientáltság faktor értékei számottevő pozitív irányú változást mutattak. Ez annak tulajdonítható, hogy a tantestületek irányába történő kommunikáció a projekt tennivalóiról, eredményeiről

mindenhol kiemelt feladat volt. A figyelem felkeltése, az érzékenyítés mindenképp hatott az iskolákban dolgozó pedagógusokra, mert érezték, hogy a mindennapjaik része a testmozgásos aktivitásokkal történő foglalkozás. A sportprogramok, az önkéntes események és minden projekteredmény transzparens módon tudomására jutott a tantestületeknek és ez visszaköszön a pedagógusok válaszaiból is.

Szintén kézzelfogható a NETFIT® faktor fejlődése, ugyanis majdnem minden iskola kiemelt figyelemmel kezelte. Kiaknázatlan területek és nagy potenciál van a tantárgyközi kapcsolatok és az informális tanulási színterek faktorokban. A tanárok véleménye szerint a szülői közösség és az iskola kapcsolata hangsúlyos fejlesztést igényel, ugyanis az adatok azt tükrözik, hogy ezen a területen vannak a legnagyobb hiányszágok.

Figyelembe kell venni azt a kutatásokon alapuló tény, hogy a változásoknak ellenálló személyek hozzáállása mindenhol és mindenkor eredményezhet bizonyos százalékban NEM válaszokat.

2.2. Szülői kérdőíves felmérés

Két alkalommal, a nevelőtestületek második és harmadik mérési alkalmakor, a projektben részt vevő tanulók szülei is kitöltötték kérdőíveket. Az értékelés a pilot évi kezdő és záró kérdőívfelvétellel, annak eredményeire fókuszál.

A mérési eszköz megegyezik az Iskolaszervezet kérdőívvel, azonosak a faktorok. A szülői kérdőívek felvétele azonban számos problémát hordozott, amelyekből következik, hogy a kapott eredményekből csak körültekintően, ezeket szem előtt tartva tudjuk

Dimenzió	Faktor	2018	2019	Változás
Iskolafejlesztés	Elkötelezettség, jövőorientáltság	97,67%	97,33%	-0,34%
	Tantárgyközi kapcsolatok	45,00%	43,83%	-1,17%
	Sportszervezeti kapcsolatok	0,00%	0,00%	-
	Informális tanulási színterek	80,33%	77,33%	-3,00%
	Szülői közösség	0,00%	0,00%	-
	NETFIT®	0,00%	0,00%	-
Diáksport-önkéntesség	Diáksport-önkéntesség	62,50%	60,00%	-2,5%

7. táblázat: A szülők körében kitöltött klaszterkérdőív faktorainak összesített eredményei

levonni a következtetéseket. A kérdőíveket kitöltő személyek kiválasztásával kapcsolatosan hangsúlyos probléma, hogy nem valószínűségi mintavétel történt, tehát nem reprezentatív a szülői minta. Míg a pilot évben a pedagógus és a tanulói kérdőívek esetében azonos időben és helyen megközelítően ugyanazokat a személyeket kérdeztük meg, a szülőknél egységes szisztéma nem alakult ki. A szülői kérdőívfelvételeket az osztályfőnökök és az IKT tagjai intézték. Többnyire a szülői értekezletek után vették át a nyomtatványt, legtöbb esetben hazavitték a szülők. Nem tudjuk, hogy otthon milyen körülmények között töltötték ki és az átvételhez képest milyen százalékban küldték vissza és kinek azokat.

A szülők nagy többsége úgy gondolta, hogy az iskola elkötelezett a mozgásos aktivitások területén (7. táblázat) és ez mindkét mérési alkalommal érvényesült. A tanévnyitói iskolai ünnepségeken, nyitó szülői értekezleteken, az iskola kommunikációs csatornáin, több helyen a helyi sajtóban szó esett a Klaszter iskolafejlesztő modellprogramról.

A tantárgyközi kapcsolatokról a szülőknek feltételezhetően nem lehet bővebb információjuk, csak annyi, amennyit a tanulóktól vagy esetleg a szülői értekezleteken hallottak. Beavatkozási pontként csak egy iskolában szerepelt, ott pozitív a változás iránya. Ám nincs arról információ, hogy melyik osztályba járó tanulók szülei töltötték ki a kérdőíveket és egyáltalán tájékoztak-e a beavatkozási tervről, ezért általában az eredmény nem megbízható.

Az informális tanulási szinterek kérdései között olyan témák is megjelentek, mint testmozgások az órák

közötti szünetekben, a szabadban végzett alternatív mozgásformák, vagy az aktív iskolába jutás folyamata közlekedési szempontból. Az eredményekből látható (7. táblázat), hogy a szülők többsége szerint az iskola kiemelt figyelmet tanúsít erre a tényezőre, pedig, ha összehasonlítjuk az iskolában dolgozó pedagógusok véleményével, akkor attól eltérő.

A szülői közösség elérése és a tudásmegosztás a kérdőívet kitöltők körében közvetve szerepelt egy-egy beavatkozási pont formájában egy iskolában, és az írásos beszámolók alapján jól sikerült programok voltak. 100%-ban érzik úgy a szülők, hogy a szülői közösség és a szűkebb értelmezésben a szülői munkaközösség egyáltalán nem szentel figyelmet a mozgásos aktivitásoknak. Bár a szülői szervezet hivatalos résztvevője volt minden, korábban már említett kerekasztal-rendezvénynek, az információátadás hatékonysága elenyészőnek bizonyult. A válaszokban valójában a szülői közösség önkritikát gyakorolt, miszerint önmagukat és másokat aktivizálni a témában ebben a formában nem lehet.

A sportszervezetekkel vagy egyéb civil szervezetekkel, intézményekkel történő kapcsolatfelvétel a projekt egyik alapkövetelménye volt. A szülői vélemények alapján ez egyáltalán nincs kommunikálva feléjük. A korábbi megállapításunk a kerekasztal-rendezvényeken elhangzott információk átadási hatékonyságáról itt is érvényes. Ha tudtak is a megállapodásokról, a kitöltés során nem azonosították be a kérdésekhez való kapcsolódást. Ezen a téren tudásmegosztás, bevonás, akár információáramlás feltehetően nem, vagy nem érthető módon történt.

Faktor	Év	1. iskola	2. iskola	3. iskola	4. iskola	5. iskola	6. iskola	Változás
Elköteleződés, jövőorientáltság	2018	100,0%	98,0%	95,0%	100,0%	96,0%	97,0%	0,00%
	2019	100,0%	100,0%	95,0%	100,0%	100,0%	89,0%	-0,34%
Tantárgyközi kapcsolatok	2018	36,0%	80,0%	43,0%	26,0%	41,0%	44,0%	0,00%
	2019	46,0%	61,0%	27,0%	64,0%	48,0%	17,0%	-1,17%
Informális tanulási szinterek	2018	82,0%	90,0%	70,0%	84,0%	88,0%	68,0%	0,00%
	2019	92,0%	66,0%	86,0%	86,0%	93,0%	41,0%	-3,00%
Diáksport-önkéntesség	2018	45,0%	94,0%	50,0%	77,0%	46,0%	63,0%	0,00%
	2019	50,0%	61,0%	36,0%	71,0%	82,0%	55,0%	-2,50%

8. táblázat: Az intézményekre bontott eredmények azoknál a faktoroknál, ahol változás történt (kékkel a kötelező beavatkozási pontok, narancssárgával a választható beavatkozási pontok, zölddel pedig a pozitív változás)

A NETFIT-eredmények kommunikálása a szülői vélemények alapján teljes mértékben hiányzik az iskola életéből. Sajnos az egyedi szülői azonosító, amelynek segítségével a szülő megtekinthette gyermeke eredményét, használatának lehetősége ellenére gyenge értéket mutat a faktor. Különösen aggasztó, hogy még abban az iskolában sem tapasztalható hatás a NETFIT® faktornál, amelyben a szülők közvetve vagy közvetlenül részt vettek a projektelem programjain. A DSÖ mint külön dimenzió, külön pedagógusi és szakértői jelenléttel már a felkészülési évben transzparens programokkal mutatkozott be. Az iskolákban joggal várhattuk el, hogy a szülők értesüljenek az iskolában végbemenő önkéntességi eseményekről. Az eredmények alapján látható, hogy a szülők nagy aránya úgy érezte, hogy történtek az iskolában a diáksport-önkéntességhez kapcsolódó események, programok.

Összegzés

Az eredmények meglehetősen ellentmondásosak. A tantestületek körében kitöltött pedagógusi kérdőívek eredményei valamennyi faktor területén javulást mutattak szemben a szülői kérdőív eredményeivel. Ennek az egyes faktoroknál említettekén túl több lehetséges oka van. Az egyikről esett már szó, miszerint a szülői kérdőívek bevezetésénél tárgyalt kutatási limitációk is okozhattak értékelhetetlen eredményeket. Másik lehetséges ok, hogy a projekt során kevesebb figyelem jutott a szülők közvetlen tájékoztatására, informálására. A szülők helyi szervezeti rendszere ebből a szempontból nem bizonyult hatékonyak, annak ellenére, hogy részt vettek a ke-rekasztalokon, és a szülői értekezleteken részinformációkat továbbadtak az egyes osztályok képviselőire megválasztott tagjai.

A modellprogramból levont következtetések, a fenn-tartás egyik fontos eleme lehet a NETFIT-re vonatkozó felelősségvállalás minden klaszterpartner körében. Az elkövetkezendő projektek, beavatkozások során érdemes kiemelt figyelmet fordítani a szülői szerepvállalás magasabb szintű megjelenésére. A klaszter-tárgykor egyik alappillére lehet a szülők erőteljesebb

jelenléte. Segíteni kell, hogy tudjanak a gyermekeiket érintő folyamatokról az iskola formális, informális és nem-formális tanulási területein belül, és minél inkább részt vegyenek azokban.

2.3. A testnevelést tanító pedagógusok kérdőíveinek pilot évi eredményei

A testnevelést tanító pedagógusok kérdőívét a pilot évi első mérés alkalmával 18 fő, míg a második mérési alkalommal 13 fő töltötte ki. Az első alkalommal azért töltötték ki többen, mert a projektben részt vevő koordinátorok, illetve önkéntességi vezetők is kitöltötték a kérdőívet, akik egyébként testnevelő tanárok. Továbbá volt egy esetben fluktuáció is az iskola dolgozó között, ami a testnevelőtanári IKT-tag személyét érintette. Az eredményeket összesítetten tárgyaljuk a két mérési alkalom függvényében, illetve egyénileg is összehasonlítjuk a tanárok kezdeti és záró válaszait. A *játékellenesség*, a játék mint tanulási módszer és tartalom megjelenésének, alkalmazásának gyakoriságát jelentette esetünkben, nem pedig mint a jól végzett munka utáni jutalom, vagy a játékgigény kielégítése. Az eredményekből jól látható, hogy a testnevelő tanárok a projekt elején máshogy tekintettek a „játékos” oktatásra, mint a projekt végén. Szinte minden testnevelő tanár elfogadja a játékot mint tanulási tartalomközvetítőt, és ennek tekintetében bátrabban használja/fogja használni a testneveléstani-tás során.

A *sportági megközelítés* faktor esetében a pedagógus a testnevelésórának sportági alapozó jelleget tulajdonít, illetve az alapvető sportági mozgásformák előkészítését, gyakorlását tekinti fő feladatának. Az 9. táblázat eredményeiből látható, hogy a projekt elején több testnevelő tanár tekintette a testnevelésórát sportági előkészítő szintérnek, míg a projekt végén kicsit változni látszik a szemléletük ezzel kapcsolatban.

Az *egészségközpontúság* területén a testnevelő tanárok azon tevékenységét elemeztük, amely a testnevelésórán megjelenő egészségközpontúságot, a testmozgásnak az egészségtudatosság fejlesztése szolgálatába állítását mutatta meg. Az eredményekből látható, hogy kivétel nélkül minden tanár úgy gon-

dolja, hogy ennek a területnek kiemelt jelentősége van a testnevelésórákon, és ez a tény egyik mérési alkalommal sem változott.

Az *autokratikus, klasszikus megközelítés* faktorban a testnevelő pedagógusok hagyományos módszereken alapuló, autokrata óravezetési és tevékenységi formáit vizsgáltuk. Az eredmények alapján jól láthatjuk, hogy míg a projekt elején a testnevelő tanárok nagy többsége a hagyományos megközelítést részesítette előnyben, addig a projekt végére szemléletmódjuk jelentősen változott, kevésbé dominált az „agyonmagyarázó”, fegyelmezést sűrűn alkalmazó hozzáállás.

Az *alternatív, többlettudást igénylő megközelítés* faktor olyan testnevelésórai megoldásokat vizsgált, amelyek eltértek a megszokottól, és olyan többlettudást (prevenció, relaxáció) igényelnek, amely kétségkívül hasznos a tanulók számára. Az eredményekből kiderül, hogy a testnevelő tanárok nem tulajdonítanak jelentőséget a területen való fejlődésnek, ugyanis az eredmények csökkentek a kiinduló helyzethez képest. A tapasztalatok szerint a beavatkozások ezen a területen kiköszöntették komfortzónájukból a megvalósítókat, részsikereket ugyan elértek, de mindig bizonytalansággal járt az új útvonal.

A *tanulók autonómiatámogatása* a tanulás és az érzelmi biztonság területén is nagyon fontos. A faktor célja volt feltárni, hogy saját beállásuk alapján mennyire autonómiatámogató környezetet tudnak biztosítani a pedagógusok a testnevelésórájukon. Az eredményekből jól látható, hogy a testnevelő tanárok kiemelt jelentőségűnek tartják a területet, mind a projekt elején történő és projekt végén történő mérések alkalmával is.

A *játékközpontúság* faktor célja, hogy az első faktortal ellentétben, kontrollként vizsgálja a játékkal történő tanítás/oktatás alkalmazását, támogatását a testnevelésórákon. Az eredményekből láthatjuk, hogy ezt a beavatkozások során kiválasztott területet kis mértékű fejlődés jellemezte, ami alapján megállapíthatjuk, hogy bár nem ellenzik, törekednek a kijelölt irányba a testnevelő tanárok, de még nem olyan mértékben használják a játékos tanítást, hogy kellő önbizalmat szereztve tudják bevetni minden területen.

Összegzés

A testnevelőtanárok nagyívű fejlesztési folyamaton haladtak végig a projekt időtartama alatt. A mentori tanácsadástól kezdve az egységes, pilot évre felkészítő tréningen keresztül a minőségi testnevelés beavatkozási pontok megvalósításáig számos új módszertani elemmel találkozhattak, próbálkozhattak. A játék hangsúly, ami minden intézményben beavatkozási pontként szerepelt, a testnevelők saját beállása alapján is erősödött, fejlődött, tehát megpróbálták a testnevelésórai feladatokat élményszerűbben megoldani, az órákat nagyobb arányú játékosággal tervezni. A pedagógusok szemléletváltásának bizonyítéka a másik nagyon fontos eredmény: az autokratikus, klasszikus megközelítés, órataratás drasztikus csökkenése, ami a tanulók észlelt autonómiaérzetét és érzelmi biztonságát is közvetlenül javítja. A tanárok továbbá a minőségi testnevelésórát kevésbé látják sportágcentrikusnak, már több olyan módszerrel rendelkeznek, amelyek túllépnek a klasszikus sportágak keretén. Összességében a tanárok saját beállásuk szerint kétségkívül nagy (ön)fejlődést

Dimenzió	Faktor	2018	2019	Változás
Minőségi testnevelés	Játékellenesség*	38,9%	7,7%	+31,2%
	Sportági megközelítés*	83,3%	69,2%	+14,1%
	Egészségközpontú, attitűdformáló megközelítés	100,0%	100,0%	0,0%
	Autokratikus, klasszikus megközelítés*	88,9%	53,8%	+35,1%
	Alternatív, többlettudást igénylő megközelítés	55,6%	46,2%	-9,4%
	Autonómiatámogató megközelítés	83,3%	84,6%	+1,3%
	Játékközpontúság	44,4%	53,8%	+9,4%

* az alacsonyabb szám pozitív változást jelent

9. táblázat: A testnevelő tanárok körében kitöltött kérdőív faktorainak összesített eredményei és változásai

tapasztaltak, és legnagyobb örömeikre a fejlesztés, a támogatás „házhoz” jött.

2.4. A tanulói kérdőívek pilot évi eredményei

A második alkalommal, immár csökkentett itemszámú és egységes kérdőívet töltöttünk ki a projektben részt vevő összes tanulóval a pilot év elején (2018 őszi) és végén (2019 tavasz vége). A faktorok nem változtak, a tanulók a testnevelésórát véleményezték a kreativitás, az egészségközpontúság, a személyiségközpontúság, a játékhangsúly és a dicséret, pozitív visszajelzés tekintetében. A kitöltők száma az őszi mérési alkalommal (2018 őszi) 659 tanuló, a későtavaszi mérési alkalommal (2019 tavasz) pedig 959 tanuló volt.

A *kreativitás* faktor a testnevelésórákon végzett feladatok, játékok kreativitását hivatott felmérni. Az eredményekből láthatjuk, hogy a faktor értékei szinte egyáltalán nem változtak. Ez magyarázható azazal, hogy az iskolákban nem minden osztály volt alanya a testnevelésórák számára alkotott beavatkozási pontoknak, így nem is tapasztalható változást, csak

közvetve, amennyiben a tanár számukra is biztosított olyan lehetőséget, hogy a beavatkozási pontok módszertanával vezetett órán vegyenek részt. Amennyiben az intézményi képet vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy néhol javulást, néhol pedig csökkenést tapasztalhatunk az éves értékek között. Mindenképp nagy a szórás az intézmények között.

Az *egészségközpontúság* faktor a testnevelésórai egészségfejlesztő tartalmakat, attitűdöket veszi górcső alá. A kérdéskörrel próbáltuk feltárni a téma tanulói értelmezését és interpretálását. Az összesített eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy nem történt előremozdulás a területen, inkább némi csökkenés tapasztalható. Az intézményi részletes eredmények némely iskolákban javultak, másutt romlottak, néhol pedig nem volt tapasztalható változás. Ez esetben is, mint az előző faktornál, észrevehető a nagy szórás iskolánként. Közelebbről ismerve a tapasztaltakat, a 2. és 3. intézményben van magyarázat a visszaesésre.

A *személyiségközpontúság* faktor azon attitűdöket mérte, amelyek a tanulók biztonságos érzelmi kör-

Dimenzió	Faktor	2018	2019	Változás
Minőségi testnevelés	Kreativitás	31,42%	30,92%	-0,50%
	Egészségközpontúság	48,92%	45,83%	-3,09%
	Személyiségközpontúság	68,83%	61,83%	-7,00%
	Játékhangsúly	35,00%	36,98%	+1,98%
	Dicséret, pozitív visszajelzés	67,83%	62,17%	-5,66%

10. táblázat: A tanulók körében kitöltött kérdőív faktorainak összesített eredményei

Faktor	Év	1. iskola	2. iskola	3. iskola	4. iskola	5. iskola	6. iskola	Változás
Kreativitás	2018	38,0%	31,0%	24,5%	18,0%	41,0%	36,0%	-0,50%
	2019	27,0%	21,0%	16,0%	29,0%	55,0%	37,5%	
Egészségközpontúság	2018	48,0%	57,0%	46,5%	41,0%	46,0%	55,0%	-3,09%
	2019	49,0%	37,0%	33,0%	41,0%	72,0%	43,0%	
Személyiségközpontúság	2018	74,0%	68,0%	57,0%	57,0%	82,0%	75,0%	-7,00%
	2019	77,0%	45,0%	38,5%	57,0%	89,5%	64,0%	
Játékhangsúly	2018	41,0%	29,0%	20,5%	22,0%	50,0%	47,5%	+1,98%
	2019	38,0%	33,5%	17,7%	34,0%	48,0%	50,7%	
Dicséret, pozitív visszajelzés	2018	72,5%	67,0%	48,0%	58,5%	87,0%	74,0%	-5,66%
	2019	80,0%	42,5%	55,0%	54,0%	72,5%	69,0%	

11. táblázat: Az intézményekre bontott eredmények a tanulói kérdőívek faktorainál

nyezetéhez, és az órai személyiségfejlődés körülményeihez kapcsolódtak. Az 11. táblázat eredményei alapján megállapíthatjuk, hogy a személyiségközpontúság területén jelentős, majdnem 10%-os visszaesést mutatnak az egyesített eredmények. Az intézményi bontásból kiderül, hogy három iskolában jelentősen csökkentek a faktor értékei, közülük két iskolában, ismét a 2. és 3. esetén elmaradt a fejlődés magyarázható okokból. Egy intézményben változatlan maradt, és két iskolánál pedig nem jelentősen, de növekedtek a tanulói „igen” válaszok százaléka.

A *játékhangsúly* faktor indikátorai útján feltárja, hogy a játék mint oktatási módszer mennyire jellemzi a testnevelésórákat. A játék nemcsak örömszerző tevékenységként, hanem új mozgáselemek, készségek elsajátításában alkalmazható módszerként szerepel. Az összesített eredményekből arra következtethetünk, hogy nagyon kevés fejlődés mutatkozott a két mért időszak között. Ennek több oka lehet, melyet az összefoglaló alfejezetben részletesen kifejtünk. Az iskolákra bontott eredmények alapján megállapítható, hogy egy iskolát leszámítva (ahol több mint 10%-os fejlődés mutatkozott) sem jelentősebb fejlődés, sem visszaesés nem történt és az iskolákban.

A *dicséret, pozitív visszajelzés* faktor kiemelt jelentőséget tulajdonít a pedagógusok dicséreteinek, pozitív visszajelzéseinek. A pozitív tanulási légkör, motiváció nyomait próbálja a válaszokban megtalálni. Az összesített eredményekből látható, hogy a tanulók véleménye alapján kevesebb dicséret, pozitív visszajelzés érkezett a tanárok részéről a második mérési alkalommal. Az arányokat tekintve viszont még mindig több az „igen” válaszok aránya.

Az iskolákra bontott eredmények alapján nagyon vegyes képet állapíthatunk meg. Néhol javultak, néhol

romlottak az eredmények. Alapjában véve megállapítható, hogy a kezdő szint is nagyon magasan volt némely intézményeknél.

Azoknál a tanulóknál, akiknek testnevelésóráin történtek MT-beavatkozások, már a projekt előkészítő időszakában sokkal pozitívabb eredményekkel rendelkeztek, mint azok a tanulók, akiknek testnevelésóráin nem volt beavatkozás.

Ez sajnos az egyéves folyamatos beavatkozás (heti egy projekt testnevelésóra) hatására sem változott, ám magasabb arányú, mint azon tanulók véleménye, akik esetében semmilyen beavatkozás nem történt a testnevelésórán.

Az előző faktor eredményeihez hasonlóan az *egészségközpontúság* faktor is magasabb „igen” értékeket mutat az első, mint a második mérés alkalmával. Hasonlóképpen a beavatkozásokat megelő csoport magasabb pozitív értékekkel rendelkezik, mint a másik csoport.

A *személyiségközpontúság* faktornál is a kezdeti értékek magasabbak azokban az osztályokban, amelyek alanyai voltak a beavatkozási pontoknak. A mérés idejét vizsgálva azonban tapasztalható, hogy a tanév eleji értékek magasabbak a tanév végi értékeknél mindkét csoportnál.

A *játékhangsúly* faktor bontásában megfigyelhetjük, hogy az előző faktorokkal ellentétben mindkét csoportnál kismértékű elmozdulás, fejlődés figyelhető meg az első és a második mérés között. A kezdeti értékek különbségei az intervenció és a többi csoport között ennél a faktornál is fennállnak.

A *dicséret, pozitív visszajelzés* faktor értékeinél megfigyelhető, hogy már kiinduláskor mennyivel magasabb értéket adtak azok a tanulók, amelyek osztályaiban a minőségi testnevelés beavatkozási pontjait végrehaj-

Dimenzió	Faktor	2018	2018 B*	2019	2019 B*
Minőségi testnevelés	Kreativitás	25%	36%	25%	32%
	Egészségközpontúság	43%	58%	37%	49%
	Személyiségközpontúság	60%	77%	49%	67%
	Játékhangsúly	30%	38%	35%	40%
	Dicséret, pozitív visszajelzés	58%	73%	55%	68%

(* - a „B” a beavatkozást jelöli)

12. táblázat: A tanulók körében kitöltött kérdőív faktorainak összesített eredményei a beavatkozások tekintetében

tották. Fejlődés ismételten nem tapasztalható a két mérési időpont között.

Összegzés

A tanulói kérdőívek eredményeiből megállapíthatjuk, hogy nem minden területen sikerült pozitív fejlődést elérni a beavatkozási pontok megvalósítása segítségével a tanulók válaszai alapján. Látható, hogy míg egyes intézmények jelentősen javítottak, addig mások jelentősen rontottak a kiinduló eredményekhez képest. Ennek oka az is feltehetően, hogy a beavatkozások csak heti egy testnevelésórára vonatkoztak, valamint azokat a tanár saját felfogása és módszerei alapján végezhette. Szintén fontos tényező, hogy a tanulói eredmények között szerepelnek az iskolák azon tanulói is, akiknek testnevelésóráin nem voltak kötelezők a beavatkozási pontok. Amennyiben a beavatkozási pontok által előírt tevékenységeket végrehajtó osztályokat hasonlítjuk össze a többi osztállyal megállapíthatjuk, hogy ezek az osztályok kiinduló értékei jelentősen magasabbak voltak, mint a másik csoporté. A két mérési időszak közötti különbségek megmutatták, hogy fejlődést csak a játékhangsúly faktorban sikerült elérni. Ennek több oka is lehet. Elsődlegesen a tanárok által végrehajtott beavatkozási pontok átutalási ideje miatt, a tanulók másfajta megközelítést tapasztalhattak meg, amelyet a tanároknak is meg kellett szokniuk és önmagukévá tenni. Másrészt a beavatkozási előírások alacsony óraszámja sem garantálhatta a nagyon magas mértékű változást. Harmadrészt pedig, tulajdonítani lehet a beavatkozási pontok közvetett hatásának, miszerint a tanulók az autonómiatámogatás érzetének megnövekedésével bátrabban és kritikusanabban válaszoltak a feltett kérdésekre. További lehetséges bizonytalanságra vezető ok, hogy a tanulók változó, szubjektív értékelése is okozhatott némi pontatlanságot a mérés során.

3. Az interjúk összefoglalása

A pilot év befejeztével a beavatkozások hatásvizsgálata során interjúk készültek. A szöveges (strukturált) értékelések az adatokra épülő kérdőíves méréseket egészítették ki a személyesen megélt tapasztalatokkal.

Az interjúkat az SZKT tagjai vették fel: az MT-koordinátor a testnevelő tanárokat, az önkéntességi szakértő az iskolai team önkéntességi felelősét, az SZKT-vezető pedig az iskolák vezetőit és a koordinátorokat kérdezte. A kérdéseket az MDSZ OK szakmai csapata, a KKT és az SZKT közös műhelymunka keretében állította össze. Az interjúk diktafon használatával történtek, a hanganyag belső használatra készült. A kérdéseket a 23. sz. melléklet tartalmazza. Jelen fejezet a beszélgetésekből a legfontosabb gondolatokat mutatja be.

3.1. Vezetői, koordinátori interjúk

A válaszadók többsége elsősorban az iskolai szemléletmódbeli változásról számolt be. A projektnek köszönhetően intézményi szinten jóval több figyelmet kapott a mozgás, sport és az egészséges életmódról való nevelés. A projektbe való belépéskor elképzelésük szerint a sportszertámogatás adta lehetőséget szerették volna maximálisan kihasználni és ezzel együtt szerettek volna egy kicsit megújulni mind a tanórai, mind a tanórán kívüli munkájuk terén. Ez utóbbi várakozáson felül sikerült is. A szakértői támogatás és az ehhez kapott eszközök sokkal színesebbé tették a szakmai munkájukat. A vezetők rálátása a testnevelői munkakörre nagy mértékben nőtt.

A helyzetfelmérés évében a bizonytalanság érzése uralkodott az IKT-csoport tagjain. A pilot évre meghatározott, ám még nem konkrét feladatok súlya bizonytalanságot szült. A projekt ideje alatt többször hangoztatott megjegyzés, hogy „egy alkotó folyamat részesei vagyunk” erősítette ezt az érzést. A projekt elején a munka kötelező jellege dominált és keltett negatív érzeteket, de a munkafolyamatokat vitte tovább az élmények adta lendület. Az előkészítő tanév végére már tisztázódtak a konkrét feladatok a következő, ún. pilot évre, így mindenki megnyugodott és készült, várta

a megvalósítási év terveit, látva azokban saját konkrét feladatait.

A vezetők véleménye arról árulkodott, hogy a pilot évben abszolút pozitív élményekben volt részük, a pilot év intézkedési tervében foglaltak megvalósítása közben felmerülő problémákat, feladatokat is megoldották. A kollegialitás erősödött, az iskolai közösség összetartóbb lett, köszönhetően azoknak a közös programoknak, melyek jelentősen javították a tanár-diák kapcsolatokat is.

A sporteszközök megújulása, gyarapodása is a legfontosabb változásokhoz sorolandó, míg volt intézmény, ahol a fesztivál jellegű események egyértelműen megújították az iskolai rendezvényszervezés metodikáját. Több iskolavezető a tanult szervezési formákat beépítve további fesztivál jellegű iskolai rendezvényekben gondolkodik. A partnerkapcsolatok erősítése pedig tökéletes táptalaja a fejlődésnek. A kapcsolati hálóban formalizált együttműködések fenntartása vetett fel kérdéseket, ezekre a jövő adja meg a válaszokat.

A testnevelést tanító pedagógusok várt és elvárt szemléletváltozása minden intézményvezető válaszadó számára egyértelmű. A testnevelők *„próbálgatják, kísérleteznek, ez jó!”*

A projekt elsődleges előnyét abban látják, hogy a módszertani továbbképzés házhoz jött. A testnevelés és sport középpontba helyezésével, az egészséges és sportban gazdagabb lét további fejlődést hozhat a többi tantárgy életében is. Az iskolán kívüli tevékenységekre kifejtett pozitív hatása már most érezhető (pl. aktívabb szabadidőtöltés). Egy másik pozitív hozadékát a projektnek a közösségért való közös munkában látják, tanórán és tanórán kívül egyaránt.

A projekt néhány gyengeségét az adminisztráció növekedésének nehézségeivel kezdték. A projekt előrehaladásával azonban a probléma csökkent, később megszűnt.

A lehetőségek mellett a veszélyekről is kérdezett az interjú. A veszély mindig ez egyénben rejlik, az elköteleződés a belső veszélyeket minimalizálja – hangzott az általános vélekedés. Van intézményvezető, aki a motiválhatóságban (a külső és belső késztetés

megmarad-e), mások a kapcsolati háló fenntartásában (vidéki szervezetekkel való kapcsolattartás a földrajzi távolság miatt), néhányan pedig a diáksport-önkéntesség területén látnak veszélyeket (nem vagy nehezen vihető tovább, a testnevelő magára fog maradni). Többen megjegyezték, hogy az anyagi források biztosítása (pl. az elhasznált sportszerek pótlása, jutalmazás) jelenthet nehézséget. De van intézményvezető, aki nem érez veszélyt a projekt eredményeinek fenntarthatóságával kapcsolatban. Úgy véli egy projekt fenntartása mindig nehezebb feladat, mint a megvalósítás, különösen, ha nincs adminisztratív beszámolási kötelezettség.

A projekt iskolavezetői munkára kifejtett pozitív hatásait abban látják, hogy a vezető mindvégig belelátott a projekt életébe, történéseibe, és tudott segíteni, esetleg beavatkozni. Ezáltal jóval teljesebb rálátása alakult ki az egészséges életmódra neveléssel és a sporttal kapcsolatban. A tanulók megszólítása könnyebbé vált, és örömteli volt a diákok vezetői kompetenciáinak fejlődése. Az intézményvezető iskolai sport iránti elkötelezettsége erősödött, a közös programok közös élményt hoztak. Felmerült pozitívként még, hogy a Klaszter iskolafejlesztő modellprogram a tanórákra való tudatosabb felkészülést adta valamennyiüknek (nemcsak testnevelőknek!) élményszerűséggel a központban, és a sok sporteszköz nagyban segített motiválni a testnevelést tanító kollégákat.

Kiegészítésként megfogalmazódott, hogy bár eleinte aggódva figyelték a történéseket, két-három hónap múlva már meg tudták fogalmazni, hogy mi is lesz a cél, a feladat. Az is elhangzott, hogy a projekt ideje alatt történt változások jó értelemben vett kényszert jelentenek a fenntartásra. Hálásan köszönték a lehetőséget, jó érzés, nagy öröm volt együtt dolgozni a szakértő csapattal, sokat tanulhattak tőlük is.

3.2. Interjúk testnevelést tanító pedagógusokkal

Általánosságban elmondható, hogy a program elején, a testnevelést tanító tanítók és a testnevelő tanárok is nagy várakozással, ugyanakkor félve és fenntartásokkal néztek szembe a teendőikkel. Tartottak attól, hogy a megszokott, már rutinszerű óravezetésükkel kivívott fegyelem és munkamorál sérülni fog az alternatív, újszerű órakezdesi megoldások alkalmazásával. Aggódtak amiatt is, hogy a sok egyéb iskolai teendő (programok, adminisztráció, kísérések, versenyek, osztályfőnöki teendők, értekezletek) mellett marad-e idejük a klaszterben vállalt feladatok elvégzésére. Eleinte a szertár fejlesztésére kapott eszközcsomag jobban motivált néhány résztvevőt, mint a módszertani fejlődés lehetősége. A 2018. évi tavaszi bemutató nap és az augusztusban tartott tréning elmondásuk szerint átfogalmazta a feladathoz való viszonyukat, lelkesebbek lettek.

Amint elkezdődött a konkrét tervezés, az órák alaposabb átgondolása, és a foglalkozások utáni önreflexiók is megszülettek, rájöttek arra a kollégák, hogy a gyerekek sokkal fegyelmezettebbek, érettebbek és kreatívabbak annál, mint azt gondolták. Több sikerélményhez jutottak, ezáltal bátrabbak, magabiztosabbak lettek. Háttérbe szorult a teljesítményközpontúság, nagyobb teret kapott a játékoság, az élményszerűség. Az elvégzett munka mennyiségéről annak minőségére tevődött át a hangsúly.

Az aktív órakezdesést és az alternatív bemelegítést volt a legkönnyebb beilleszteni a megszokott tanórákba, a gyerekek is élvezték, várták, kérték az újszerű megoldásokat. A kisjátékok esetén gyakran hivatkoztak arra a kollégák, hogy sok a magatartás- és figyelemzavaros tanuló, akik nehezen értik meg a feladatokat, a szabályokat, de idővel ez a félelem is feloldódott. A fesztiválok már komolyabb tervezést, előkészítést igényeltek, ezért a kisjátékok mellett ez a beavatkozási programcsomag ment nehezebben. A tanítók az interjúkban azt fogalmazták meg, hogy a 10 perces óraközi szünetek nem voltak elegendőek az előkészületekhez, a terem berendezéséhez, ami komoly nehézséget okozott.

Az önreflexiók, az óralátogatások és a műhelymunkák során a kollégák megoszthatták egymással tapasztalataikat, segítették egymás munkáját. Közös dolgozták ki munkatervüket, feladataikat, készítettek elő és bonyolítottak le fesztiválokat, tanórán kívüli aktivitásokat, ezáltal csapatként voltak képesek együttműködni.

A NETFIT® eredmények mérési fegyelme is javult azáltal, hogy a mérések háttérével alaposabban megismerkedtek a diákok. A mérésekre való igényesebb felkészülés is segítette a pozitív hozzáállást, az eredménykorlátok ellenére. Az IFI-index kedvező elmozdulást mutat, nőtt a teljeskörűen felmérték és az interneten regisztráltak száma.

Valamennyi kolléga eredményként könyvelte el a szemléletváltást. Az újszerű módszertani, gyakorlati és elméleti ismereteket be tudták építeni mindennapi munkájukba, sőt a tanítók más tantárgyak óráin is alkalmazni tudták az itt tanultakat. Rájöttek, hogy mennyire fontos az állandó megújulásra, önképzésre, fejlődésre való törekvés. Fontosnak tartották megemlíteni azt is, hogy a többi kollégával való együttműködés, a mindennapi munkakapcsolat jelentősen javult.

Szinte mindenki, aki részt vett a klaszter munkájában, megemlítette, hogy mennyire hasznos volt számára az a szakmai, módszertani és emberi segítség, amelyet a KKT és az SZKT tagjai nyújtottak. A pilot évben időnként adódtak mélypontok is, ilyenkor nagy szükség volt az SZKT tanácsaira, megoldási javaslatokra, a többi kolléga támogatására és az önreflexióra. Újra és újra végiggondolni, hogy mi volt az oka a sikertelenségnek, erőt meríteni a jó megoldásokból és folyamatosan újratervezni.

Az interjúk során valamennyi résztvevő örömet fejezte ki, hogy bekerült a programba. Egyértelműen nőtt a testnevelés, a testnevelést tanító pedagógusok presztízse, innovatívabb szemlélet lett uralkodó az intézményekben, ez derült ki az interjúkon adott válaszokból.

3.3. DSÖ pedagógus- és diákinterjúk

A pilot modellek hatékonyságának vizsgálatához ebben a dimenzióban külön kérdőíves mérés nem készült. A klasztertárgykör nevelőtestületi és szülői kérdőíves mérése eredményeként is igazolódott a diáksport-önkéntesség térnyerése az iskolákban. Az IKT DSÖ-mentor tanárai és az önkéntes diákok által adott interjúk mutattak rá a dimenzió fejlesztéseinek hatására, részleteire a megvalósítók körében. A 7 fő mentortanárral történt beszélgetést rögzítettünk, míg a 70 DSÖ diák írásban, illetve szóban adott gondolatait összegeztük. Mind a tanári, mind a diák monitoring 9-9 kérdést tartalmaz (23. sz. melléklet), a két csoportnak feltett kérdések korrelálnak.

IKT DSÖ-mentorokkal felvett interjúk összegzése

Az önfejlesztés kérdésében a hét válaszadó többféle területre helyezte a hangsúlyt. Volt, aki személyes élményein keresztül, a személyiségjegyeire vonatkozóan jellemezte változásait, fejlődését, míg volt, aki kizárólag a szakmai tevékenységében, professzionalitásában történt változásokat vette számba, illetve e két terület vegyesen is megjelent.

A közösségépítésnek köszönhetően a csoportok kialakítása alatt a tanárok nyitottabbak lettek a diákok felé. Csapatjátékossá váltak: befogadták a diákok ötleteit, és saját kreativitásukkal azokat támogatták meg. A kialakult tanár-diák bizalmi kapcsolat nem korlátozódott a klaszterben folytatott munkákra, hanem az informális tanulási színterek területein, a szülőkkel való kapcsolattartásban és a kommunikációs, információátadó tevékenységekben is jelentkezett, állandósult. Mindannyian megfogalmazták, hogy azóta is teret adnak, sőt elvárják a diákoktól az önállóságot az önkéntességi pillér minden területén. Erősödött a sport iránti elköteleződésük is. Egyesek képessé váltak a minőségi testneveléshez mint pillérhez kapcsolódó tantárgyközi beavatkozási területen is fejlődést felmutatni.

A változások iskolai szinten, a nevelés-oktatás hétköznapiiban szakmai fejlődést eredményeztek. A mentortanárok véleménye szerint kivétel nélkül minden iskolában színesebbé váltak a hétköznapiak.

Voltak, akik új programokba vonták be a gyerekeket sikerrel, míg mások a hagyományokra építettek. A hagyományokra építő aktivitásoknál a tervezés-szervezés-lebonyolítás önkéntességi szemléletbe helyezve új gyakorlattal bővítette a pedagógusok módszertani palettáját. Pozitívan élték meg, hogy a szervezéssel kapcsolatban új ismereteket sajátíthattak el.

Elismeréssel szóltak a minőségi testnevelés módszertanáról, motiváló és szemléletformáló hatásáról. A nem testnevelés szakosok kezdtek belelenni a testnevelésórákba, érzékelték azt, hogy azok sokrétűbbek, színesebbek, mint korábban gondolták.

A megvalósítás nehézségeivel kapcsolatban elsőnek minden megkérdezett az időhiány okozta problémákat említette. A mindennapi tanulói és tanári teendők között nehézséget okozott a közös idő megtalálása. Volt mentor, aki bizonyos időszakban magára hagyottnak érezte magát. Nehézséget okozott, hogy néha akadozott az információátadás az IKT-n belül.

A fenntartás szándéka igen pozitív, mindegyik intézmény folytatni kívánja az önkéntességet. Néhány intézményben a DSÖ-s diákok tartós együttműködést alakítottak ki az iskola diákönkormányzatával. Van, ahol a DSÖ módszertanát szeretnék átvenni a diákönkormányzat számára, és van, ahol a gyerekek által betöltött kettős szerepet kívánják az összefogás alapjává tenni. Egyhangú vélemény, hogy a projekt sikereit jelentős részben az önkéntesek tevékenységének is lehet tulajdonítani.

Az IKT-s DSÖ-s mentortanárok több eredményre büszkeséggel tekintenek: a DSÖ-csoport kinevelése az iskolában; az önkéntes csapat önállósága; a számtalan aktivitás; a tanár-diák bizalmi viszony; a határokat tiszteletben tartó, de közvetlen viszony a középiskolás korosztályú diákokkal; a felnőtt-felnőtt kommunikáció; értékmegőrzés a bizalom, biztonság, megértés értékhármasság tekintetében; az önkéntes tanulók személyiségfejlődése; a diákok felelősségvállalásának magas szintje.

A DSÖ folytatásának legfontosabb feltétele az idő. A tanárok esetében ugyanúgy érvényes ez a szükséglet, mint a tanulók esetében. Az időtényezőt érintő konstruktív kérdés egy állandó időszáv beiktatása a napi

vagy hetirendbe. Az anyagi segítséget nem tartják elsődlegesnek. Kitágítja ugyan a lehetőségeket, de nem feltétele a színvonalas önkéntes tevékenységnek. Mindegyik intézmény szemléletében különböző mértékű, pozitív irányú elmozdulás történt. Az interjú során rávilágítottak arra, hogy az induláskor a kezdeti légkört szkeptikusnak ítélték meg, mostanra a tanári közlegyintések helyébe a megbecsülést kinyilvánító megjegyzések léptek.

Az önkéntes munkára jelentkezett diákok is változtak, elfogadóbbá váltak. Nem csak az önkéntescsoporton belül, hanem az iskolatársakkal szemben is növekedett az elfogadás mértéke. Fejlődtek az együttműködési képességek, a kooperáció során kialakultak a riválisok közötti erőviszonyok. Az önismeret területén feltárultak az egyéni erősségek, amelyek a megfelelő, személyhez illeszkedő szerepek, feladatok megtalálását eredményezték. Annak felismerése, hogy mindenki másban jó, más az erőssége együtt járt az elfogadás képességének fejlődésével. Nyitottabbá, kezelhetőbbé, nyugodtabbakká és összetartóbbakká váltak a diákok. A bizonytalanság helyébe a bizalom-, és biztonságérzet lépett. A kompetenciatudatot erősítette a siker, amely a személyiséghez illő feladatok könnyed teljesítésével juttatta élményhez a gyerekeket.

Számszerűsíthetően több lett a sportrendezvény, a mozgásos időtöltés. Megjelent a diákoktól induló kezdeményezés más, addig nem jellemző, informális tanulási szintek között zajló sportprogramok formájában. Az intézmények egy része változást élt meg a szülőikkel való kapcsolattartásban a diákönkéntesek révén, mely a modellprogram szintén egyik kiemelt beavatkozási pontja.

Összefoglalás

Az interjúk sokkal jobban érzékeltették a projekt személyekre gyakorolt pozitív hatását, mint maguk a számszerű eredmények. A szemléletváltás, az új módszertani megoldások, a tervezés és szervezés, valamint a megvalósítás folyamata pozitív élményben részesítette a projekt résztvevőit, az intézmények dolgozóit és a projekt „elszenvedőit”, a tanulókat is.

DSÖ-diákokkal felvett interjúk összegzése

A diákok esetében biztosítottuk az írásbeli válaszadás lehetőségét. Néhány diákcsoporttal a (ráhangoló) válaszadás után minden egyes kérdésről megbeszélés következett.

A változással kapcsolatos önreflexió igen pozitív eredményt mutatott. A 70 fő válaszadó tanulóból 5 fő nem tapasztalt változást, fejlődést képességei-

Kognitív	Szociális	Érzelmi-akarati	Fizikai	Attitűd	Belső motiváció
<ul style="list-style-type: none"> • probléma-megoldás • játék • ismeret • szervezés • koncentráció • összeszedettség • reakcióidő • tervezés • divergens gondolkodás • kreativitás 	<ul style="list-style-type: none"> • együttműködés • alkalmazkodás • önállóság • önbizalom • érdekek egyeztetése • feladatmegosztás • értő figyelem • segítőkészség • türelem • nyitottság • összetartás • kommunikáció 	<ul style="list-style-type: none"> • erő • kitartás • önfogadás • pozitivitás • bátorság • döntéshozatal • élmény • barátság • stresszkezelés • bátorság 	<ul style="list-style-type: none"> • terhelhetőség • munkabírás • mozgásfejlődés • sportolás 	<ul style="list-style-type: none"> • szórakozás • kötődés • rugalmasság • lelkesedés • program • felelősségvállalás • pozitivitás 	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő • szívesebben
10	12	10	4	7	2

13. táblázat: A diákok önvizsgálatának eredménye

ben, tudásában. A klaszter önkéntességi pillérének hatékonysága a gyerekek 93%-ánál tudatosult pozitív változással igazolható.

A diákok önvizsgálati eredménye, amely arra a kérdésre adott választ, hogy miben fejlődhetnek a leginkább a projekt során, a 13. táblázatban látható. A tanulási képességek és az érzelmi-akaratú képességek jelentős fejlődésen mentek át. Az egyén ideális tanulásképes állapota függ a szociális kompetenciák fejlettségétől, így ez az eredmény az önkéntesség legnagyobb érdeme.

Az iskola belső világában, a mindennapi szokásokban bekövetkezett változások szintén pozitív irányba mutatnak. Az önkéntes diákok 13%-a (9 fő) nem érzékelt változást – a DSÖ-résztevő diákok 87%-a az iskoláját kellemesebbnek, élvezetesebbnek, színesebbnek látja, mint a klaszter előtt volt. A változatlanúságot érzékelő 9 tanuló közül négyen mégiscsak megtapasztalták a testnevelésóra változásait. (Ha ezt figyelembe vesszük, akkor az arány 7% – 93%-ra módosul.)

Növekedett a programok száma. Ezek mind a hat intézményben egyrészt a tanítási törzsidőben, másrészt

tanítás után, illetve tanításmentes napokon, hétvégeken zajlottak. A számszerű növekedést kiegészítette a tartalmi változás: színesebb, játékosabb mozgásokkal szerveződtek az aktivitások. A programokon résztvevők létszámában is történt változás. Többen érezték késztetést a részvételre. Javult az iskolabajárási hajlandóság és az általános hangulat: egyértelműen vidámabb lett a légkör, aktívabbak a tanulók, a belső kapcsolatok javultak az osztályok, csoportok között. A közösségépítés meghatározó tényezővé vált.

A 70 fő DSÖ-tagból 13 fő az önkéntes aktivitások kapcsán nem tapasztalt nehézséget, vagyis a gyerekek 19%-a szerint gördülékenyen bonyolódtak a programok. 81%-uk azonban nehézségekkel is szembesült. Néhány példa: sokféle igénynek eleget tenni; maga a tervezés; a résztvevők megkeresése, a jelentkezők száma, a meggyőzés; egyenletes terhelés, feladatelosztás; időhiány, időjárás, véletlen változások; kivitelezés, a feladatok megértetése.

A tanulói interjúkon is feltettük azt a kérdést, hogy mire a legbüszkébbek. Sokféle válasz született. A felsoroltak között vannak pozitív megerősítések,

viSSzacsatolások; események, programok; kapcsolatok, együttműködések; érzések, élmények. *„Talán arra vagyok a legbüszkébb, hogy amikor egy programot szervezünk, a tanárok is szívesen kapcsolódnak be és segítenek nekünk is. Ez eddig egyáltalán nem működött, hogy együtt tudunk működni a tanárokkal – ez siker”* – mondta az egyik tanuló.

Egyetlen DSÖ-önkéntesben sem merült fel, hogy abbamarad az önkéntes tevékenység. Mindannyiuk számára természetes, hogy folytatják. Vannak, akiknél már ott vannak a „kicsik” és tanítgatják őket, vannak, akik év közben úgy bővültek, hogy a végzősök átadják a stafétát. Mások a toborzás utáni felkészítést is megtervezték és vannak, akik az iskola közösségének motiváltságában látják a biztosítékot. Készült egy terv az újoncok számára egy csapatépítő tréning megtartására. A fenntarthatóságot számukra a további működés, szervezés jelenti.

A felmerült támogatási igényeket az erőforrások szempontjából vizsgálva anyagi, szellemi, humán és erkölcsi kategóriába sorolható igényekre bonthatjuk. A kérdésre adott válaszok közül a legtöbb a tanárok nyújtotta támogatás iránti igény. A második legtöbb választás az anyagi források biztosítása. A humán-

erőforrás esetében több személyre, erős diákokra, olyanokra, akiknek van szabadidejük. Az erkölcsi oldalról az iskola vezetése és a tantestületek részéről nagyobb támogatásra és bizalomra számítanak.

Az iskola önkéntességre vonatkozó szemléletében a 70 válaszadóból 61 fő (81%) igen, 9 fő (19%) nem érzékelt változást. Ellentétes irányú változást egyikőjük sem érzékelt. A DSÖ népszerűvé vált, egyre többen jelentkeznek önkéntesnek az alapfokú iskolákban is. Több lett a sport, a testmozgás: *„amit régen a tanárok csináltak, azt most a gyerekek csinálták.”* – mondta valaki. A gimnazisták számára fontosabb volt a diákok közötti kapcsolatok erősödése, a szakgimnáziumban inkább a sportaktivitás növelése kapott hangsúlyt.

Összegzés

A DSÖ önmagában is nagyon sok változást hozott az intézmények életébe. A testmozgás, a testnevelés és a fizikai aktivitások előmozdítására szervezett projekt háttereként pedig segített hozzáférhetővé tenni a tartalmakat. Az iskolai elköteleződés a DSÖ mentortanárai és diákjai részéről egyértelmű. Számíthatunk a folytatásra.

ZÁRSZÓ: A KLASZTER ISKOLAFEJLESZTŐ MODELL ÉS EREDMÉNYÉRTÉKELÉSÉNEK FELHASZNÁLHATÓSÁGA A QM ÉPÍTÉSÉBEN

Az EFOP-3.2.10-16-2016-00001 azonosítójelű, „Tehetséggondozás sport által” című projekt 2.3. számon jegyzett, „Iskolai pilot programok egészségvédő testmozgás klaszterek kialakításával” megnevezésű alprojektje eredményeinek fenntartására vonatkozóan egyértelműen fogalmaz a projekt megvalósíthatósági tanulmánya:

„Cél, hogy olyan klaszter modell kerüljön kidolgozásra, mely a projekt fizikai befejezését követően alkalmas arra, hogy a kormányzat e modell mentén programokat dolgozzon ki, kezdeményezéseket indítson, és minősítési rendszerként márkaként bevezethetővé váljon hazánkban, és akár az Európai Unióban.”

A Kézikönyv zárásaként megállapíthatjuk, bebizonyosodott a program életszerűsége, használhatósága. A záróertekezleten egy rövid kérdőív (3. sz. melléklet, Hatásvizsgálat és monitoring, 42., ill. 70. oldal)

válaszai szerint a legjobban az iskola vezetői értették egyet azzal az állítással, hogy a projekt pozitív változásokat hozott az iskola életébe. Azt tanácsolták, hogy amennyiben hasonló jellegű kezdeményezések lennének, rendkívül fontos a projekt szerkezetének rövid, érthető és követhető magyarázata. Arra kell törekedni, hogy minden résztvevő azonnal megértse a projekt célját, és várható hatását az iskola életére és a résztvevők szakmai fejlődésére.

Összességében elmondható az eredmények alapján, hogy a projekt a résztvevők szerint fejlődést hozott mindhárom dimenzióban. A tapasztalatokat, eredményeket, szakértői megállapításokat szem előtt tartva a Klaszter iskolafejlesztő modell, annak elemei minősítési rendszer részeként jól szolgálnák a köznevelést, az iskolákat, a dolgozók hétköznapi életét.

IRODALOMJEGYZÉK

Csányi Tamás, & Révész László (2015). *A testnevelés tanításának didaktikai alapjai. Középpontban a tanulás.* Budapest: Magyarország: Magyar Diáksport Szövetség (p. 266.)

Csányi Tamás, Révész László, Prihoda Gábor, Vass Zoltán, & Révész László (Eds.) (2018). *Megalapozó tanulmány a testmozgásalapú iskolai programok fejlesztéséhez.* Eger: EKE Líceum Kiadó (p. 58.)

Tóth László, Zala Borbála, Benczenleitner Ottó, & Reinhardt Melinda (2019). *Testnevelő mentortanárok mindennapos testneveléssel kapcsolatos attitűdjének vizsgálata személyiségük, énhatékonyságuk és intézményük szervezeti kultúrája tükrében.* Új Pedagógiai Szemle 69(3-4) 70-86.

World Health Organization (2010). *Global recommendations on physical activity for health.* Geneva: World Health Organization.

Internet1: Privately-commissioned market research on children's attitudes and experiences with physical activity in Brazil (Sao Paolo), China (Shanghai), the United Kingdom (London) and the United States (Los Angeles, New York and New Orleans). Conducted independently by Wieden+Kennedy, October 2011 - May 2012. (Magáncélú megbízott piackutatás a gyermekek hozzáállásáról és a testmozgással kapcsolatos tapasztalatokról Brazíliában (Sao Paolo), Kínában (Sanghai), az Egyesült Királyságban (London) és az Egyesült Államokban (Los Angeles, New York és New Orleans). Függetlenül végezte Wieden+Kennedy, 2011. október – 2012. május.)

<https://www.sportsthinktank.com/uploads/designed-to-move-full-report-13.pdf> (letöltés ideje: 2018. 09. 23.)

LETÖLTHETŐ MELLÉKLETEK

A Magyar Diáksport Szövetség weboldalán (shop.mdsz.hu) egyetlen fájlba fűzve, *A Klaszter iskolafejlesztő pilot program dokumentációját képező szakmai anyagok* címmel letölthetővé tettük az alábbi dokumentumokat:

Sorszám	Tartalom
1. melléklet	SWOT-elemzés
2. melléklet	Kiválasztási szempontrendszer
3. melléklet	Hatásvizsgálat és monitoring
4. melléklet	Nevelőtestületi Iskolaszervezet kérdőív
5. melléklet	Szülői Iskolaszervezet kérdőív
6. melléklet	Tanuló Minőségi testnevelés kérdőív
7. melléklet	Testnevelést tanító pedagógus kérdőíve
8. melléklet	Önkéntesség bemeneti kérdőívei
9. melléklet	Helyzetfeltáró kérdőíves mérések eredménye
10. melléklet	Beavatkozások az ISZ és MT dimenziókban
11. melléklet	A helyzetelemzés javasolt szerkezete
12. melléklet	Beavatkozások a Diáksport-önkéntesség dimenzióban
13. melléklet	Egyéni, személyes felkészülés - irodalomjegyzék
14. melléklet	Egységes beavatkozások a Minőségi testnevelés dimenzióban. A testnevelésórák jellemzői
15. melléklet	Bemutató nap, testnevelés óraterv (minta)
16. melléklet	Bemutatónap – Grassroots foglalkozási terv (minta)
17. melléklet	A kapcsolatépítés rendszere, útja
18. melléklet	Minőségi Testnevelés Felkészítő tréning
19. melléklet	Köznevelési törvények gyűjteménye
20. melléklet	Eseménykataszter
21. melléklet	Diáksport-önkéntesség beavatkozások rendszere
22. melléklet	Részletes eszköztámogatási lista
23. melléklet	Záró értékelés interjúk összes kérdése
24. melléklet	A Klaszter projekt kommunikációs tevékenysége
25. melléklet	Megvalósítók záró kérdőíve

SZERZŐK

PIGNITZKYNÉ LUGOS ILONA

1972-ben a Testnevelési Főiskolán szerzett középiskolai testnevelő tanári és atlétika szakedző diplomát. 1992-től „B” kategóriás néptánc oktató. Közoktatás-vezetői és tehetséggondozó szakdiplomáját a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerezte 2000-ben és 2001-ben. 1972 és 2004 között testnevelő tanár és 1979-től a drámapedagógia szakterületen a kreatív mozgás tanára a budapesti Vörösmarty Mihály Gimnáziumban. 2004-től 2008-ig intézményvezető a Telki Önkormányzat Általános Iskolájában. 1999 és 2004 között a Testnevelési Egyetem hazai és külföldi hallgatóinak tanítási gyakorlatáért felelős vezetőtanár. Kiemelt területe a tantárgyfejlesztés, 2003-ban, 2007-ben és 2011–2012-ben tagja a Nemzeti alaptantervet és a kerettanterveket

létrehozó szakmai csoportnak. 2008-tól 2011-ig az Educatio Kht.-val és az Önkonet Kft.-vel szerződésben több közoktatási oktatásfejlesztő és integrációs projekt munkatársa, továbbá tréner és mentor.

2013-tól a Magyar Diáksport Szövetség Iskolai testnevelés osztályán létrehozott stratégiai, módszertani és diáksport önkéntességi csoport szakmai menedzsere a TÁMOP 3.1.13-12-2013-0001 jelű kiemelt projekt keretén belül. 2016-tól az EFOP-3.2.10-16-2016-00001 jelű, „Tehetséggondozás sport által” című kiemelt projekt „2.3. Iskolai pilot programok egészségvédő testmozgás klaszterek kialakításával” megnevezésű tevékenységének (röviden a „Klaszter” alprojektnek) a vezetője.

DR. PAIC RÓBERT PHD

2009-ben a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Karának Testnevelés- és Sporttudományi Intézetében szerezte testnevelő tanári diplomáját. 2006-tól testnevelő tanárként dolgozott, majd a diploma megszerzését követően a PTE TTK Testnevelés- és Sporttudományi Intézetében gyakornokként, tanársegédként, majd egyetemi adjunktusként dolgozott. Szerb felsőfokú nyelvvizsgát tett 2007-ben, angol középfokút pedig 2016-ban. Ugyanebben az évben elvégezte a Magyar Kézilabda Szövetség Nemzetközi Edzőképző Központjának kézilabda-szakedző képzését, egy évvel később pedig Testépítés-fitnessz OKJ-s edzői képesítést is szerzett. 2016 októberében ERASMUS+ ösztöndíj keretében előadásokat tartott Barcelonában. Később elvégezte a Magyar Di-

áksport Szövetség akkreditált szivacskezilabda-oktatói pedagógus-továbbképzését. Az MDSZ-szel ily módon kapcsolatba kerülve felkérést kapott az EFOP-3.2.10-16-2016-00001 azonosítójelű kiemelt projekt megvalósításában való részvételre, ahol a „Klaszter” iskolafejlesztő alprojekt keretében testnevelésórai, valamint a tanulók egészségfejlesztő testmozgásprogramjainak kialakításában tevékenykedett.

Sportolóként a legjobbak között szerepelt a Veszprém és a Pécs kézilabdázójaként, a másodosztályban pedig – többek között – a Komló, a Várpalota és a Nagyatád színeiben.

Tudományos pályafutása során eddig 5 cikket (melyből 4 első szerzős), 18 konferencia-előadást és egy könyvrészletet publikált.

Az EFOP-3.2.10-16-2016-00001 azonosítójelű, „Tehetséggondozás sport által” című projekt 2.3. számon jegyzett, „Iskolai pilot programok egészségvédő testmozgás klaszterek kialakításával” megnevezésű tevékenységének összefoglalója

